
SYSTEM
Prawa Karnego Procesowego

Redaktor Naczelny
Piotr Hofmański

DOWODY

Redakcja naukowa
Jerzy Skorupka

VIII cz. 1

Wolters Kluwer

SYSTEM

Prawa Karnego Procesowego

Redaktor Naczelny
Piotr Hofmański

Członkowie Rady Programowej

prof. dr hab. Andrzej Bulsiewicz

dr hab. Wojciech Cieślak

prof. dr hab. Wiesław Daszkiewicz

prof. dr hab. Tomasz Grzegorzczuk

prof. dr hab. Jerzy Kasprzak

dr hab. Monika Klejnowska

prof. dr hab. Piotr Kruszyński

prof. dr hab. Cezary Kulesza

prof. dr hab. Zbigniew Kwiatkowski

prof. dr hab. Kazimierz Marszał

dr hab. Ireneusz Nowikowski

prof. dr hab. Lech Paprzycki

prof. dr hab. Feliks Prusak

prof. dr hab. Jerzy Skorupka

prof. dr hab. Stanisław Stachowiak

prof. dr hab. Ryszard A. Stefański

prof. dr hab. Janusz Tylman

prof. dr hab. Stanisław Waltoś

prof. dr hab. Paweł Wiliński

sędzia SN Stanisław Zabłocki

prof. dr hab. Kazimierz Zgryzek

Tom I.	ZAGADNIENIA OGÓLNE Piotr Hofmański
Tom II.	PROCES KARNY – ROZWIĄZANIA MODELOWE W UJĘCIU PRAWNOPORÓWNAWCZYM Piotr Kruszyński
Tom III.	ZASADY PROCESU KARNEGO Paweł Wiliński
Tom IV.	DOPUSZCZALNOŚĆ PROCESU Maria Jeż-Ludwichowska Arkadiusz Lach
Tom V.	SĄDY I INNE ORGANY POSTĘPOWANIA KARNEGO Zbigniew Kwiatkowski
Tom VI.	STRONY I INNI UCZESTNICY POSTĘPOWANIA KARNEGO Cezary Kulesza
Tom VII.	CZYNNOŚCI PROCESOWE Ireneusz Nowikowski
Tom VIII.	DOWODY Jerzy Skorupka
Tom IX.	ŚRODKI PRZYMUSU Tomasz Grzegorzczak
Tom X.	POSTĘPOWANIE PRZYGOTOWAWCZE Ryszard A. Stefański

**Tom XI. POSTĘPOWANIE PRZED SĄDEM
PIERWSZEJ INSTANCJI**
Kazimierz Zgryzek

Tom XII. POSTĘPOWANIE ODWOŁAWCZE
Sławomir Steinborn
Krzysztof Woźniewski

**Tom XIII. NADZWYCZAJNE ŚRODKI
ZASKARŻENIA I ŚRODKI
POZAPROCESOWE**
Stanisław Zabłocki

Tom XIV. TRYBY SZCZEGÓLNE
Feliks Prusak

**Tom XV. POZAKODEKSOWE
POSTĘPOWANIA SZCZEGÓLNE**
Tomasz Grzegorzczak

**Tom XVI. POSTĘPOWANIA
PO UPRAWOMOCNIENIU SIĘ
ORZECZENIA**
Andrzej Światłowski

**Tom XVII. OBRÓT PRAWNY Z ZAGRANICĄ
I POSTĘPOWANIA
PRZED TRYBUNAŁAMI
MIĘDZYNARODOWYMI**
Lech Paprzycki
Małgorzata Wąsek-Wiaderek

**Tom XVIII. KOSZTY PROCESU
W SPRAWACH KARNYCH**
Monika Klejnowska

DOWODY

Redakcja naukowa
Jerzy Skorupka

Autorzy:

Łukasz Błaszczak, Dagmara Gruszecka
Barbara Janusz-Pohl, Jerzy Kasprzak
Marta Kłopocka-Jasińska, Józef Koredczuk
Karolina Kremens, Hanna Kuczyńska
Cezary Kulesza, Dobromiła Nowicka
Szymon Pawelec, Marian J. Ptak
Maria Rogacka-Rzewnicka
Jarosław Rominkiewicz, Andrzej Sakowicz
Jerzy Skorupka, Denis Solodov
Damian Wąsik

VIII cz. 1

Zamów książkę w księgarni internetowej

profinfo.pl
księgarnia internetowa

Wolters Kluwer

Warszawa 2019

Poszczególne fragmenty tomu VIII cz. 1 napisali:

Łukasz Błaszczak	rozdział 1 pkt 3, rozdział 5 pkt 13, rozdział 9 pkt 5
Dagmara Gruszecka	rozdział 19 pkt 2
Barbara Janusz-Pohl	rozdział 8
Jerzy Kasprzak	rozdział 7 pkt 9.2, rozdział 19 pkt 7
Marta Kłopocka-Jasińska	rozdział 19 pkt 6
Józef Koredczuk	rozdziały 15–18
Karolina Kremens	rozdział 19 pkt 5
Hanna Kuczyńska	rozdział 19 pkt 4
Cezary Kulesza	rozdział 7 pkt 9.4
Dobromiła Nowicka	rozdział 13
Szymon Pawelec	rozdział 10
Marian J. Ptak	rozdziały 11 i 14
Maria Rogacka-Rzewnicka	rozdział 19 pkt 3
Jarosław Rominkiewicz	rozdział 12
Andrzej Sakowicz	rozdział 7 pkt 9.3
Jerzy Skorupka	rozdziały 1–6 (z wyjątkiem rozdziału 1 pkt 3 i rozdziału 5 pkt 13), rozdział 7 pkt 1–8, 9.1, 9.2, 9.5, 9.6, 9.7, 10, 11, rozdział 9 pkt 1–4
Denis Solodov	rozdział 19 pkt 1
Damian Wąsik	rozdział 19 pkt 8

Poszczególne fragmenty tomu VIII cz. 2 napisali:

Wojciech Jasiński	rozdział 21 pkt 2, rozdział 26
Hanna Kuczyńska	rozdział 21 pkt 1
Barbara Nita-Światłowska	rozdział 20
Michał Rusinek	rozdziały 22–25
Jerzy Skorupka	rozdział 27

Autorzy tomu VIII cz. 3 i 4:

Marcin Adamczyk

Michał Błoński

Łukasz Cora

Dominika Czerniak

Dorota Czerwińska

Anna Drozd

Dagmara Gruszecka

Barbara Janusz-Pohl

Ryszard Jaworski

Piotr Karlik

Jerzy Kasprzak

Monika Klejnowska

Radosław Koper

Artur Kowalczyk

Karolina Kremens

Michał Kurowski

Martyna Kusak

Arkadiusz Lach

Krzysztof Nowicki

Hanna Paluszkiewicz

Maciej Rogalski

Andrzej Sakowicz

Jerzy Skorupka

Dobrosława Szumiło-Kulczycka

Tadeusz Widła

Paweł Wiliński

Krzysztof Woźniowski

Jarosław Zagrodnik

Kazimierz Zgryzek

Marcin Żak

Małgorzata Żbikowska

SPIS TREŚCI

TOM VIII część 1

Wykaz skrótów	27
Wykaz podstawowej literatury podawanej wyłącznie w zapisie skróconym	33
Wprowadzenie	43
DZIAŁ I. Podstawy prawa dowodowego	
ROZDZIAŁ 1. Pojęcie prawa dowodowego i nauki o dowodach	49
1. Pojęcie prawa dowodowego	51
2. Historyczna zmienność prawa dowodowego	57
3. Pojęcie prawa dowodowego i postępowania dowodowego w dogmatyce prawa procesowego cywilnego	68
4. Prawo dowodowe w ogólnej nauce o procesie sądowym	72
5. Zasada wspólności dowodów	76
6. Postępowanie dowodowe	79
7. Limitacja postępowania dowodowego	85
8. Nauka prawa dowodowego w Polsce	91
ROZDZIAŁ 2. System prawa dowodowego	101
1. Pojęcie systemu prawa dowodowego	101
2. Hermetyczność (zupełność) prawa dowodowego	106
ROZDZIAŁ 3. Źródła prawa dowodowego	119
ROZDZIAŁ 4. Doniosłość prawa dowodowego	137
ROZDZIAŁ 5. Pojęcie dowodu w dyskusji naukowej	141
1. Wprowadzenie	143
2. Pojęcie dowodu według Stanisława Śliwińskiego	148
3. Pojęcie dowodu według Leona Schaffa	151
4. Pojęcie dowodu według Mariana Cieślaka	153
5. Pojęcie dowodu według Pawła Horoszowskiego	155

6. Pojęcie dowodu według Stefana Kalinowskiego	157
7. Pojęcie dowodu według Wacława Daszkiewicza	158
8. Pojęcie dowodu według Romualda Kmiecika	159
9. Pojęcie dowodu według Stanisława Wältosia	162
10. Pojęcie dowodu w poglądach innych przedstawicieli doktryny prawa karnego procesowego	163
11. Podstawowe znaczenia pojęcia dowodu	169
11.1. Wprowadzenie	169
11.2. Dowód jako źródło dowodu	174
11.3. Dowód jako środek dowodowy	177
11.4. Dowód jako fakt dowodowy	184
12. Pozostałe znaczenia pojęcia dowodu	187
13. Pojęcie dowodu w dogmatyce prawa procesowego cywilnego	192
13.1. Pojęcie dowodu w postępowaniu cywilnym	192
13.2. Dowód w psychologii	195
13.3. Dowód na gruncie logiki	196
13.4. Dowód bezprawny na gruncie prawa procesowego cywilnego	199
13.5. Podział dowodów na gruncie prawa procesowego cywilnego	204
ROZDZIAŁ 6. Systematyka dowodów w dyskusji naukowej	209
1. Wprowadzenie	209
2. Systematyka dowodów według Stanisława Śliwińskiego	210
3. Systematyka dowodów według Leona Schaffa	212
4. Systematyka dowodów według Mariana Cieślaka	214
5. Systematyka dowodów według Stefana Kalinowskiego	221
6. Systematyka dowodów według Marii Lipczyńskiej	225
7. Systematyka dowodów według Wacława Daszkiewicza	228
8. Systematyka dowodów według Romualda Kmiecika	231
9. Systematyka dowodów według Stanisława Wältosia	236
10. Systematyka dowodów według Tomasza Grzegorzcyka	238
ROZDZIAŁ 7. Rodzaje dowodów	243
1. Wprowadzenie	252
2. Dowody osobowe i rzeczowe	252
3. Dowody pierwotne i pochodne	263
4. Dowody bezpośrednie i pośrednie	268
5. Dowody pojęciowe i zmysłowe	274
6. Dowody ścisłe i swobodne	277
7. Dowody obciążające i odciążające	286
8. Pozostałe rodzaje dowodów	288
9. Szczególne rodzaje dowodów	293
9.1. Dokument	293
9.1.1. Anonim	323
9.1.2. Systematyka dokumentów	324
9.2. Dowód naukowy	329
9.2.1. Pojęcie dowodu naukowego	329

9.2.2. Kryteria dopuszczalności dowodów naukowych oraz ich ocena	334
9.3. Dowód prywatny	348
9.3.1. Uwagi ogólne	348
9.3.2. Pojęcie tzw. dowodu prywatnego	350
9.3.3. Rys historyczny dowodów prywatnych w ustawodawstwie polskim	358
9.3.3.1. Pojęcie tzw. dowodu prywatnego w kodeksie postępowania karnego z 1928 r.	358
9.3.3.2. Pojęcie tzw. dowodu prywatnego w kodeksie postępowania karnego z 1969 r.	365
9.3.4. Pojęcie tzw. dowodu prywatnego w kodeksie postępowania karnego z 1997 r.	369
9.3.4.1. Zakres przedmiotowy tzw. dowodu prywatnego	369
9.3.4.2. Podmiot uprawniony do gromadzenia tzw. dowodów prywatnych	388
9.3.4.3. Granice wykorzystania tzw. dowodów prywatnych w procesie karnym	391
9.4. Dowód poszlakowy	404
9.4.1. Historia dowodu poszlakowego	404
9.4.1.1. Proces rzymski	404
9.4.1.2. Proces karny Europy kontynentalnej	406
9.4.1.3. Proces angielski	411
9.4.1.4. Podsumowanie	413
9.4.2. Dowód poszlakowy w perspektywie prawnoporównawczej	413
9.4.2.1. Uwagi wstępne	413
9.4.2.2. Proces angielski	414
9.4.2.3. Proces niemiecki	422
9.4.2.4. Podsumowanie	427
9.4.3. Dowód poszlakowy i proces poszlakowy w doktrynie polskiej	428
9.4.4. Dowód poszlakowy w aktualnym orzecznictwie sądowym	439
9.5. Dowody niekonwencjonalne	445
9.5.1. Pojęcie dowodów niekonwencjonalnych i kryteria ich wyróżnienia	445
9.5.2. Dogmatyczne uzasadnienie wyróżnienia dowodów niekonwencjonalnych	451
9.5.3. Systematyka dowodów niekonwencjonalnych	457
9.5.4. Wprowadzanie dowodów niekonwencjonalnych do procesu karnego	462
9.6. Dowody elektroniczne	467
9.7. Dowody nienazwane	468
10. Rodzaje dowodów w dogmatyce prawa procesowego cywilnego	476
11. Dowód <i>prima facie</i>	483
ROZDZIAŁ 8. Konwencjonalizm i formalizm postępowania dowodowego	489
1. Uwagi wstępne	495
2. Koncepcja czynności konwencjonalnych w prawie – ujęcie podstawowe i jej rozwinięcie w prawoznawstwie	497
3. Pojęcia konwencjonalizacji i formalizacji	503

4. Czynności dowodowe jako sformalizowane karnoprocesowe	
czynności konwencjonalne	508
4.1. Reguły konstytutywne i reguły formalizacji dla czynności dowodowych	
– zagadnienia ogólne i typologiczne	508
4.2. Czynności dowodowe o zbiorowym charakterze	523
4.3. Formalizacja i konwencjonalizacja a tzw. dowód swobodny	528
4.4. Czynność dowodowa i jej wytwór	532
5. Konwencjonalizm i formalizm w płaszczyźnie wadliwości czynności dowodowych	537
5.1. Uwagi wstępne	537
5.2. Konstrukcja nieważności czynności dowodowej	538
5.2.1. Ujęcie nieważności czynności dowodowej w płaszczyźnie reguł	
konstytutywnych dla czynności danego typu – zarys problematyki	538
5.2.2. Ujęcie nieważności czynności dowodowej w odniesieniu	
do warunków realizacji jej substratu materialnego	546
5.3. Konstrukcja niedopuszczalności czynności dowodowej	557
5.4. Konstrukcje: nieprawidłowości i bezskuteczności czynności dowodowej	573
6. Konwalidacja i konwersja czynności dowodowej	583
7. Podsumowanie	594
ROZDZIAŁ 9. Dowodzenie w procesie karnym. Zagadnienia ogólne	597
1. Pojęcie dowodzenia w procesie karnym i w logice	598
2. Dowodzenie w logice	611
3. Ustalenia faktyczne i subsumcja faktów prawnie istotnych	624
4. Przedmiot dowodu w procesie karnym	629
4.1. Pojęcie przedmiotu dowodu w procesie karnym	629
4.2. Fakt główny i fakty dowodowe (poszlaki)	636
5. Przedmiot dowodu w procesie cywilnym	641
ROZDZIAŁ 10. Udowodnienie oraz surogaty udowodnienia	647
1. Udowodnienie	648
2. Surogaty udowodnienia	655
2.1. Notoryjność	656
2.1.1. Notoryjność powszechna	658
2.1.2. Notoryjność urzędowa	661
2.2. Oczywistość	664
2.3. Uprawdopodobnienie	665
2.4. Domniemania	675
2.4.1. Domniemania faktyczne	678
2.4.2. Domniemania prawne	681
DZIAŁ II. Ewolucja prawa dowodowego i teorii dowodów	
ROZDZIAŁ 11. Początki prawa dowodowego	689
1. Prawo egipskie	691
2. Prawa mezopotamskie	692
2.1. Kodeks Urukaginy	692

2.2. Kodeks Ur-Nammu	692
2.3. Kodeks Lipit-Isztara	693
2.4. Kodeks Hammurabiego	693
2.4.1. Sąd boga rzeki (próba zimnej wody)	694
2.4.2. Zeznania świadków	695
2.4.3. Przysięga	696
2.4.4. Ujęcie na gorącym uczynku	696
2.4.5. Ogłędziny miejsca	696
2.4.6. Tabliczki gliniane zawierające teksty prawne	696
2.5. Kodeks esznuński	697
2.6. Zbiór czternastu tabliczek prawa średnioasyryjskiego	697
3. Prawo izraelskie	697
3.1. Świadkowie	698
3.2. Sądy boże	702
3.2.1. Próba gorzkiej wody	702
3.2.2. Losowanie	703
3.3. Przyznanie się do winy	704
3.4. Ujęcie na gorącym uczynku	705
3.5. Przysięga oczyszczająca	705
ROZDZIAŁ 12. Prawo dowodowe w starożytnej Grecji	707
1. Wprowadzenie	708
2. Środki dowodowe	709
2.1. Prawa	709
2.2. Dokumenty prywatne	709
2.3. Zeznania świadków	710
2.4. Tortury	712
2.5. Przysięga	715
2.6. Wezwania	716
ROZDZIAŁ 13. Prawo dowodowe w starożytnym Rzymie	717
1. Prawo dowodowe w rzymskim procesie karnym	719
2. Źródła i środki dowodowe	721
2.1. Środki dowodowe pochodzące od osobowych źródeł dowodowych	722
2.1.1. Zeznania świadków	722
2.1.1.1. Kwalifikacje świadków i wyłączenia od zeznawania	722
2.1.1.2. Prawo odmowy zeznań	724
2.1.1.3. Kategorie świadków	726
2.1.1.4. Formy zeznań	727
2.1.1.5. Charakter zeznań	728
2.1.1.6. Tortury	729
2.1.2. <i>Laudationes</i>	730
2.1.3. „Opinie biegłych”	731
2.1.4. <i>Confessio</i> oskarżonego	732
2.1.5. „Zeznania” niewolników	733
2.1.6. <i>Rumores</i>	737

2.2. Rzeczowe źródła dowodowe	737
2.3. Mieszane źródła dowodowe	738
2.3.1. Dokumenty urzędowe	738
2.3.2. Dokumenty prywatne	738
3. Przebieg postępowania dowodowego	739
4. Ocena dowodów	741
ROZDZIAŁ 14. Prawo dowodowe w okresie średniowiecza	745
1. Prawo germańskie	753
1.1. Wizygoci	756
1.2. Ostrogoci	756
1.3. Burgundowie	756
1.4. Longobardowie	757
1.4.1. Przysięga	757
1.4.2. Sądy boże	758
1.4.2.1. Pojedynek sądowy	758
1.4.2.2. Próba gorącej wody	759
1.4.3. Świadkowie	759
1.4.4. Dokumenty	759
1.5. Frankowie	759
1.5.1. Przysięga strony	760
1.5.2. Sądy boże	761
1.5.2.1. Próba gorącej wody	762
1.5.2.2. Próba rozpalonego żelaza	763
1.5.2.3. Próba ognia	763
1.5.2.4. Próba zimnej wody	763
1.5.2.5. Próba losowania	764
1.5.2.6. Próba poświęconego kęsa	764
1.5.2.7. Próba komunii	764
1.5.2.8. Próba krzyża	765
1.5.2.9. Pojedynek sądowy	765
1.5.3. Przyznanie się do winy	766
1.5.4. Świadkowie	766
1.5.5. Dokumenty	767
1.5.6. Schwytnie na gorącym uczynku	768
1.5.7. Rugi	769
1.6. Anglosasi	770
1.6.1. Przysięga	771
1.6.2. Sądy boże	771
1.6.2.1. Próba zimnej wody	772
1.6.2.2. Próba gorącej wody	772
1.6.2.3. Próba gorącego żelaza	772
1.6.2.4. Próba poświęconego kęsa	773
1.6.3. Świadkowie	773
1.6.4. Dokumenty	773
1.6.5. Schwytnie na gorącym uczynku	773

1.6.6. Znalezienie skradzionej rzeczy	774
1.6.7. Oględziny	774
1.7. Fryzowie	774
2. Prawo niemieckie	775
2.1. Zmiany proceduralne	775
2.2. Postępowanie dowodowe dotyczące jawnego przestępstwa	776
2.3. Postępowanie dowodowe dotyczące niejawnego przestępstwa (postępowanie rugowe)	776
2.4. Pokoje boże i ziemskie	776
2.5. Postępowanie dowodowe przeciw szkodliwym ludziom	777
2.6. Postępowanie dowodowe w procesach o czary	777
2.6.1. Próba łez	778
2.6.2. Próba igły	778
2.6.3. Próba ognia	779
2.6.4. Próba wody	779
2.6.5. Próba wagi	780
2.6.6. Próba pacierza	780
2.6.7. Próba krwi z nosa	780
2.6.8. Próba chleba z masłem	780
2.7. Postępowanie dowodowe w procesie inkwizycyjnym	781
2.8. Przysięga i świadectwo	782
2.9. Dokumenty	784
2.10. Dostarczenie sprawcy przestępstwa	784
2.11. Wyroki boże	784
2.11.1. Sąd na marach	785
2.11.2. Pojedynek sądowy	786
2.11.3. Próba klucza	788
2.11.4. Próba klucza z biblią	788
2.11.5. Próba sita	789
2.11.6. Próba ognia	789
2.11.6.1. Niesienie rozpalonego żelaza	789
2.11.6.2. Kroczenie po rozpalonych lemieszach	789
2.11.7. Próba wody	790
2.11.8. Próba poświęconego noża	790
2.11.9. Próba myszy	791
3. Prawo nordyckie	791
3.1. Przysięga	791
3.2. Świadectwo przysięgłych	792
3.3. Świadczenie	793
3.4. Sądy boże	793
3.4.1. Pojedynek sądowy	793
3.4.2. Próba żelaza	793
3.5. Oględziny	794
3.6. Dokumenty	794
4. Prawo dowodowe włoskie	794
4.1. Przysięga stron	795

4.2. Świadkowie	795
4.3. Sądy boże	796
4.4. Przyznanie się do winy	796
4.5. Dokumenty	796
5. Prawo francuskie	796
5.1. Świadkowie	797
5.2. Przysięga	797
5.3. Sądy boże	797
5.4. Przyznanie się do winy	798
5.5. Dokumenty	798
5.6. Wizja	799
6. Prawo angielskie	799
6.1. Świadkowie	799
6.2. Przysięga	800
6.3. Sądy boże	800
6.3.1. Próba ognia	800
6.3.2. Próba zimnej wody	800
6.3.3. Próba gorącej wody	800
6.3.4. Kęś przekleństwa	801
6.3.5. Pojedynek sądowy	801
6.3.6. Próba mar	802
6.4. Dokumenty	802
6.5. Przyznanie się do winy	802
6.6. Przysięgli	802
7. Prawo ruskie	804
7.1. Źródła prawa i zasady procesowe	804
7.2. Środki dowodowe	805
7.2.1. Świadkowie	805
7.2.2. Przysięga	806
7.2.3. Ordalia	807
7.2.3.1. Próba żelaza	807
7.2.3.2. Próba wody	808
7.2.3.3. Pojedynek sądowy	808
7.2.3.4. Ciągnięcie losu	809
7.2.4. Zdanie się na zeznanie obwinionych	810
7.2.5. Wspólne zdanie się na zeznanie	810
7.2.6. Oględziny	810
7.2.7. Postępowanie rugowe	811
7.2.7.1. Głos powszechny	811
7.2.7.2. Powszechne przesłuchanie	811
7.2.8. Gonienie śladem	811
7.2.9. Dokument	812
7.2.10. Zwód	812
7.2.11. Przesłuchanie	813
7.2.12. Przyznanie się	813
7.2.13. Schwytanie na gorącym uczynku	814

7.2.14. Schwytanie z licem	814
8. Prawo czeskie	814
8.1. Źródła prawa i zasady procesowe	814
8.2. Środki dowodowe	815
8.2.1. Świadkowie	815
8.2.2. Ordalia	816
8.2.2.1. Przysięga	817
8.2.2.2. Dowód wody	818
8.2.2.3. Próba rozżarzonego żelaza	818
8.2.2.4. Pojedynek sądowy	818
8.2.2.5. Losowanie	819
8.2.3. Przyznanie się strony	819
8.2.4. Pojmanie sprawcy przestępstwa na gorącym uczynku	819
8.2.5. Zwód	820
8.2.6. Sok	820
8.2.7. Zeznanie	820
8.2.8. Znaki graniczne	821
8.2.9. Dokumenty	821
8.2.10. Księgi ziemskie	821
8.2.11. Ogłędziny	822
9. Prawo węgierskie i słowackie	822
9.1. Źródła prawa i zasady procesowe	822
9.2. Środki dowodowe	823
9.2.1. Świadkowie	823
9.2.2. Przysięga	823
9.2.3. Ogłędziny	824
9.2.4. Ordalia	824
9.2.4.1. Próba krzyża i hostii	824
9.2.4.2. Próba ognia i wody	824
9.2.4.3. Próba wagi	825
9.2.4.4. Pojedynek	825
9.2.5. Dokumenty	825
10. Prawo polskie	826
10.1. Źródła prawa i zasady procesowe	826
10.2. Środki dowodowe	826
10.2.1. Przysięga	826
10.2.2. Współprzysięga	827
10.2.3. Świadcowanie	828
10.2.4. Ordalia	828
10.2.4.1. Próba wody	829
10.2.4.1.1. Próba zimnej wody	829
10.2.4.1.2. Próba gorącej wody	829
10.2.4.2. Próba żelaza	829
10.2.4.2.1. Próba żelaza z użyciem ręki	830
10.2.4.2.2. Próba żelaza z użyciem stóp	830
10.2.4.3. Próba chleba i sera	830

10.2.4.4. Pojedynek sądowy	830
10.2.5. Wizja	832
10.2.6. Wstecz	832
10.2.7. Dokument	832
10.2.8. Przyznanie się do winy	832
10.2.9. Ujęcie na gorącym uczynku	833
ROZDZIAŁ 15. Prawo dowodowe w czasach nowożytnych	835
1. Prawo dowodowe w procesie inkwizycyjnym (na podstawie Caroliny)	837
2. Prawo dowodowe w powszechnym procesie niemieckim	850
3. Prawo dowodowe w procesie francuskim na podstawie ordonansu z 1670 r.	856
4. Prawo dowodowe w procesie karnym angielskim	859
5. Prawo dowodowe w procesie karnym w Rzeczypospolitej szlacheckiej	865
5.1. W procesie ziemskim	865
5.2. W procesie miejskim	871
5.3. W procesie wiejskim	877
ROZDZIAŁ 16. Prawo dowodowe w okresie oświecenia	883
1. Wstęp	884
2. Prawo dowodowe w Austrii	891
3. Prawo dowodowe w Prusach	903
4. Prawo dowodowe w Rosji	909
5. Prawo dowodowe we Francji	912
6. Prawo dowodowe w Anglii	920
ROZDZIAŁ 17. Prawo dowodowe we współczesnym procesie karnym od początku XIX do połowy XX w.	935
1. Prawo dowodowe w rosyjskim procesie karnym	936
2. Prawo dowodowe w austriackim procesie karnym	946
3. Prawo dowodowe w niemieckim procesie karnym	954
4. Prawo dowodowe w procesie karnym totalitarnym	961
4.1. W faszystowskim procesie karnym	961
4.2. W radzieckim procesie karnym	964
ROZDZIAŁ 18. Prawo dowodowe w polskim procesie karnym w XX w. (do 1997 r.)	971
1. Wstęp	973
2. Prawo dowodowe na podstawie kodeksu z 1928 r.	974
3. Prawo dowodowe na podstawie kodeksu z 1969 r.	986
ROZDZIAŁ 19. Prawo dowodowe w wybranych współczesnych procesach karnych	999
1. Prawo dowodowe w rosyjskim procesie karnym	1004
1.1. Geneza i ewolucja prawa dowodowego w Rosji	1005
1.2. Rodzaje dowodów i ich charakterystyka	1016
1.3. Prawo do uczestniczenia w procesie dowodzenia przez obronę	1025
1.4. Funkcjonowanie prawa dowodowego	1027

1.5. Specyfika wybranych czynności śledczych	1029
1.5.1. Oględziny	1029
1.5.2. Przeszukanie	1030
1.5.3. Przesłuchanie	1032
1.5.4. Okazanie	1033
1.5.5. Weryfikacja zeznań i wyjaśnień w miejscu zdarzenia	1033
1.5.6. Ekspertyza sądowa	1034
1.6. Problem wykorzystywania informacji uzyskanych w drodze operacyjnej w dowodzeniu w sprawach karnych	1035
1.7. Kierunki rozwoju prawa dowodowego	1038
2. Prawo dowodowe w niemieckim procesie karnym	1040
2.1. Prawo dowodowe – zagadnienia ogólne i systemowe	1048
2.1.1. Podstawowe pojęcia niemieckiego prawa dowodowego i systematyka dowodów	1049
2.1.1.1. Dowody ścisłe a dowody swobodne	1049
2.1.1.2. Przedmiot i cel dowodzenia	1053
2.1.1.3. Problem przyporządkowania czynności wykrywczych i poszukiwawczych	1055
2.1.2. Zasady postępowania dowodowego	1057
2.1.2.1. Zasada śledcza i granice obowiązku wyjaśnienia sprawy	1058
2.1.2.2. Zasada bezpośredniości	1063
2.1.2.3. Zasada swobodnej oceny dowodów	1071
2.1.2.4. Zasada <i>in dubio pro reo</i>	1075
2.1.2.5. Pozostałe zasady procesowe mające znaczenie dla postępowania dowodowego	1079
2.1.3. Zakazy dowodowe w procesie niemieckim	1081
2.2. Prawo inicjatywy dowodowej	1088
2.2.1. Wniosek dowodowy	1090
2.2.2. Inne niż wniosek dowodowy przejawy inicjatywy dowodowej stron	1095
2.2.3. Oddalenie wniosku dowodowego	1097
2.3. Charakterystyka poszczególnych dowodów	1111
2.3.1. Osobowe źródła dowodowe	1111
2.3.1.1. Oskarżony	1111
2.3.1.2. Świadkowie	1123
2.3.1.3. Biegły	1133
2.4. Dowody rzeczowe	1141
2.4.1. Dokumenty	1141
2.4.2. Dowód z oględzin	1146
3. Prawo dowodowe we francuskim procesie karnym	1148
3.1. Ewolucja francuskiego procesu karnego w aspekcie transformacji środków dowodowych i metod dowodzenia. Krótka analiza materialnoprawna	1150
3.2. Regulacja prawa dowodowego we Francji w ujęciu obowiązujących przepisów. Źródła prawa dowodowego	1158
3.3. Zasady postępowania dowodowego we francuskim współczesnym procesie karnym	1160
3.4. Zagadnienie dowodów nielegalnych	1168

3.5. Dowód we francuskim postępowaniu karnym. Charakterystyka teoretyczna	1172
3.5.1. Pojęcie dowodu	1172
3.5.2. Źródła i środki dowodowe	1173
3.5.2.1. Dowody pisemne (<i>les preuves littérales</i>)	1174
3.5.2.2. Zeznania świadków (<i>le témoignage</i>)	1175
3.5.2.3. Wyjaśnienia oskarżonego (<i>l'aveu</i>)	1180
3.5.3. Dowody naukowe (<i>les preuves scientifiques</i>)	1182
3.5.4. Inne czynności dowodowe	1186
3.6. Wnioski końcowe	1189
4. Prawo dowodowe w procesie karnym angielskim	1190
4.1. Ogólne zasady prawa dowodowego	1192
4.2. Dowodowe czynności poszukiwawcze	1195
4.2.1. Wyjaśnienia oskarżonego	1195
4.2.1.1. Przyznanie się do winy (<i>confession</i>)	1196
4.2.1.2. <i>Guilty plea</i>	1199
4.2.1.3. Milczenie oskarżonego	1202
4.2.1.4. Oskarżony jako świadek	1206
4.2.2. Okazanie	1207
4.2.3. Oględziny. Otwarcie zwłok. Eksperyment procesowy	1212
4.2.4. Wywiad środowiskowy i dowód na charakter oskarżonego	1214
4.2.5. Badanie osoby oskarżonego	1217
4.2.6. Zatrzymanie rzeczy. Przeszukanie	1218
4.2.7. Kontrola i utrwalanie rozmów	1225
4.3. Systematyka dowodów przedstawianych na rozprawie	1228
4.3.1. Świadkowie	1229
4.3.2. Dowód pośredni	1234
4.3.3. Dowód potwierdzający (<i>corroboration evidence</i>)	1241
4.3.4. Biegli, tłumacze, specjaliści	1243
4.3.5. Dowód rzeczowy	1246
4.3.6. Dowód z dokumentu	1246
4.4. Zasady dopuszczalności dowodów	1248
4.4.1. Legalność uzyskania dowodów i rzetelność procesu	1248
4.4.2. Zakazy dowodowe	1253
4.5. Postępowanie dowodowe	1255
4.5.1. Posiedzenie przygotowawcze	1255
4.5.2. <i>Disclosure of evidence</i>	1257
4.5.3. Prezentacja materiału dowodowego na rozprawie	1261
4.5.4. Przesłuchanie świadka	1264
4.5.5. Rola sędziego w postępowaniu dowodowym	1268
4.6. Wyrokovanie i narada	1270
4.7. Podstawowe odmienności postępowania dowodowego przed sądem pokoju	1273
4.8. Podsumowanie	1276
5. Prawo dowodowe w procesie karnym USA	1280
5.1. Zagadnienia wstępne	1283
5.1.1. Pojęcie dowodu i prawa dowodowego w amerykańskim procesie karnym	1283

5.1.2.	Osobowe źródła dowodowe w amerykańskim prawie dowodowym	1288
5.1.3.	Źródła amerykańskiego prawa dowodowego	1290
5.1.3.1.	Ewolucja amerykańskich reguł prawa dowodowego	1290
5.1.3.2.	Zakres obowiązywania federalnych reguł dowodowych	1294
5.1.3.3.	Systematyka federalnych reguł dowodowych w kontekście struktury opracowania	1295
5.1.4.	Zarys amerykańskiego procesu karnego	1297
5.1.4.1.	Zasady amerykańskiego procesu karnego	1297
5.1.4.2.	Przebieg amerykańskiego procesu karnego	1299
5.2.	Zagadnienia ogólne prawa dowodowego	1309
5.2.1.	Ciężar dowodu (<i>burden of proof</i>)	1309
5.2.2.	Standard udowodnienia (<i>standard of proof</i>)	1314
5.2.3.	Notoryjność i domniemania	1318
5.2.4.	Wprowadzanie dowodów do procesu	1320
5.2.4.1.	Uwagi wprowadzające	1320
5.2.4.2.	Wprowadzanie dowodów do procesu przez strony	1322
5.2.4.3.	Wprowadzanie dowodów do procesu przez sąd z urzędu	1325
5.2.5.	Kryteria dopuszczalności dowodów w amerykańskim prawie dowodowym	1328
5.2.5.1.	Ogólne kryteria dopuszczalności dowodów – przydatność (<i>relevancy</i>) i istotność (<i>materiality</i>)	1328
5.2.5.2.	Szczególne kryteria niedopuszczalności dowodów – zagadnienia ogólne	1330
5.2.5.3.	Normatywne kryteria niedopuszczalności dowodów	1332
5.2.5.4.	Niedopuszczalność oświadczeń złożonych poza rozprawą (<i>hearsay evidence</i>)	1334
5.2.5.5.	Nielegalnie uzyskane dowody i reguła wyłączenia dowodów (<i>exclusionary rule</i>)	1341
5.2.5.5.1.	Zagadnienia wstępne	1341
5.2.5.5.2.	Ewolucja reguły wyłączenia dowodów	1343
5.2.5.5.3.	Zakres obowiązywania reguły wyłączenia dowodów	1346
5.2.5.5.4.	Wyjątki od reguły wyłączenia dowodów	1347
5.2.5.5.5.	Doktryna „owoców zatrutego drzewa” (<i>fruits of the poisonous tree doctrine</i>)	1349
5.2.5.6.	Przeprowadzanie dowodów na rozprawie	1352
5.3.	Szczególne zagadnienia prawa dowodowego	1355
5.3.1.	Świadek	1355
5.3.1.1.	Świadek w postępowaniu przygotowawczym	1355
5.3.1.2.	Kwalifikacja do złożenia zeznań w charakterze świadka w postępowaniu sądowym	1356
5.3.1.3.	Wyłączenie dowodu z zeznań świadka (<i>privileges</i>)	1358
5.3.1.4.	Przesłuchanie świadka na rozprawie	1361
5.3.1.4.1.	Ogólny schemat przesłuchania świadka	1361
5.3.1.4.2.	Przesłuchanie bezpośrednie (<i>direct examination</i>)	1362

5.3.1.4.3. Przesłuchanie krzyżowe (<i>cross-examination</i>)	1364
5.3.1.4.4. Dalsze przesłuchania świadka przez strony (<i>re-direct</i> oraz <i>re-cross</i>)	1369
5.3.1.5. Szczególna procedura przeprowadzania dowodu z przesłuchania dzieci	1370
5.3.2. Oskarżony (podejrzany)	1371
5.3.2.1. Zagadnienia wstępne i terminologiczne	1371
5.3.2.2. Przesłuchanie podejrzanego (<i>suspect</i>) w postępowaniu przygotowawczym (reguły <i>Mirandy</i>)	1374
5.3.2.3. Przesłuchanie oskarżonego (<i>accused/defendant</i>) na rozprawie	1383
5.3.3. Biegły	1384
5.3.3.1. Pozycja biegłego w amerykańskim postępowaniu karnym	1384
5.3.3.2. Definicja biegłego	1386
5.3.3.3. Dopuszczalność dowodów naukowych w amerykańskim procesie karnym (standardy <i>Frye'a</i> i <i>Dauberta</i>)	1387
5.3.3.4. Forma i zakres opinii biegłego	1390
5.3.3.5. Opinia psychiatryczna	1392
5.3.4. Okazanie (<i>eyewitness identification</i>)	1393
5.3.5. Oględziny	1397
5.3.5.1. Zagadnienia wstępne	1397
5.3.5.2. Historyczna ewolucja modeli dochodzenia przyczyny śmierci w Stanach Zjednoczonych	1398
5.3.5.3. Przeprowadzanie śledztw medyczno-sądowych (<i>medicolegal investigation</i>)	1400
5.3.6. Przeszukanie i zatrzymanie rzeczy	1403
5.3.6.1. Zagadnienia wstępne	1403
5.3.6.2. Pojęcie przeszukania i zatrzymania	1404
5.3.6.3. Zakres zastosowania czwartej poprawki	1405
5.3.6.4. Przeszukanie i zatrzymanie na podstawie nakazu sądowego	1408
5.3.6.5. Przeszukanie i zatrzymanie bez nakazu sądowego	1412
5.3.6.6. Konsekwencje nielegalnego przeprowadzenia przeszukania i zatrzymania rzeczy	1415
5.3.7. Kontrola i utrwalanie rozmów	1416
5.3.8. Dowód z dokumentów	1418
5.3.9. Dowody rzeczowe	1420
6. Prawo dowodowe w hiszpańskim procesie karnym	1422
6.1. Źródła prawa hiszpańskiego procesu karnego	1423
6.2. Charakterystyka hiszpańskiego procesu karnego z perspektywy problematyki dowodowej	1429
6.3. Dowody w procesie karnym w świetle konstytucyjnych praw podstawowych	1437
6.4. Koncepcja dowodów i postępowania dowodowego w hiszpańskim procesie karnym	1443
6.4.1. Pojęcie dowodu	1443
6.4.2. Przedmiot dowodu	1445
6.4.3. Środki dowodowe	1447
6.4.4. Postępowanie dowodowe	1447

6.4.4.1. Zasady ogólne	1447
6.4.4.2. Wnioski dowodowe	1450
6.4.4.3. Decyzja w sprawie dopuszczalności dowodów	1451
6.4.4.4. Przeprowadzenie dowodów	1452
6.5. Czynności dowodowe postępowania przygotowawczego	1453
6.5.1. Uwagi porządkujące	1453
6.5.2. Czynności śledcze oraz tzw. dowody uprzednie	1455
6.5.3. Przesłanki warunkujące dowodowy charakter czynności	1458
6.5.3.1. Niepowtarzalność	1458
6.5.3.2. Gwarancje instytucjonalne i proceduralne	1458
6.5.3.3. Wprowadzenie do procesu dowodu uprzedniego	1460
6.5.4. Dowody antycypowane	1460
6.5.5. Dowody uprzednio rekonstruowane	1462
6.6. Poszczególne rodzaje czynności o charakterze dowodowym	1463
6.6.1. Metody pomiaru zawartości alkoholu w organizmie ludzkim	1463
6.6.2. Nagranie z kamery	1465
6.6.2.1. Nagranie z ukrytej kamery	1466
6.6.3. Analiza środków odurzających	1466
6.6.4. Przeszukanie ciała	1467
6.6.5. Przeprowadzenie kontroli osobistej	1468
6.6.6. Geolokalizacja	1469
6.6.7. Zeznania świadków	1470
6.6.8. Wyjaśnienia osoby objętej postępowaniem	1473
6.6.9. Konfrontacja	1474
6.6.10. Opinia biegłych	1474
6.6.11. Okazanie	1474
6.7. Czynności śledztwa ograniczające prawa podstawowe z art. 18 Konstytucji	1475
6.7.1. Reforma z 2015 r.	1475
6.7.2. Wejście do miejsca zamkniętego (przeszukanie miejsca) i zatrzymanie rzeczy	1476
6.7.3. Zatrzymanie ksiąg i dokumentów	1479
6.7.4. Zatrzymanie i otwarcie korespondencji sporządzonej w formie pisemnej i telegraficznej	1479
6.7.5. Środki śledcze z zastosowaniem nowoczesnych technologii	1481
6.7.5.1. Kontrola komunikacji telefonicznej i telematycznej	1483
6.7.5.2. Przechwytywanie i utrwalanie komunikacji werbalnej za pomocą urządzeń elektronicznych	1485
6.7.5.3. Zatrzymanie urządzeń do przechowywania danych masowych	1486
6.7.5.4. Dostęp zdalny do zasobów teleinformatycznych	1487
6.8. Dowody przeprowadzane na rozprawie	1488
6.8.1. Uwagi wprowadzające	1488
6.8.2. Środki dowodowe	1489
6.8.2.1. Zeznania (wysłuchanie) oskarżonego oraz osób ponoszących odpowiedzialność cywilną	1489
6.8.2.2. Przesłuchanie świadka	1491
6.8.2.3. Opinia biegłego	1494

6.8.2.4. Dowód z dokumentów	1495
6.8.2.5. Wizja lokalna, oględziny miejsca	1495
6.9. Problematyka dowodów nielegalnych w prawie hiszpańskim	1496
6.9.1. Pojęcie dowodu nielegalnego	1496
6.9.1.1. Dowód nielegalny w ujęciu szerokim	1496
6.9.1.2. Dowód nielegalny w ujęciu wąskim	1498
6.9.1.3. Wyrok Trybunału Konstytucyjnego STC 114/1984 z 29 listopada 1984 r.	1499
6.9.1.4. Dowód nielegalny w orzecznictwie Sądu Najwyższego	1499
6.9.2. Rodzaje nielegalności dowodowej	1501
6.9.3. Skuteczność procesowa dowodów nielegalnych	1504
7. Prawo dowodowe w muzułmańskim procesie karnym	1506
7.1. Geneza powstania prawa i procesu karnego – szariatu	1506
7.2. Źródła i zasady prawa karnego islamu	1511
7.3. Ogólna charakterystyka przestępstw w szariacie	1516
7.4. Charakterystyka muzułmańskiego procesu karnego	1519
7.5. Podstawowe zasady i funkcjonowanie współczesnego muzułmańskiego procesu karnego	1528
8. Prawo dowodowe w procesie judaistycznym	1534
8.1. Charakterystyka i specyfika procesu judaistycznego	1535
8.2. Dowodzenie winy oskarżonego w judaistycznym procesie karnym	1540
8.3. Wpływy tradycji judaistycznej na ukształtowanie wybranych instytucji postępowania dowodowego w procesie karnym współczesnego Izraela	1548
Skorowidz przedmiotowy	1557
Autorzy	1567

TOM VIII część 2 (skrócony spis)

Wykaz skrótów	1597
Wykaz podstawowej literatury podawanej wyłącznie w zapisie skróconym	1603

DZIAŁ II. Ewolucja prawa dowodowego i teorii dowodów (cd.)

ROZDZIAŁ 20. Kształtowanie się europejskiego (unijnego) prawa dowodowego	1615
ROZDZIAŁ 21. Prawo dowodowe w postępowaniu przed Międzynarodowym Trybunałem Karnym oraz Europejskim Trybunałem Praw Człowieka	1681

DZIAŁ III. Zakazy dowodowe

ROZDZIAŁ 22. Zakazy dowodowe w ogólności	1905
ROZDZIAŁ 23. Zakazy odnoszące się do tezy dowodowej (zupełne)	1939
ROZDZIAŁ 24. Zakazy odnoszące się do źródła lub środka dowodowego (niezupełne, w tym quasi-niezupełne)	1969

ROZDZIAŁ 25. Zakazy odnoszące się do sposobu dowodzenia	2213
ROZDZIAŁ 26. Zakazy wykorzystania dowodów	2317
ROZDZIAŁ 27. Eliminowanie z procesu karnego dowodów uzyskanych w sposób sprzeczny z prawem	2737
Skorowidz przedmiotowy	2807
Autorzy	2815

TOM VIII część 3 (skrócony spis)

Wykaz skrótów

Wykaz podstawowej literatury podawanej wyłącznie w zapisie skróconym

Wprowadzenie

DZIAŁ IV. Zasady postępowania dowodowego

Rozdział 28. Pojęcie, funkcje i systematyka zasad postępowania dowodowego

Rozdział 29. Zasady postępowania dowodowego

DZIAŁ V. Postępowanie dowodowe

Rozdział 30. Poszukiwanie dowodów

Rozdział 31. Zabezpieczenie i utrwalenie dowodów

Rozdział 32. Wprowadzanie dowodów do procesu karnego

Rozdział 33. Prawo obrońcy, pełnomocnika i prokuratora do pozaprocesowego pozyskiwania dowodów lub informacji o znaczeniu dowodowym

Rozdział 34. Pojęcie i systematyka czynności dowodowych

Rozdział 35. Poszukiwawcze czynności dowodowe

Skorowidz przedmiotowy

Autorzy

TOM VIII część 4 (skrócony spis)

Wykaz skrótów

Wykaz podstawowej literatury podawanej wyłącznie w zapisie skróconym

DZIAŁ V. Postępowanie dowodowe (cd.)

Rozdział 36. Czynności ujawniające dowody

Rozdział 37. Czynności kontrolujące dowody

Rozdział 38. Wrażliwe czynności dowodowe

Skorowidz przedmiotowy

Autorzy

WYKAZ SKRÓTÓW

1. AKTY PRAWNE

- CCC – Constitutio Criminalis Carolina (Carolina) – niemiecka kodyfikacja karna z 1532 r.
- CCT – Constitutio Criminalis Theresiana – austriacka kodyfikacja karna z 31 grudnia 1768 r.
- CIC – Code d’instruction criminelle – francuski kodeks postępowania karnego z 18 listopada 1808 r.
- CJA 2003 – Criminal Justice Act 2003 – angielska ustawa o wymiarze sprawiedliwości w sprawach karnych
- CJPOA 1994 – Criminal Justice and Public Order Act 1994 – angielska ustawa o wymiarze sprawiedliwości w sprawach karnych i porządku publicznego z 1994 r.
- CP – Code pénal – francuski kodeks karny
- CPIA 1996 – Criminal Procedure and Investigations Act 1996 – angielska ustawa o procedurze karnej i postępowaniu przygotowawczym
- CPP – Code de procédure pénale – francuski kodeks postępowania karnego z 31 grudnia 1957 r.
- EKPC – Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.)
- FRCP – Federal Rules of Criminal Procedure – Federalne Reguły Postępowania Karnego
- FRE – Federal Rules of Evidence – Federalne Reguły Dowodowe
- GG – Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland – Ustawa Zasadnicza Republiki Federalnej Niemiec
- IPA 2016 – Investigatory Powers Act 2016
- k.c. – ustawa z 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (tekst jedn. Dz.U. z 2019 r., poz. 1145)
- k.k. – ustawa z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (tekst jedn. Dz.U. z 2018 r., poz. 1600 ze zm.)
- k.k. z 1932 r. – rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 11 lipca 1932 r. – Kodeks karny (Dz.U. Nr 60, poz. 571 ze zm.)
- k.k. z 1969 r. – ustawa z 19 kwietnia 1969 r. – Kodeks karny (Dz.U. Nr 13, poz. 94 ze zm.)

Wykaz skrótów

- k.k.s. – ustawa z 10 września 1999 r. – Kodeks karny skarbowy (tekst jedn. Dz.U. z 2018 r., poz. 1958 ze zm.)
- k.k.w. – ustawa z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (tekst jedn. Dz.U. z 2019 r., poz. 676 ze zm.)
- Konstytucja RP – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.)
- k.p.a. – ustawa z 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (tekst jedn. Dz.U. z 2018 r., poz. 2096 ze zm.)
- k.p.c. – ustawa z 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (tekst jedn. Dz.U. z 2018 r., poz. 1360 ze zm.)
- k.p.k. – ustawa z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (tekst jedn. Dz.U. z 2018 r., poz. 1987 ze zm.)
- k.p.k. z 1928 r. – rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 19 marca 1928 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. Nr 33, poz. 313 ze zm.)
- k.p.k. z 1969 r. – ustawa z 19 kwietnia 1969 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. Nr 13, poz. 96 ze zm.)
- k.p.w. – ustawa z 24 sierpnia 2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (tekst jedn. Dz.U. z 2019 r., poz. 1120 ze zm.)
- k.r.o. – ustawa z 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 682 ze zm.)
- k.w. – ustawa z 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń (tekst jedn. Dz.U. z 2019 r., poz. 821 ze zm.)
- LEC – Ley de Enjuiciamiento Criminal – hiszpańska ustawa o postępowaniu karnym z 14 września 1882 r.
- MPPOiP – Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych otwarty do podpisu w Nowym Jorku dnia 19 grudnia 1966 r. (Dz.U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167, zał.)
- nowelizacja z 7 lipca 2005 r. – ustawa z 7 lipca 2005 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz ustawy – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Dz.U. Nr 143, poz. 1203)
- nowelizacja z 4 lutego 2011 r. – ustawa z 4 lutego 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 53, poz. 273)
- nowelizacja z 27 września 2013 r. – ustawa z 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1247 ze zm.)
- nowelizacja z 20 lutego 2015 r. – ustawa z 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 396)
- nowelizacja z 11 marca 2016 r. – ustawa z 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 437 ze zm.)
- nowelizacja z 23 marca 2017 r. – ustawa z 23 marca 2017 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 768)
- nowelizacja z 10 stycznia 2018 r. – ustawa z 10 stycznia 2018 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 201)
- PACE – Police and Criminal Evidence Act – angielska ustawa o policji i dowodach w sprawach karnych z 1984 r.

Wykaz skrótów

- pr.adw. – ustawa z 26 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze (tekst jedn. Dz.U. z 2018 r., poz. 1184 ze zm.)
- pr.not. – ustawa z 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie (tekst jedn. Dz.U. z 2019 r., poz. 540 ze zm.)
- pr.pras. – ustawa z 26 stycznia 1984 r. – Prawo prasowe (tekst jedn. Dz.U. z 2018 r., poz. 1914)
- regul.prok. – rozporządzenie z 7 kwietnia 2016 r. Ministra Sprawiedliwości – Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 1206 ze zm.)
- RIPA 2000 – Regulation of Investigatory Powers Act 2000
- Statut Rzymski – Rzymski Statut Międzynarodowego Trybunału Karnego sporządzony w Rzymie dnia 17 lipca 1998 r. (Dz.U. z 2003 r. Nr 78, poz. 708 ze zm.)
- StGB – Strafgesetzbuch – niemiecki kodeks karny z 13 listopada 1998 r.
- StPO – Strafprozessordnung – niemiecki kodeks postępowania karnego z 1 lutego 1877 r.
- u.o.i.n. – ustawa z 5 sierpnia 2010 r. o ochronie informacji niejawnych (tekst jedn. Dz.U. z 2019 r., poz. 742)
- u.o.z.p. – ustawa z 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (tekst jedn. Dz.U. z 2018 r., poz. 1878 ze zm.)
- u.r.p. – ustawa z 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (tekst jedn. Dz.U. z 2018 r., poz. 2115 ze zm.)
- u.s.f.n. – ustawa z 21 czerwca 1996 r. o szczególnych formach sprawowania nadzoru przez ministra właściwego do spraw wewnętrznych (tekst jedn. Dz.U. z 2018 r., poz. 2216 ze zm.)
- ustawa o ABW – ustawa z 24 maja 2002 r. o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu (tekst jedn. Dz.U. z 2018 r., poz. 2387 ze zm.)
- ustawa o CBA – ustawa z 9 czerwca 2006 r. o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym (tekst jedn. Dz.U. z 2018 r., poz. 2104 ze zm.)
- ustawa o Policji – ustawa z 6 kwietnia 1990 r. o Policji (tekst jedn. Dz.U. z 2019 r., poz. 161 ze zm.)
- ustawa o Prokuraturii Generalnej 15.12.2016 r. o Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. poz. 2261 ze zm.)
- u.ś.k. – ustawa z 25 czerwca 1997 r. o świadku koronnym (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 1197)
- u.z.l. – ustawa z 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentystry (tekst jedn. Dz.U. z 2019 r., poz. 537 ze zm.)
- YJCEA 1999 – Youth Justice and Criminal Evidence Act 1999

2. CZASOPISMA I PUBLIKATORY

- AUMCS – Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska
- AUW – Acta Universitatis Wratislaviensis
- BGBL – Bundesgesetzblatt

Wykaz skrótów

BGHSt	– Entscheidungen des Bundesgerichtshofes in Strafsachen
BVerfG EuGRZ	– Bundesverfassungsgericht. Europäische Grundrechte-Zeitschrift
BVerfGE	– Entscheidungen des Bundesverfassungsgerichts
CzPKiNP	– Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych
DJT	– Deutscher Juristentag
DRiZ	– Deutsche Richterzeitung
Dz.U.	– Dziennik Ustaw
GA	– Goldammer's Archiv für Strafrecht
GS	– Der Gerichtssaal, Zeitschrift für volkstümliches Recht
GSP	– Gdańskie Studia Prawnicze
GSP-Prz.Orz.	– Gdańskie Studia Prawnicze – Przegląd Orzecznictwa
HRRS	– Höchst Richterliche Rechtsprechung zum Strafrecht
JA	– Juristische Arbeitsblätter
JR	– Juristische Rundschau
JURA	– Juristische Ausbildung
JuS	– Juristische Schulung
JZ	– Juristenzeitung
KritV	– Kritische Vierteljahresschrift für Gesetzgebung und Rechtswissenschaft
KZS	– Krakowskie Zeszyty Sądowe
MDR	– Monatsschrift für Deutsches Recht
MoP	– Monitor Prawniczy
NJW	– Neue Juristische Wochenschrift
NKPK	– Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego
NP	– Nowe Prawo
NStZ	– Neue Zeitschrift für Strafrecht
NStZ-RR	– Neue Zeitschrift für Strafrecht – Rechtsprechungs-Report
OLG	– Oberlandesgericht
OSA	– Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych
OSAB	– Orzecznictwo Sądów Apellacji Białostockiej
OSN(K)	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego (Izba Karna)
OSNCK	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izby Cywilnej i Izby Karnej
OSNCP	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izby Cywilnej, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
OSNKW	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Karna i Wojskowa
OSNPG	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Wydawnictwo Prokuratury Generalnej
OSNwSK	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego w Sprawach Karnych
OSP	– Orzecznictwo Sądów Polskich
OSPiKA	– Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych
OTK	– Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego
OTK-A	– Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego; zbiór urzędowy, Seria A

Wykaz skrótów

Pal.	– Palestra
PiP	– Państwo i Prawo
PPK	– Przegląd Prawa Karnego
Prob. Krym.	– Problemy Kryminalistyki
Prok. i Pr.	– Prokuratura i Prawo
Prok. i Pr.-wkł.	– Prokuratura i Prawo – wkładka
Prz. Polic.	– Przegląd Policyjny
Prz. Sejm.	– Przegląd Sejmowy
PS	– Przegląd Sądowy
RPEiS	– Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny
SC	– Studia Cywilne
St. Praw.	– Studia Prawnicze
StraFo	– Strafverteidiger-Forum
StRR	– StrafRechtsReport
StV	– Der Strafverteidiger
U.E.A.	– Uniform Evidence Acts
U.S.C.	– United States Code – Kodeks Stanów Zjednoczonych (zbiór federalnych aktów prawnych)
WPP	– Wojskowy Przegląd Prawniczy
Zb. Orz.	– Zbiór Orzeczeń Sądu Najwyższego
ZIS	– Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik
ZJS	– Zeitschrift für das Juristische Studium
ZNIBPS	– Zeszyty Naukowe Instytutu Badania Prawa Sądowego
ZNUJ	– Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego
ZNUŁ	– Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego
ZStW	– Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft

3. INNE

ABW	– Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego
BGH	– Bundesgerichtshof – niemiecki Trybunał Federalny
BVerfG	– Bundesverfassungsgericht – Federalny Trybunał Konstytucyjny
CA-DC	– The Court of Appeal Criminal Division – Izba Karna Sądu Apelacyjnego Anglii i Walii
CBA	– Centralne Biuro Antykorupcyjne
EKomPC	– Europejska Komisja Praw Człowieka
END	– europejski nakaz dochodzeniowy
ETPC	– Europejski Trybunał Praw Człowieka
MTK	– Międzynarodowy Trybunał Karny
MTKJ	– Międzynarodowy Trybunał Karny do spraw byłej Jugosławii

Wykaz skrótów

MTKR	– Międzynarodowy Trybunał Karny do spraw Rwandy
MTW	– Międzynarodowe Trybunały Wojskowe
RPDP	– Revue Pénitentiaire et de Droit Pénal
RPiD	– Reguły Procesowe i Dowodowe
SA	– Sąd Apelacyjny
SN	– Sąd Najwyższy
TK	– Trybunał Konstytucyjny
UKSC	– The UK Supreme Court – Sąd Najwyższy Zjednoczonego Królestwa

WYKAZ PODSTAWOWEJ LITERATURY PODAWANEJ WYŁĄCZNIE W ZAPISIE SKRÓCONYM

1. PODRĘCZNIKI

- Artymiak, Rogalski, *Proces. Część ogólna*
G. Artymiak, M. Klejnowska, C.P. Kłak, M. Rogalski, Z. Sobolewski, K. Sowiński, *Proces karny. Część ogólna*, red. G. Artymiak, M. Rogalski, Z. Sobolewski, Warszawa 2007; red. G. Artymiak, M. Rogalski, Warszawa 2012
- Artymiak, Rogalski, *Proces. Część szczególna*
G. Artymiak, M. Klejnowska, C.P. Kłak, M. Rogalski, Z. Sobolewski, A. Masłowska, *Proces karny. Część szczególna*, red. G. Artymiak, M. Rogalski, Z. Sobolewski, Warszawa 2007; red. G. Artymiak, M. Rogalski, Warszawa 2012
- Bulsiewicz i inni, *Przebieg*
A. Bulsiewicz, M. Jeż -Ludwichowska, D. Kala, D. Osowska, A. Lach, *Przebieg procesu karnego*, Toruń 1996, 2003
- Cieślak, *Podstawowe założenia*
M. Cieślak, *Polska procedura karna. Podstawowe założenia teoretyczne*, Warszawa 1971, 1973, 1984
- Cieślak, *Podstawowe założenia. Dzieła wybrane*
M. Cieślak, *Polska procedura karna. Podstawowe założenia teoretyczne*, w: M. Cieślak, *Dzieła wybrane*, t. II, red. S. Waltoś, Kraków 2011
- Cieślak, *Zagadnienia dowodowe*
M. Cieślak, *Zagadnienia dowodowe w procesie karnym*, Warszawa 1955
- Cieślak, *Zarys*
M. Cieślak, *Postępowanie karne. Zarys instytucji*, Warszawa 1982
- Daszkiewicz, *Zagadnienia*, t. I
W. Daszkiewicz, *Prawo karne procesowe. Zagadnienia ogólne*, t. I, Bydgoszcz 2000
- Daszkiewicz, *Zagadnienia*, t. II
W. Daszkiewicz, *Prawo karne procesowe. Zagadnienia ogólne*, t. II, Bydgoszcz 2001
- Daszkiewicz, Nowak, Stachowiak, *Proces*
W. Daszkiewicz, T. Nowak, S. Stachowiak, *Proces karny. Część szczególna*, Poznań 1996
- Gardocka, *Podręcznik*
T. Gardocka, *Postępowanie karne. Podręcznik akademicki*
- Glaser, *Polski proces*
S. Glaser, *Polski proces karny w zarysie wraz z prawem o ustroju sądów powszechnych*, Kraków 1934
- Grajewski, *Przebieg procesu*
J. Grajewski, *Przebieg procesu karnego*, Warszawa 2001, 2008, 2012

Wykaz podstawowej literatury podawanej wyłącznie w zapisie skróconym

- Grajewski i inni, *Prawo* K. Papke-Olszauskas, S. Steinborn, K. Woźniewski, *Prawo karne procesowe. Część ogólna*, red. J. Grajewski, Warszawa 2009, 2011
- Grzegorzczuk, Tylman, *Postępowanie* T. Grzegorzczuk, J. Tylman, *Polskie postępowanie karne*, Warszawa 1998, 1999, 2001, 2003, 2005, 2007, 2009, 2011, 2014
- Hofmański, Zabłocki, *Elementy metodyki* P. Hofmański, S. Zabłocki, *Elementy metodyki pracy sędziego w sprawach karnych*, Kraków 2006, Warszawa 2011
- Kalinowski, *Polski proces* S. Kalinowski, *Polski proces karny*, Warszawa 1970, 1971
- Kalinowski, *Postępowanie. Zarys części ogólnej* S. Kalinowski, *Postępowanie karne. Zarys części ogólnej*, Warszawa 1963
- Kalinowski, *Postępowanie. Zarys części szczególnej* S. Kalinowski, *Postępowanie karne. Zarys części szczególnej*, Warszawa 1964
- Kmiecik, Skrętowicz, *Proces* R. Kmiecik, E. Skrętowicz, *Proces karny. Część ogólna*, Kraków–Lublin 1998, 1999, Kraków 2002, 2003, 2004, 2006, Warszawa 2009
- Kruszyński i inni, *Wykład* B. Bieńkowska, P. Kruszyński, C. Kulesza, P. Piszczek, S. Pawelec, *Wykład prawa karnego procesowego*, red. P. Kruszyński, Białystok 1998, 2003, 2012
- Lipczyńska, *Proces*, cz. 1 M. Lipczyńska, *Polski proces karny. Zagadnienia ogólne*, cz. 1, Warszawa 1971, 1986
- Lipczyńska, *Proces*, cz. 2 M. Lipczyńska, *Polski proces karny. Zagadnienia szczególne*, cz. 2, Warszawa 1986
- Marszał, *Proces* K. Marszał, *Proces karny*, Katowice 1992, 1995, 1997, 1998
- Marszał, *Zagadnienia* K. Marszał, *Proces karny. Zagadnienia ogólne*, Katowice 2008, 2013
- Marszał, Zagrodnik, *Proces* K. Zgryzek, R. Koper, J. Zagrodnik, K. Marszał, *Proces karny*, red. K. Marszał, J. Zagrodnik, Warszawa 2017
- Marszał i inni, *Proces* K. Marszał, S. Stachowiak, K. Zgryzek, *Proces karny*, red. K. Marszał, Katowice 2003, 2005, 2008
- Marszał i inni, *Przebieg* K. Marszał, S. Stachowiak, K. Sychta, J. Zagrodnik, K. Zgryzek, *Proces karny. Przebieg postępowania*, red. K. Marszał, Katowice 2008, 2012
- Prusak, *Postępowanie* F. Prusak, *Postępowanie karne*, Warszawa 2001
- Schaff, *Proces* L. Schaff, *Proces karny Polski Ludowej. Wykład zasad ogólnych*, Warszawa 1953
- Siewierski, Tylman, Olszewski, *Postępowanie* M. Siewierski, J. Tylman, M. Olszewski, *Postępowanie karne w zarysie*, Warszawa 1971, 1974
- Skorupka, *Postępowanie. Część ogólna* Z. Świda, J. Skorupka, R. Ponikowski, W. Posnow, *Postępowanie karne. Część ogólna*, red. J. Skorupka, Warszawa 2012
- Skorupka, *Proces karny* D. Gruszecka, K. Kremens, K. Nowicki, J. Skorupka, *Proces karny*, red. J. Skorupka, Warszawa 2017, 2018
- Śliwiński, *Polski proces* S. Śliwiński, *Polski proces karny przed sądem powszechnym. Zasady ogólne*, Warszawa 1948, 1959, 1961

Wykaz podstawowej literatury podawanej wyłącznie w zapisie skróconym

- Śliwiński, *Proces. Przebieg* S. Śliwiński, *Proces karny. Przebieg procesu i postępowanie wykonawcze*, Warszawa 1948
- Świda, *Postępowanie* Z. Świda, J. Skorupka, R. Ponikowski, W. Posnow, *Postępowanie karne. Część szczególna*, red. Z. Świda, Warszawa 2011; red. J. Skorupka, Warszawa 2013
- Świda, *Postępowanie. Część ogólna* Z. Świda, R. Ponikowski, W. Posnow, *Postępowanie karne. Część ogólna*, red. Z. Świda, Warszawa 2008
- Waltoś, *Proces* S. Waltoś, *Proces karny. Zarys systemu*, Warszawa 1985, 1995, 1996, 2000, 2001, 2002, 2003, 2005, 2008, 2009
- Waltoś, Hofmański, *Proces* S. Waltoś, P. Hofmański, *Proces karny. Zarys systemu*, Warszawa 2013, 2016, 2017, 2018

2. KOMENTARZE

- Angerman, Nowotny, Przeworski, *Komentarz* K. Angerman, J. Nowotny, J. Przeworski, *Komentarz do kodeksu postępowania karnego wraz z dotyczącymi ustawami i rozporządzeniami*, Warszawa 1930
- Boratyńska, Górski, Królikowski, Sakowicz, Warchoń, Ważny, *Kodeks* K.T. Boratyńska, A. Górski, M. Królikowski, A. Sakowicz, M. Warchoń, A. Ważny, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. A. Sakowicz, Warszawa 2015
- Boratyńska, Górski, Sakowicz, Ważny, *Kodeks* K.T. Boratyńska, A. Górski, A. Sakowicz, A. Ważny, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2005, 2007, 2012, 2013, 2014
- Gostyński i inni, *Kodeks*, t. I J. Bratoszewski, Z. Gostyński, L. Gardocki, S.M. Przyjemski, R.A. Stefański, S. Zabłocki, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. Z. Gostyński, t. I, Warszawa 1998, 2003
- Gostyński i inni, *Kodeks*, t. II J. Bratoszewski, Z. Gostyński, L. Gardocki, S.M. Przyjemski, R.A. Stefański, S. Zabłocki, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. Z. Gostyński, t. II, Warszawa 1998, 2004
- Gostyński i inni, *Kodeks*, t. III J. Bratoszewski, Z. Gostyński, L. Gardocki, S.M. Przyjemski, R.A. Stefański, S. Zabłocki, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. Z. Gostyński, t. III, Warszawa 1998, 2004
- Grajewski, Paprzycki, Steinborn, *Kodeks*, t. I J. Grajewski, L.K. Paprzycki, S. Steinborn, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. I, *Komentarz do art. 1–424 K.P.K.*, red. J. Grajewski, Kraków 2006, Warszawa 2010; red. L.K. Paprzycki, Warszawa 2013
- Grajewski, Paprzycki, Steinborn, *Kodeks*, t. II J. Grajewski, L.K. Paprzycki, S. Steinborn, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. II, red. J. Grajewski, Kraków 2006, Warszawa 2010; red. L.K. Paprzycki, Warszawa 2013
- Grajewski, Paprzycki, Steinborn, *Komentarz aktualizowany do art. 425–673* J. Grajewski, S. Steinborn, L.K. Paprzycki, *Komentarz aktualizowany do art. 425–673 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (Dz.U.97.89.555)*, red. L.K. Paprzycki, LEX/el. 2014, 2015

Wykaz podstawowej literatury podawanej wyłącznie w zapisie skróconym

- Grajewski, Skrętowicz, *Kodeks* J. Grajewski, E. Skrętowicz, *Kodeks postępowania karnego z komentarzem*, Gdańsk 1995, 1996
- Grzegorzcyk, *Kodeks* T. Grzegorzcyk, *Kodeks postępowania karnego wraz z komentarzem do ustawy o świadku koronnym*, Kraków 2003, 2004, 2005, Warszawa 2008, 2010
- Grzeszczyk, *Kodeks* W. Grzeszczyk, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa, 2003, 2005, 2007, 2012, 2014
- Hofmański, Sadzik, Zgryzek, *Kodeks*, t. I P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks postępowania karnego*, t. I, *Komentarz do artykułów 1–296*, red. P. Hofmański, Warszawa 1999, 2004, 2007, 2011
- Hofmański, Sadzik, Zgryzek, *Kodeks*, t. II P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks postępowania karnego*, t. II, *Komentarz do artykułów 297–467*, red. P. Hofmański, Warszawa 1999, 2004, 2007, 2011
- Hofmański, Sadzik, Zgryzek, *Kodeks*, t. III P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks postępowania karnego*, t. III, *Komentarz do artykułów 468–682*, red. P. Hofmański, Warszawa 2007, 2010, 2012
- Hofmański, Sadzik, Zgryzek, *Kodeks*, t. IV P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks postępowania karnego*, t. IV, *Aktualizacje*, red. P. Hofmański, Warszawa 2008
- Kalinowski, Siewierski, *Kodeks* S. Kalinowski, M. Siewierski, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 1960, 1966
- Lipczyńska, Ponikowski, *Mały komentarz* M. Lipczyńska, R. Ponikowski, *Mały komentarz do kodeksu postępowania karnego*, Warszawa 1986
- Mazur, *Kodeks* *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. M. Mazur, Warszawa 1971, 1976
- Partyk, *Czynności adwokackie* A. Partyk, T. Partyk, *Rozporządzenie w sprawie opłat za czynności adwokackie. Komentarz*, LEX/el. 2016
- Partyk, *Czynności radców prawnych* A. Partyk, T. Partyk, *Rozporządzenie w sprawie opłat za czynności radców prawnych. Komentarz*, LEX/el. 2016
- Peiper, *Komentarz* L. Peiper, *Komentarz do kodeksu postępowania karnego i przepisów wprowadzających tenże kodeks*, Kraków 1929, 1933
- Prusak, *Komentarz* F. Prusak, *Komentarz do kodeksu postępowania karnego*, t. I, II, Warszawa 1999
- Sakowicz i inni, *Kodeks* K.T. Boratyńska, P. Czarnecki, A. Górski, M. Królikowski, A. Sakowicz, M. Warchoła, A. Ważny, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. A. Sakowicz, Warszawa 2016
- Skorupka, *Kodeks* *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Skorupka, Warszawa 2015, 2016, 2017, 2018
- Świecki, *Kodeks* B. Augustyniak, K. Eichstaedt, M. Kurowski, D. Świecki, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. I, II, red. D. Świecki, Warszawa 2013, 2014, 2015, 2017, 2018
- Świecki, *Komentarz do zmian 2016* K. Eichstaedt, B. Augustyniak, M. Kurowski, D. Świecki, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do zmian 2016*, Warszawa 2016

Zabłocki, *Postępowanie* S. Zabłocki, *Postępowanie kasacyjne w nowym kodeksie postępowania karnego. Komentarz praktyczny*, Warszawa 1998

3. KOMENTARZE DO INNYCH USTAW

Bojarski, Skrętowicz, *Nieletni* T. Bojarski, E. Skrętowicz, *Ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich. Komentarz*, Warszawa 2007, 2011, 2014

Garlicki, *Konwencja*, t. I L. Garlicki, P. Hofmański, A. Wróbel, *Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. Komentarz*, t. I, *Komentarz do artykułów 1–18*, red. L. Garlicki, Warszawa 2010

Garlicki, *Konwencja*, t. II L. Garlicki, P. Hofmański, A. Wróbel, R. Degener, M. Krzyżanowska-Mierzevska, I. Kondak, K. Ryngielewicz, *Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. Komentarz*, t. II, *Komentarz do artykułów 19–59 oraz Protokołów dodatkowych*, red. L. Garlicki, Warszawa 2011

Grzegorzczak, *K.k.s.* T. Grzegorzczak, *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, Warszawa 2000, 2001, 2006, 2009

Grzegorzczak, *K.p.u.* T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia. Komentarz*, Warszawa 2002, 2008, 2012

Kardas, Łabuda, Razowski, *K.k.s.* P. Kardas, G. Łabuda, T. Razowski, *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, Warszawa 2012

Prusak, *K.k.s.* F. Prusak, *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, t. I (art. 1–53), t. II (art. 54–191), Warszawa 2006

Skowron, *K.p.u.* A. Skowron, *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia. Komentarz*, Warszawa 2010

4. MATERIAŁY POKONFERENCYJNE

Bojarski, *Rozwój nauk* *Rozwój nauk penalnych w sześćdziesięciolecie Wydziału Prawa i Administracji UMCS. Materiały z konferencji naukowej zorganizowanej przez pracowników Katedry Prawa Karnego i Kryminologii UMCS w Lublinie w dn. 23–24 kwietnia 2009 r.*, red. T. Bojarski, Lublin 2009

Bojarski, Skrętowicz, *Problemy* *Problemy reformy prawa karnego: materiały z sesji naukowej, Lublin–Kazimierz Dolny, 20–22 września 1993 r.*, red. T. Bojarski, E. Skrętowicz, Lublin 1993

Ćwiąkalski, Artymiak, *Karnomaterialne* *Karnomaterialne i procesowe aspekty naprawienia szkody w świetle kodyfikacji karnych z 1997 r. i propozycji ich zmian*, red. Z. Ćwiąkalski, G. Artymiak, Warszawa 2010

Ćwiąkalski, Artymiak, *Współzależność* *Współzależność prawa karnego materialnego i procesowego: w świetle kodyfikacji karnych z 1997 r. i propozycji ich zmian. Materiały z konferencji naukowej odbytej w dniach 11–13 października 2007 r. w Czarnej, poświęconej pamięci Profesora Zbigniewa Sobolewskiego*, red. Z. Ćwiąkalski, G. Artymiak, Warszawa 2009

Wykaz podstawowej literatury podawanej wyłącznie w zapisie skróconym

- Dynia, Kłak, *Europejskie standardy* *Europejskie standardy ochrony praw człowieka a ustawodawstwo polskie*, red. E. Dynia, C.P. Kłak, Rzeszów 2005
- Gruszecka, Skorupka, *Granice procesu* *Granice procesu karnego. Legalność działań uczestników postępowania*, red. D. Gruszecka, J. Skorupka, Warszawa 2015
- Hofmański, *Węzłowe problemy* *Węzłowe problemy procesu karnego*, red. P. Hofmański, Warszawa 2010
- Kasprzak, Młodziejowski, *Wybrane problemy* *Wybrane problemy procesu karnego i kryminalistyki*, red. J. Kasprzak, B. Młodziejowski, Olsztyn 2010
- Kremens, Skorupka, *Pojęcie* *Pojęcie, miejsce i znaczenie prawdy w polskim procesie karnym. Materiały Wrocławskiego Seminarium Karnoprosesowego 2013*, red. K. Kremens, J. Skorupka, Wrocław 2013
- Kruszyński, *Postępowanie karne w XXI wieku* *Postępowanie karne w XXI wieku: materiały z ogólnopolskiej konferencji naukowej. Popowo 26–28 października 2001 r.*, red. P. Kruszyński, Warszawa 2002
- Kulesza, *Ocena funkcjonowania* *Ocena funkcjonowania porozumień procesowych w praktyce wymiaru sprawiedliwości*, red. C. Kulesza, Warszawa 2009
- Kulesza, *System* *System wymiaru sprawiedliwości a media*, red. C. Kulesza, Białystok 2009
- Mozgawa, Dudka, *Kodeks: ocena i perspektywy zmian* *Kodeks karny i kodeks postępowania karnego po dziesięciu latach obowiązywania: ocena i perspektywy zmian*, red. M. Mozgawa, K. Dudka, Warszawa 2009
- Skorupka, *Jawność procesu* *Jawność procesu karnego*, red. J. Skorupka, Warszawa 2012
- Skorupka, Drozd, *Nowe spojrzenie* *Nowe spojrzenie na model zakazów dowodowych w procesie karnym*, red. J. Skorupka, A. Drozd, Warszawa 2015
- Skorupka, Hayduk-Hawrylak, *Współczesne tendencje* *Współczesne tendencje w rozwoju procesu karnego z perspektywy dogmatyki oraz teorii i filozofii prawa*, red. J. Skorupka, I. Hayduk-Hawrylak, Warszawa 2011
- Skრętowicz, *Nowy kodeks* *Nowy kodeks postępowania karnego. Zagadnienia węzłowe. Materiały z konferencji naukowej „Kodeks postępowania karnego” zorganizowanej w dniach 8–10 września 1997 r.*, red. E. Skრętowicz, Kraków 1998
- Sobolewski, Artymiak, Kłak, *Problemy* *Problemy znowelizowanej procedury karnej. Materiały konferencji naukowej, Rzeszów–Czarna, 17–18 października 2003 r.*, red. Z. Sobolewski, G. Artymiak, C.P. Kłak, Kraków 2004
- Szwarc, *Porozumiewanie się* *Porozumiewanie się i uzgadnianie rozstrzygnięć przez uczestników postępowania karnego*, red. A. Szwarc, Warszawa–Poznań 1993
- Szwarc, *Przestępczość przygraniczna* *Przestępczość przygraniczna. Postępowanie karne przeciwko cudzoziemcom w Polsce. Konferencja międzynarodowa (niemiecko-polska), Poznań, 24–27 czerwca 1999 roku*, red. A. Szwarc, Poznań 2000

5. KSIĘGI JUBILEUSZOWE (PAMIĄTKOWE)

- Księga Bojarskiego* *Teoretyczne i praktyczne problemy współczesnego prawa karnego. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Tadeuszowi Bojarskiemu*, red. A. Michalska-Warias, I. Nowikowski, J. Piórkowska-Flieger, Lublin 2011
- Księga Buchały* *Problemy odpowiedzialności karnej. Księga pamiątkowa ku czci Prof. Kazimierza Buchały*, red. Z. Cwiąkański, M. Szewczyk, S. Waltoś, A. Zoll, Kraków 1994
- Księga Bulsiewicza* *Współczesne problemy procesu karnego i jego efektywności. Księga pamiątkowa Profesora Andrzeja Bulsiewicza*, red. A. Marek, Toruń 2004
- Księga Cieślaka* *Problemy kodyfikacji prawa karnego. Księga ku czci Profesora Mariana Cieślaka*, red. S. Waltoś, Kraków 1993
- Księga Daszkiewiczza* *Nowe prawo karne procesowe. Zagadnienia wybrane. Księga ku czci Profesora Wiesława Daszkiewiczza*, red. T. Nowak, Poznań 1999
- Księga Dody* *Środki zaskarżenia w procesie karnym. Księga pamiątkowa ku czci Prof. Zbigniewa Dody*, red. A. Gaberle, S. Waltoś, Kraków 2000
- Księga Filara* *Nauki penalne wobec szybkich przemian socjokulturowych. Księga jubileuszowa Profesora Mariana Filara*, red. A. Adamski, J. Bojarski, P. Chrzczonowicz, M. Leciak, Toruń 2012
- Księga Gaberle* *Nauki penalne wobec problemów współczesnej przestępczości. Księga jubileuszowa z okazji 70. rocznicy urodzin Profesora Andrzeja Gaberle*, red. K. Krajewski, Warszawa 2007
- Księga Gostyńskiego* *Kompensacyjna funkcja prawa karnego. Księga poświęcona pamięci Profesora Zbigniewa Gostyńskiego*, red. S. Waltoś, B. Nita, P. Trzaska, M. Żurek, CzPKiNP 2002, nr 2
- Księga Górniok* *Problemy nauk penalnych. Prace ofiarowane Profesor Oktawii Górniok*, red. L. Tyszkiewicz, Katowice 1996
- Księga Grajewskiego* *Aktualne problemy prawa i procesu karnego. Księga ofiarowana Profesorowi Janowi Grajewskiemu*, red. M. Płachta, GSP 2003, nr 11
- Księga Hołdy* *Problemy penologii i praw człowieka na początku XXI stulecia. Księga poświęcona pamięci Profesora Zbigniewa Hołdy*, red. B. Stańdo-Kawecka, K. Krajewski, Warszawa 2011
- Księga Kaftala* *Problemy prawa i procesu karnego. Księga poświęcona pamięci Profesora Alfreda Kaftala*, red. G. Rejman, B.T. Bieńkowska, Z. Jędrzejowski, P. Mierzejewski, Warszawa 2008
- Księga Kalinowskiego* *Rozprawa główna. Problemy podstawowe. Praca zbiorowa ku czci Profesora Stanisława Kalinowskiego*, red. A. Murzynowski, „Studia Iuridica” 1985, t. XIII
- Księga Kmicieka* *Iudicium et Scientia. Księga jubileuszowa Profesora Romualda Kmicieka*, red. A. Przyborowska-Klimczak, A. Taracha, Warszawa 2011

Wykaz podstawowej literatury podawanej wyłącznie w zapisie skróconym

- Księga Korcyl-Wolskiej* *W kręgu prawa nieletnich. Księga pamiątkowa ku czci Profesor Marianny Korcyl-Wolskiej*, red. P. Hofmański, S. Waltoś, Warszawa 2009
- Księga Kulickiego* *Doctrina multiplex veritas una. Księga jubileuszowa ofiarowana Profesorowi Mariuszowi Kulickiemu twórcy Katedry Kryminalistyki z okazji 35-lecia powołania Katedry na Wydziale Prawa i Administracji UMK*, red. A. Bulsiewicz, A. Marek, V. Kwiatkowska-Darul, Toruń 2004
- Księga Kunickiej-Michalskiej* *Reforma prawa karnego. Propozycje i komentarze. Księga pamiątkowa Profesor Barbary Kunickiej-Michalskiej*, red. J. Jakubowska-Hara, C. Nowak, J. Skupiński, Warszawa 2008
- Księga Kruszyńskiego* *Wokół gwarancji współczesnego procesu karnego. Księga jubileuszowa Profesora Piotra Kruszyńskiego*, red. B.T. Bienkowska, H. Gajewska-Kraczkowska, M. Rogacka-Rzewnicka, Warszawa 2015
- Księga Leleńtala* *Aktualne problemy prawa karnego, kryminologii i penitencjarystyki. Księga ofiarowana Profesorowi Stefanowi Leleńtalowi w 45 roku pracy naukowej i dydaktycznej*, red. K. Indeck, Łódź 2004
- Księga Marka* *Węzłowe problemy prawa karnego, kryminologii i polityki kryminalnej. Księga pamiątkowa ofiarowana Profesorowi Andrzejowi Markowi*, red. V. Konarska-Wrzošek, J. Lachowski, J. Wójcikiewicz, Warszawa 2010
- Księga Marszał* *Współczesne problemy procesu karnego i wymiaru sprawiedliwości. Księga ku czci Profesora Kazimierza Marszał*, red. P. Hofmański, K. Zgryzek, Katowice 2003
- Księga Murzynowskiego* *Węzłowe zagadnienia procedury karnej. Księga ku czci Profesora Andrzeja Murzynowskiego*, red. P. Kruszyński, „Studia Iuridica” 1997, t. XXXIII
- Księga Nowaka* *Współczesny polski proces karny. Księga ofiarowana Profesorowi Tadeuszowi Nowakowi*, red. S. Stachowiak, Poznań 2002
- Księga Rejman* *Gaudium in litteris est. Księga jubileuszowa ofiarowana Pani Profesor Genowefie Rejman z okazji osiemdziesiątych urodzin*, red. L. Gardocki, M. Królikowski, A. Walczak-Żochowska, Warszawa 2005
- Księga Skrętowicza* *Problemy stosowania prawa sądowego. Księga ofiarowana Profesorowi Edwardowi Skrętowiczowi*, red. I. Nowikowski, Lublin 2007
- Księga Skupińskiego* *Problemy wymiaru sprawiedliwości karnej. Księga jubileuszowa Profesora Jana Skupińskiego*, red. A. Błachnio-Parzych, J. Jakubowska-Hara, J. Kosonoga, H. Kuczyńska, Warszawa 2013
- Księga Stachowiaka* *Skargowy model procesu karnego. Księga ofiarowana Profesorowi Stanisławowi Stachowiakowi*, red. A. Gerecka-Żołyńska, P. Górecki, H. Paluszkiwicz, P. Wiliński, Warszawa 2008

Wykaz podstawowej literatury podawanej wyłącznie w zapisie skróconym

- Księga Szwarca* *Aktualne problemy prawa karnego. Księga pamiątkowa z okazji Jubileuszu 70. urodzin Profesora Andrzeja J. Szwarca*, red. Ł. Pohl, Poznań 2009
- Księga Świdy* *Rzetelny proces karny. Księga jubileuszowa Profesora Zofii Świdy*, red. J. Skorupka, Warszawa 2009
- Księga Tylmana, 2011* *Funkcje procesu karnego. Księga jubileuszowa Profesora Janusza Tylmana*, red. T. Grzegorzczak, Warszawa 2011
- Księga Tylmana, 2014* *Polski proces karny i materialne prawo karne w świetle nowelizacji z 2013 roku. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Januszowi Tylmanowi z okazji Jego 90. urodzin*, red. T. Grzegorzczak, J. Izydorczyk, R. Olszewski, D. Świecki, M. Zbrojewska, Warszawa 2014
- Księga Tyszkiewiczza* *U progu nowych kodyfikacji karnych. Księga pamiątkowa ofiarowana Profesorowi Leonowi Tyszkiewiczowi*, red. O. Górniok, Katowice 1999
- Księga Waltosia* *Zasady procesu karnego wobec wyzwań współczesności. Księga ku czci Profesora Stanisława Waltosia*, red. J. Czapska, A. Gaberle, A. Światłowski, A. Zoll, Warszawa 2000
- Księga Wąska* *W kręgu teorii i praktyki prawa karnego. Księga poświęcona pamięci Profesora Andrzeja Wąska*, red. L. Leszczyński, E. Skrzętownicz, Z. Hołda, Lublin 2005
- Księga Weigend* *Księga dedykowana dr Ewie Weigend*, red. S. Waltoś, CzPKiNP 2011, t. XV
- Księga Zabłockiego* *Fiat iustitia pereat mundus. Księga jubileuszowa poświęcona Sędziemu Sądu Najwyższego Stanisławowi Zabłockiemu z okazji 40-lecia pracy zawodowej*, red. P. Hofmański przy współpracy P. Kardasa i P. Wilińskiego, Warszawa 2014
- Księga Zbrojewskiej* *Verba volant, scripta manent. Proces karny, prawo karne skarbowe i prawo wykroczeń po zmianach z lat 2015–2016. Księga pamiątkowa poświęcona Profesor Monice Zbrojewskiej*, red. T. Grzegorzczak, R. Olszewski, Warszawa 2016
- Księga Zolla* *Państwo prawa i prawo karne. Księga jubileuszowa Profesora Andrzeja Zolla*, red. P. Kardas, T. Sroka, W. Wróbel, t. I i II, Warszawa 2012

6. SYSTEMY PRAWA KARNEGO PROCESOWEGO

- System*, t. I, cz. 1 *System Prawa Karnego Procesowego*, red. naczelny P. Hofmański, t. I, *Zagadnienia ogólne*, cz. 1, red. P. Hofmański, Warszawa 2013
- System*, t. I, cz. 2 *System Prawa Karnego Procesowego*, red. naczelny P. Hofmański, t. I, *Zagadnienia ogólne*, cz. 2, red. P. Hofmański, Warszawa 2013
- System*, t. II *System Prawa Karnego Procesowego*, red. naczelny P. Hofmański, t. II, *Proces karny – rozwiązania modelowe w ujęciu prawnoporównawczym*, red. P. Kruszyński, Warszawa 2014

Wykaz podstawowej literatury podawanej wyłącznie w zapisie skróconym

- System*, t. III, cz. 1 *System Prawa Karnego Procesowego*, red. naczelny P. Hofmański, t. III, *Zasady procesu karnego*, cz. 1, red. P. Wiliński, Warszawa 2014
- System*, t. III, cz. 2 *System Prawa Karnego Procesowego*, red. naczelny P. Hofmański, t. III, *Zasady procesu karnego*, cz. 2, red. P. Wiliński, Warszawa 2014
- System*, t. IV *System Prawa Karnego Procesowego*, red. naczelny P. Hofmański, t. IV, *Dopuszczalność procesu*, red. M. Jeż-Ludwichowska, A. Lach, Warszawa 2015
- System*, t. V *System Prawa Karnego Procesowego*, red. naczelny P. Hofmański, t. V, *Sądy i inne organy postępowania karnego*, red. Z. Kwiatkowski, Warszawa 2015
- System*, t. VI *System Prawa Karnego Procesowego*, red. naczelny P. Hofmański, t. VI, *Strony i inni uczestnicy postępowania karnego*, red. C. Kulesza, Warszawa 2016
- System*, t. VIII *System Prawa Karnego Procesowego*, red. naczelny P. Hofmański, t. VIII, *Dowody*, red. J. Skorupka, Warszawa 2019
- System*, t. X *System Prawa Karnego Procesowego*, red. naczelny P. Hofmański, t. X, *Postępowanie przygotowawcze*, red. Ryszard A. Stefański, Warszawa 2016
- System*, t. XIV *System Prawa Karnego Procesowego*, red. naczelny P. Hofmański, t. XIV, *Tryby szczególne*, red. F. Prusak, Warszawa 2015
- System*, t. XVIII *System Prawa Karnego Procesowego*, red. naczelny P. Hofmański, t. XVIII, *Koszty procesu w sprawach karnych*, red. M. Klejnowska, Warszawa 2018

WPROWADZENIE

Kolejny, ósmy tom *Systemu Prawa Karnego Procesowego* został poświęcony zagadnieniom dowodowym, które w nauce procesu karnego zaliczane są nie tylko do najważniejszych, ale także skomplikowanych i kontrowersyjnych. Dość powiedzieć, że sporne są pojęcia dowodu i dowodzenia. Nie ma zgody co do systematyki dowodów oraz ich nazw. Dyskusyjne są kryteria wyróżnienia poszczególnych rodzajów dowodów. Liczne polemiki wywołuje kwestia dopuszczalności dowodów i *numerus clausus* środków dowodowych. Obecnie debata skupia się wokół dowodów nielegalnych oraz dopuszczalności wprowadzenia ich do procesu karnego i oceny, a także możliwości autonomicznej oceny czynności dowodowych przez pryzmat ich prawidłowości i proporcjonalności.

Zagadnienia dowodowe stanowią jednocześnie materię o niezwykle istotnym znaczeniu dla praktyki ścigania i wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych. Nie będzie przesadnie powiedzenie, że istotnym, jeśli nie najważniejszym zadaniem organów ścigania jest zbieranie informacji i dowodów, a zadaniem sądu ich ocena. Dowody stanowią podstawę podjęcia każdej czynności procesowej i mają decydujące znaczenia dla rozstrzygnięcia o przedmiocie procesu.

Zamierzeniem redakcyjnym w niniejszym tomie, tak samo jak w całym *Systemie Prawa Karnego Procesowego*, jest wszechstronne ukazanie różnych perspektyw analizy zagadnień dowodowych, z uwzględnieniem ich korzeni, tła porównawczego, miejsca w normatywnym systemie prawa, praktycznych problemów ich funkcjonowania oraz możliwości rozwoju. Jednym z celów systemowego opracowania problematyki dowodów jest ocalenie przed zapomnieniem wieloletniego dorobku nauki procesu karnego, a zwłaszcza nauki o dowodach, a także przedstawienie stanu wiedzy o prawie dowodowym.

Zawartość tomu podzielono na cztery części. W dwóch pierwszych zostały omówione zagadnienia dotyczące materialnego prawa dowodowego, a w kolejnych – formalnego prawa dowodowego. Podział tomu na odrębne części wynika z założenia, że pojęcie prawa dowodowego obejmować powinno nie tylko czynności dowodowe składające się na postępowanie dowodowe oraz ocenę dowodów i dokonywanie na ich podstawie ustaleń faktycznych, ale także zagadnienia

dotyczące pojęcia dowodu, rodzaju i systematyki dowodów, zakazów dowodów i eliminacji dowodów z procesu karnego, a także źródeł prawa dowodowego i teoretycznej refleksji o dowodach. Pojęcie prawa dowodowego obejmować powinno więc nie tylko ogół przepisów procesowych regulujących postępowanie dowodowe, ale także pojęcia dogmatyczne wypracowane w nauce o dowodach, tj. informacja, ślad, dowód, rodzaje i systematyka dowodów itd. Dopiero wskazanie w pojęciu prawa dowodowego elementów formalnych i materialnych (dynamicznych i statycznych) da pełny obraz analizowanego pojęcia.

W konsekwencji podziału zagadnienia dowodowe omawiane są w czterech książkach. W częściach pierwszej i drugiej, obejmujących materialne prawo dowodowe, wyróżniono trzy działy obejmujące następujące zagadnienia:

- 1) podstawy prawa dowodowego,
- 2) ewolucję prawa dowodowego i teorii dowodów,
- 3) zakazy dowodowe.

Zagadnienia wyróżnione w dziale I omówione zostały w dziesięciu następujących rozdziałach:

- 1) „Pojęcie prawa dowodowego i nauki o dowodach”,
- 2) „System prawa dowodowego”,
- 3) „Źródła prawa dowodowego”,
- 4) „Doniosłość prawa dowodowego”,
- 5) „Pojęcie dowodu w dyskusji naukowej”,
- 6) „Systematyka dowodów w dyskusji naukowej”,
- 7) „Rodzaje dowodów”,
- 8) „Konwencjonalizm i formalizm postępowania dowodowego”,
- 9) „Dowodzenie w procesie karnym. Zagadnienia ogólne”,
- 10) „Udowodnienie oraz surogaty udowodnienia”.

Zagadnienia wyróżnione w dziale II omówione zostały w jedenastu rozdziałach. Mianowicie:

- 1) „Początki prawa dowodowego”,
- 2) „Prawo dowodowe w starożytnej Grecji”,
- 3) „Prawo dowodowe w starożytnym Rzymie”,
- 4) „Prawo dowodowe w okresie średniowiecza”,
- 5) „Prawo dowodowe w czasach nowożytnych”,
- 6) „Prawo dowodowe w okresie oświecenia”,
- 7) „Prawo dowodowe we współczesnym procesie karnym od początku XIX do połowy XX w.”,
- 8) „Prawo dowodowe w polskim procesie karnym w XX w. (do 1997 r.)”,
- 9) „Prawo dowodowe w wybranych współczesnych procesach karnych”,
- 10) „Kształtowanie się europejskiego (unijnego) prawa dowodowego”,

11) „Prawo dowodowe w postępowaniu przed Międzynarodowym Trybunałem Karnym i Europejskim Trybunałem Praw Człowieka”.

Problematyce zakazów dowodowych omówionych w dziale III poświęcono sześć rozdziałów. Mianowicie:

- 1) „Zakazy dowodowe w ogólności”,
- 2) „Zakazy odnoszące się do tezy dowodowej (zupełne)”,
- 3) „Zakazy odnoszące się do źródła lub środka dowodowego (niezupełne, w tym quasi-niezupełne)”,
- 4) „Zakazy odnoszące się do sposobu dowodzenia”,
- 5) „Zakazy wykorzystania dowodów”,
- 6) „Eliminowanie z procesu karnego dowodów uzyskanych w sposób sprzeczny z prawem”.

Dogmatyczne opracowanie poszczególnych zagadnień dowodowych stanowi przede wszystkim wyraz poglądów autora opracowania. Zważywszy na wagę i znaczenie opracowania o charakterze systemowym, dołożono starań, aby poszczególne opracowania odnosiły się do wszystkich istotnych kwestii dogmatycznych, przedstawiając w najpełniejszym zakresie poglądy wyrażane w literaturze i judykaturze.

Dzieło jest efektem pracy zespołu kilkunastu Autorów ze wszystkich wiodących ośrodków akademickich w kraju. Wszystkim Autorom należą się wyrazy uznania i podziękowania za wysiłek włożony w przygotowanie poszczególnych tekstów i przyjmowanie ze zrozumieniem uwag redakcyjnych. Pozostaje wyrazić nadzieję, że niniejsze opracowanie okaże się przydatne przedstawicielom nauki prawa karnego procesowego, przedstawicielom zawodów prawniczych i funkcjonariuszom organów ścigania stosującym przepisy prawa dowodowego, a także osobom studiującym procedurę karną, zwłaszcza prawo dowodowe oraz osobom zamierzającym poszerzyć wiedzę o dowodach.

Podziękowania należą się także wszystkim osobom z Wydawnictwa Lexis-Nexis, a następnie Wolters Kluwer, które brały udział w przygotowaniu i wydaniu niniejszego dzieła. Przede wszystkim Klaudii Szawłowskiej-Milczarek, która była koordynatorką całego projektu, oraz zaangażowanym w wydanie tego tomu: wydawcy Małgorzacie Stańczak i redaktor prowadzącej Małgorzacie Jareckiej, a także zespołowi zajmującemu się opracowaniem redakcyjnym – Wioletcie Kowalskiej oraz Katarzynie Szubińskiej.

Osobne podziękowania należą się mgr Dominice Czerniak – asyście w mojej Katedrze Postępowania Karnego, za pomoc w przygotowaniu materiałów, które wykorzystałem przy opracowaniu własnych rozdziałów.

Redaktor tomu VIII
Jerzy Skorupka

DZIAŁ I
**PODSTAWY
PRAWA DOWODOWEGO**

ROZDZIAŁ 1

POJĘCIE PRAWA DOWODOWEGO I NAUKI O DOWODACH

1. Pojęcie prawa dowodowego	51
2. Historyczna zmienność prawa dowodowego	57
3. Pojęcie prawa dowodowego i postępowania dowodowego w dogmatyce prawa procesowego cywilnego	68
4. Prawo dowodowe w ogólnej nauce o procesie sądowym	72
5. Zasada wspólności dowodów	76
6. Postępowanie dowodowe	79
7. Limitacja postępowania dowodowego	85
8. Nauka prawa dowodowego w Polsce	91

Literatura: **J. Bafia i inni**, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 1971, 1976; **A. Baumbach i inni**, *Zivilprozessordnung*, München 2012; **C. Beccaria**, *O przestępstwach i karach*, tłum. E.S. Rappaport, Łódź 2014; **J. Bentham**, *Traktat o dowodach sądowych*, Gniezno 1935; **Ł. Błaszczak**, *Pojęcie prawa dowodowego i postępowania dowodowego w założeniach ogólnych*, w: *Dowody i postępowanie dowodowe w sprawach cywilnych. Komentarz praktyczny z orzecnictwem. Wzory czynności sądowych i pism procesowych*, red. Ł. Błaszczak, K. Markiewicz, Warszawa 2015; **Ł. Błaszczak**, *Znaczenie dowodów w postępowaniu cywilnym*, w: *Dowody i postępowanie dowodowe w sprawach cywilnych. Komentarz praktyczny z orzecnictwem. Wzory czynności sądowych i pism procesowych*, red. Ł. Błaszczak, K. Markiewicz, Warszawa 2015; **W. Broniewicz**, *O środkach dowodowych w procesie cywilnym państw socjalistycznych (studium prawnoporównawcze)*, ZNUŁ 1978, z. 42; **W. Broniewicz**, *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 1984, 2005; **M. Cieślak**, *Proces karny*, Warszawa 1952; **M. Cieślak**, **Stefan Glaser** (1895–1984), PiP 1985, z. 4; **W. Czachórski**, *Podsumowanie obrad*, w: *Materiały I Ogólnopolskiego Integracyjnego Zjazdu Cywilistów*, red. M. Sawczuk, Rzeszów 1974; **O. Ekelöf**, *Il processo svedese*, Rivista di Diritto Processuale 1955, t. 10, nr 1; **C. Elliott**, **F. Quinn**, *Criminal Law*, Harlow–Essex 2000; **A. Gaberle**, *Dowody w sądowym procesie karnym*, Kraków 2007; **L. Hochberg**, **A. Murzynowski**, **L. Schaff**, *Komentarz do kodeksu postępowania karnego*, Warszawa 1958; **P. Horoszowski**, *Śledcze oględziny miejsca*, Warszawa 1959; **E. Jarra**, *Ogólna teoria prawa*, Warszawa 1922; **O. Jauernig**, **B. Hess**, *Zivilprozessrecht*, München 2011; **J. Jodłowski**, *Cele i perspektywy badań interdyscyplinarnych w dziedzinie prawa procesowego*, PiP 1984, z. 2; **J. Jodłowski i inni**, *Postępowanie cywilne*, Warszawa 2014;

S. Kalinowski, *Polskie postępowanie karne*, Warszawa 1971; **J.M. Kelly**, *Historia zachodniej teorii prawa*, tłum. D. Pietrzyk-Reeves i inni, Kraków 2006; **R. Kmieciak**, *Dowód ścisły w procesie karnym*, Lublin 1983; **K. Koranyi**, *Powszechna historia państwa i prawa*, t. I, Warszawa 1965; K. Koranyi, *Powszechna historia państwa i prawa*, t. II, cz. 1, Warszawa 1963; **M. Kuryłowicz**, **M. Żołnierczuk**, **J. Kosioriewicz**, *Historia prawa państw antycznych (ze szczególnym uwzględnieniem prawa rzymskiego)*, Lublin 1980; **B. Lesiński**, **W. Rozwadowski**, *Historia prawa*, Warszawa–Poznań 1981; **M. Lipczyńska i inni**, *Polski proces karny*, Wrocław 1975; **T. Maciejewski**, *Historia ustroju i prawa sądowego Polski*, Warszawa 2017; **J. Makarewicz**, *Klasycyzm i pozytywizm w nauce prawa karnego*, w: J. Makarewicz, *Prace rozproszone*, t. I, Lublin 2010; J. Makarewicz, *Prawo karne ogólne*, Kraków 1914; J. Makarewicz, *Wstęp do filozofii prawa karnego w oparciu o podstawy historyczno-rozwojowe*, Lublin 2009; **D. Makiła**, *Historia prawa w Polsce*, Warszawa 2013; **A. Menger**, *Spoleczne zadania nauki prawa*, tłum. K. Lutostański, Warszawa 1908; **A. Murzynowski**, *Istota i zasady procesu karnego*, Warszawa 1994; **J. Nelken**, *Przedmiot postępowania dowodowego w postępowaniu karnym*, NP 1968, nr 5; **P. Osowy**, *Zastosowanie przepisów kodeksu postępowania cywilnego w powództwie adhezyjnym w świetle teorii ogólnej procesu*, Prok. i Pr. 2013, nr 7–8; **K. Ostrowska**, **D. Wójcik**, *Teorie kryminologiczne*, Warszawa 1986; **K. Piasecki**, *Postępowanie sporne rozpoznawcze*, Warszawa 2004; *Proces karny. Zarys systemu*, red. J. Skorupka, Warszawa 2016; **G. Rejman**, *Teorie i formy winy w prawie karnym*, Warszawa 1980; **Z. Resich**, *Badania interdyscyplinarne z zakresu prawa procesowego*, PiP 1983, z. 11; Z. Resich, *Postępowanie cywilne oraz inne formy postępowania przed organami państwa*, Warszawa 1982; **M. Sawczuk**, *Ogólne i ścisłe związki prawa cywilnego procesowego z materialnym*, w: *Z zagadnień prawa cywilnego*, red. J. Gajewski i inni, Białystok 1991; M. Sawczuk, *Teoria ogólna procesu*, w: *Polska lat dziewięćdziesiątych. Przemiany państwa i prawa. Materiały z konferencji, Lublin–Kazimierz, 27–29 kwietnia 1998 r.*, red. L. Antonowicz i inni, t. 2, Lublin 1998; **W. Siedlecki**, *Prawo procesowe cywilne a inne działy prawa*, KSP 1979, z. 5–6; W. Siedlecki, *Prawo procesowe cywilne a prawo cywilne materialne*, KSP 1969, z. 3–4; W. Siedlecki, *Spojrzenie wstecz*, Kraków 1989 [nakład autora]; **J. Skorupka**, *Wykorzystanie w postępowaniu karnym dowodów bezpośrednio i pośrednio nielegalnych*, w: *Zagadnienia prawa dowodowego*, red. J. Godyń, M. Hudzik, L.K. Paprzycki, Warszawa 2011; **K. Sójka-Zielińska**, *Historia prawa*, Warszawa 2008; **B. Swensson**, *Criminal Justice Systems in Sweden*, Stockholm 1995; **S. Śliwiński**, *Proces karny. Zasady ogólne*, Warszawa 1948; **A. Światłowski**, *Zasada bezpośredniości w angielskim procesie karnym – świadek ze słyszenia*, Prok. i Pr. 1997, nr 10; **Z. Świeboda**, *Koncentracja i wykorzystanie dowodów w postępowaniu cywilnym (rozpoznawczym)*, ZNIBPS 1979, z. 11; **H. Trammer**, *O właściwe miejsce dla „czystych” norm materialnego prawa cywilno-jurysdykcyjnego*, „Przegląd Notarialny” 1949, t. I, z. 1–2; **M. Walasik**, *Poddanie się egzekucji aktem notarialnym*, Warszawa 2008; **M. Waligórski**, *Polskie prawo procesowe cywilne. Funkcja i struktura procesu*, Warszawa 1947; M. Waligórski, *Proces cywilny. Funkcja i struktura*, Warszawa 1947; M. Waligórski, *Zarys polskiego procesu cywilnego*, Kraków 1952; **E. Wengerek**, *Korzystanie ze środków dowodowych używanych sprzecznie z prawem*, PiP 1977, z. 2; E. Wengerek, *Zakres ochrony prawnej w drodze sądowej i jej efektywność*, Poznań 1974; **P. Wiliński**, *Onus probandi (ciężar dowodu) w polskim procesie karnym*, w: *Ciężar dowodu i obowiązek dowodzenia w procesie karnym*, red. J. Skorupka, W. Jasiński, Warszawa 2017; **T. Wiśniewski**, *Przebieg procesu cywilnego*, Warszawa 2013;

K. Woźniewski, *Prawidłowość czynności procesowych w polskim procesie karnym*, Gdańsk 2010; **K. Woźniewski**, *Zasada praworządności w procesie karnym*, GSP 2010, t. XXIV; **J. Wróblewski**, *Sądowe stosowanie prawa*, Warszawa 1988; **J. Zagrodnik**, *Kontrydktoryjność jako wyznacznik formy procesu karnego (rozważania na tle zmiany modelu rozpraw głównej w nowelizacji wrześnieowej)*, Pal. 2014, nr 11–12; **F. Zedler**, *Dopuszczalność dowodu z taśmy magnetyfonowej w postępowaniu cywilnym*, w: *Proces i prawo. Rozprawy prawnicze. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Jerzego Jodłowskiego*, red. E. Łętowska, Ossolineum 1989.

1. POJĘCIE PRAWA DOWODOWEGO

W nauce prawa karnego procesowego pojęcie prawa dowodowego nie jest rozumiane jednolicie. Pomimo to zabrakło dyskusji nad określeniem ram i kryteriów oraz zdefiniowaniem tego pojęcia, w przeciwieństwie do dyskusji nad pojęciem dowodu. S. Śliwiński nie definiował terminu „prawo dowodowe”, zaś obrazowo stwierdzał, że „sąd o pewnym stanie rzeczy jest z natury swej sądem podmiotowym, jest to sąd danego człowieka, w szczególności sędziego, który ma wydać rozstrzygnięcie. Ustawa, której przyświeca zasada prawdy rzeczywistej zmierza do tego, by ta prawda, o ile można zbliżała się do pewności matematycznej. Ustawa zmierza do tego różnymi drogami, w szczególności przez powierzenie spraw doniosłych składowi kolegialnemu, przez kontrolę ze strony wyższej instancji, przede wszystkim za pomocą odpowiedniego urzędnika postępowania dowodowego, w ten sposób, aby przy jego pomocy prawda rzeczywista została najlepiej wyjaśniona. Prawodawca stwarza więc prawo dowodowe, na które składają się przepisy określające postępowanie przy ustalaniu stanu rzeczy w celu wydania rozstrzygnięcia”¹. Pomimo że prawo dowodowe zapewniało środki procesowe do wyjaśnienia „prawdy rzeczywistej”, S. Śliwiński sceptycznie podchodził do możliwości dokonania w procesie karnym prawdziwych ustaleń faktycznych. Stwierdzał jednak, że „przepisy prawa dowodowego nie mogą zmienić tego, że poznanie prawdy obracać się będzie w sferze jedynie wysokiego prawdopodobieństwa. Poznaniu prawdy nacechowanej pewnością matematyczną stoi na przeszkodzie szereg okoliczności, przede wszystkim ograniczenie zdolności poznania. Gdy mowa jest o «pewności przedmiotowej», do której ma zmierzać sędzia w swych sądach, chodzi o taką pewność, którą przyjmie człowiek o wysokiej uwadze, staranności i ostrożności, pewność opartą na przesłankach i rozważaniach, które powszechnie przyjmuje za podstawę sądów człowiek wysoce staranny, uważny i ostrożny”².

¹ Zob. S. Śliwiński, *Proces karny...*, s. 576.

² Zob. tamże.

Definicję prawa dowodowego przedstawił L. Schaff. Według tego autora „prawo dowodowe to ogół norm procesowych, które regulują sposób zbierania i przedstawiania dowodów, a następnie ich wykorzystanie przez uczestników procesu i sąd”³. Zwraca uwagę, że w wymienionej definicji wskazane zostały jedynie elementy dotyczące postępowania dowodowego, a pominięte zostały elementy, do których odnosi się postępowanie dowodowe, tj. informacja, fakt, dowód, rodzaje dowodów, ograniczenia dowodowe. Stosując terminologię wprowadzoną przez M. Cieślaka na oznaczenie dwóch części procesu karnego (statyki i kinetyki), można powiedzieć, że definicja prawa dowodowego zaproponowana przez L. Schaffa zawiera jedynie elementy kinetyczne odnoszące się do postępowania dowodowego, a pomija elementy statyczne prawa dowodowego, odnoszące się do pojęcia i rodzaju dowodów oraz innych wymienionych wyżej kwestii.

W sposób zbliżony do propozycji L. Schaffa termin „prawo dowodowe” definiują inni przedstawiciele dogmatyki prawa karnego procesowego. M. Cieślak stwierdza, że „prawo dowodowe to zespół przepisów prawnych regulujących poszukiwanie, zbieranie, przeprowadzenie, zabezpieczenie i weryfikację dowodów”⁴. Przepisy te stanowią część prawa procesowego i odgrywają dużą rolę w prawie karnym procesowym oraz w prawie cywilnym procesowym⁵. M. Cieślak zauważa, że prawo dowodowe obejmuje swoim zakresem także elementy materialne dotyczące pojęcia i systematyki dowodów, ale przyjmuje, że wymienione przez niego grupy problemów mają podstawowe znaczenie dla definiowania prawa dowodowego⁶. Podobnie wypowiada się M. Lipczyńska. Mianowicie, że prawo dowodowe to „ogół norm procesowych regulujących sposób zbierania, przedstawiania i wykorzystania w procesie wszelkich materiałów służących stwierdzeniu winy oskarżonego”⁷.

S. Kalinowski podaje, że „prawo dowodowe to ogół przepisów dotyczących reguł postępowania dowodowego, sposobów i warunków wyszukiwania, zabezpieczenia środków dowodowych oraz przeprowadzania i oceny dowodów przez organy procesowe”⁸. Autor ten stwierdza, że w prawie dowodowym zawarte są reguły, jakie należy stosować przy dokonywaniu ustaleń faktycznych. Każde orzeczenie wydane w procesie opiera się bowiem na ustaleniach faktycznych. Ustalenia te stanowią wynik przeprowadzonego procesu myślowego, który powinien być sprawdzalny w drodze dostępnej przeciętnym ludziom oceny jego trafności

³ Zob. Schaff, *Proces*, s. 360.

⁴ Zob. Cieślak, *Podstawowe założenia*, 1984, s. 6–7.

⁵ Zob. Cieślak, *Zagadnienia dowodowe*, s. 6.

⁶ Zob. tamże, s. 7.

⁷ Zob. Lipczyńska, *Proces*, cz. 1, 1971, s. 141.

⁸ Zob. Kalinowski, *Polski proces*, 1970, s. 279.

i poprawności logicznej⁹. W wymienionej definicji zwraca uwagę termin „środki dowodowe”, który należy wiązać z pojęciem dowodu. Wymieniony termin stanowi też element statyczny definicji prawa dowodowego. Definicja prawa dowodowego zaproponowana przez S. Kalinowskiego zawiera zatem element materialny, który nie występuje we wcześniej podanych definicjach.

K. Marszał, stwierdzając, że „wszystkie przepisy odnoszące się do dowodów zawarte w Kodeksie postępowania karnego określa się nazwą «prawo dowodowe»”, wyróżniał też termin „postępowanie dowodowe”, gdyż prawo dowodowe „reguluje nie tylko to, co należy uznać za źródło lub środek dowodowy, ale także cały szereg czynności odnoszących się do dowodów, co określa się nazwą postępowania dowodowego”¹⁰. Wypowiedź K. Marszała zasługuje na uwagę, gdyż w pojęciu prawa dowodowego wskazuje wyraźnie na elementy materialne (statyczne) i formalne (dynamiczne, kinetyczne). Pierwsze z nich to pojęcie i rodzaje dowodów wraz z kwestią ich dopuszczalności oraz eliminacji z procesu karnego. Drugie to postępowanie dowodowe i jego przebieg wraz z charakterystyką czynności dowodowych.

Jeżeli według K. Marszała przepisy dotyczące postępowania dowodowego stanowią część prawa dowodowego, to według R. Kmiecika termin „prawo dowodowe” należy utożsamiać z postępowaniem dowodowym. W taki sposób należy chyba odczytać wypowiedź tego autora, że „prawo dowodowe można zdefiniować, jako ogół przepisów karnoprosesowych normujących postępowanie dowodowe, które obejmuje: poszukiwanie, zbieranie, zabezpieczanie, przeprowadzanie i ocenę dowodów w procesie karnym”¹¹. Według R. Kmiecika „całokształt przepisów procesowych dotyczących dowodzenia określa się mianem prawa dowodowego”. Do przepisów prawa dowodowego R. Kmiecik zalicza nie tylko przepisy zamieszczone w dziale V k.p.k., lecz również niektóre inne przepisy (art. 2 § 2, art. 5, 7 i 388)¹².

S. Waltoś omawiane pojęcie ujmuje następująco: „Ogół norm regulujących zbieranie, utrwalanie i wykorzystywanie dowodów w procesie nazywa się prawem dowodowym”¹³. W taki sam sposób omawiane pojęcie rozumie T. Grzegorzcyk, dodając, że u podstaw prawa dowodowego „leżą zasady procesowe dotyczące zbierania i posługiwania się dowodami, jak zasada ciężaru dowodu, czy swobodnej oceny dowodów”¹⁴.

⁹ Zob. tamże.

¹⁰ Zob. Marszał, *Zagadnienia*, 2013, s. 336.

¹¹ Zob. Kmiecik, Skrętowicz, *Proces*, 2006, s. 38.

¹² Por. Kmiecik, Skrętowicz, *Proces*, 1999, s. 343.

¹³ Zob. Waltoś, *Proces*, 2009, s. 348.

¹⁴ Zob. Grzegorzcyk, Tylman, *Postępowanie*, 2011, s. 464.

DOWODY

Redakcja naukowa
Jerzy Skorupka

Autorzy:

Wojciech Jasiński
Hanna Kuczyńska
Barbara Nita-Światłowska
Michał Rusinek
Jerzy Skorupka

VIII cz. 2

Poszczególne fragmenty tomu VIII cz. 2 napisali:

Wojciech Jasiński	rozdział 21 pkt 2, rozdział 26
Hanna Kuczyńska	rozdział 21 pkt 1
Barbara Nita-Światłowska	rozdział 20
Michał Rusinek	rozdziały 22–25
Jerzy Skorupka	rozdział 27

Poszczególne fragmenty tomu VIII cz. 1 napisali:

Łukasz Błaszczak	rozdział 1 pkt 3, rozdział 5 pkt 13, rozdział 9 pkt 5
Dagmara Gruszecka	rozdział 19 pkt 2
Barbara Janusz-Pohl	rozdział 8
Jerzy Kasprzak	rozdział 7 pkt 9.2, rozdział 19 pkt 7
Marta Kłopocka-Jasińska	rozdział 19 pkt 6
Józef Koredczuk	rozdziały 15–18
Karolina Kremens	rozdział 19 pkt 5
Hanna Kuczyńska	rozdział 19 pkt 4
Cezary Kulesza	rozdział 7 pkt 9.4
Dobromiła Nowicka	rozdział 13
Szymon Pawelec	rozdział 10
Marian J. Ptak	rozdziały 11 i 14
Maria Rogacka-Rzewnicka	rozdział 19 pkt 3
Jarosław Rominkiewicz	rozdział 12
Andrzej Sakowicz	rozdział 7 pkt 9.3
Jerzy Skorupka	rozdziały 1–6 (z wyjątkiem rozdziału 1 pkt 3 i rozdziału 5 pkt 13), rozdział 7 pkt 1–8, 9.1, 9.2, 9.5, 9.6, 9.7, 10, 11, rozdział 9 pkt 1–4
Denis Solodov	rozdział 19 pkt 1
Damian Wąsik	rozdział 19 pkt 8

Autorzy tomu VIII cz. 3 i 4:

Marcin Adamczyk

Michał Błoński

Łukasz Cora

Dominika Czerniak

Dorota Czerwińska

Anna Drozd

Dagmara Gruszecka

Barbara Janusz-Pohl

Ryszard Jaworski

Piotr Karlik

Jerzy Kasprzak

Monika Klejnowska

Radosław Koper

Artur Kowalczyk

Karolina Kremens

Michał Kurowski

Martyna Kusak

Arkadiusz Lach

Krzysztof Nowicki

Hanna Paluszkiewicz

Maciej Rogalski

Andrzej Sakowicz

Jerzy Skorupka

Dobrosława Szumiło-Kulczycka

Tadeusz Widła

Paweł Wiliński

Krzysztof Woźniowski

Jarosław Zagrodnik

Kazimierz Zgryzek

Marcin Żak

Małgorzata Żbikowska

SPIS TREŚCI

TOM VIII część 2

Wykaz skrótów 1597

Wykaz podstawowej literatury podawanej wyłącznie w zapisie skróconym 1603

DZIAŁ II. Ewolucja prawa dowodowego i teorii dowodów

ROZDZIAŁ 20. Kształtowanie się europejskiego (unijnego) prawa dowodowego 1615

1. Uwagi wstępne 1617
2. Tradycyjny mechanizm współpracy w zakresie prawa dowodowego według przepisów kodeksu postępowania karnego 1622
 - 2.1. Sporządzenie czynności dowodowej „na wniosek polskiego sądu lub prokuratora” jako przesłanka wykorzystania dowodu z zagranicy 1623
 - 2.2. Niesprzeczność sposobu przeprowadzenia czynności dowodowej z zasadami porządku prawnego Rzeczypospolitej Polskiej 1626
 - 2.3. Zachowanie wymogów, od spełnienia których zależy dopuszczalność odstąpienia w postępowaniu karnym od zasady bezpośredniości (art. 389, 391 i 393 k.p.k.) 1628
3. Ponadpaństwowe inicjatywy dotyczące prawa dowodowego 1629
 - 3.1. Pierwsze instrumenty Rady Europy i pierwsze inicjatywy unijne 1630
 - 3.2. Przepisy kodeksu postępowania karnego implementujące decyzję ramową w sprawie wykonywania w Unii Europejskiej orzeczeń o zajęciu mienia i środków dowodowych 1634
 - 3.3. Wspólny zespół śledczy jako forma międzynarodowej współpracy w zakresie prawa dowodowego 1646
 - 3.4. Od europejskiego nakazu dowodowego do europejskiego nakazu dochodzeniowego 1655
4. *Ratio* ograniczeń korzystania z dowodów przeprowadzonych przez obce organy 1668
5. Ograniczenia dopuszczalności wykorzystywania dowodów przeprowadzonych przed obcym organem w świetle orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu 1671
6. Ograniczenia dopuszczalności wykorzystywania dowodów nieprzeprowadzonych bezpośrednio przed organem orzekającym w świetle orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego 1677
7. Podsumowanie 1680

ROZDZIAŁ 21. Prawo dowodowe w postępowaniu przed Międzynarodowym Trybunałem Karnym oraz Europejskim Trybunałem Praw Człowieka	1681
1. Prawo dowodowe w postępowaniu przed Międzynarodowym Trybunałem Karnym	1688
1.1. Wstęp	1688
1.2. Prawo dowodowe przed międzynarodowymi trybunałami karnymi	1691
1.2.1. Prawo dowodowe Międzynarodowych Trybunałów Wojskowych	1691
1.2.2. Prawo dowodowe przed Międzynarodowymi Trybunałami Karnymi <i>ad hoc</i>	1695
1.2.2.1. Systematyka dowodów	1695
1.2.2.2. Zagadnienia dopuszczalności dowodów	1700
1.2.2.3. Główne założenia postępowania dowodowego przed MTKJ	1702
1.3. Prawo dowodowe przed MTK	1704
1.3.1. Systematyka dowodów	1704
1.3.1.1. Dowód z zeznań świadka	1705
1.3.1.2. Dowód z wyjaśnień oskarżonego	1711
1.3.1.3. Dowód z opinii biegłego	1713
1.3.1.4. Dowód z dokumentu	1714
1.3.1.5. Dowody bezpośrednie i pośrednie	1717
1.3.2. Zagadnienia dopuszczalności dowodów	1719
1.3.2.1. Ocena dopuszczalności dowodów	1719
1.3.2.2. Przydatność dowodu	1721
1.3.2.3. Wartość dowodowa	1722
1.3.2.4. Rzetelność rozprawy	1723
1.3.2.5. Dopuszczalność dowodów przed MTK a prawo krajowe	1723
1.3.3. Zakazy dowodowe (dowody niedopuszczalne)	1726
1.3.3.1. Naruszenie postanowień statutu rzymskiego	1727
1.3.3.2. Naruszenie praw człowieka uznanych przez społeczność międzynarodową	1730
1.3.3.3. Wątpliwości co do wiarygodności dowodu	1732
1.3.3.4. Sprzeczność z rzetelnością postępowania	1733
1.3.4. Ograniczenia postępowania dowodowego	1735
1.3.4.1. Ochrona świadka	1735
1.3.4.2. Dowody poufne	1736
1.3.4.3. Stosunki uprzywilejowane	1737
1.3.4.4. Odmowa składania zeznań	1738
1.4. Postępowanie dowodowe przed MTK	1739
1.4.1. Główne założenia postępowania dowodowego	1739
1.4.2. Ujawnienie dowodów (<i>disclosure of evidence</i>)	1742
1.4.3. Tok postępowania dowodowego	1744
1.4.4. Zasady przesłuchiwania świadków	1746
1.4.5. Rola sędziego w postępowaniu dowodowym	1747
1.5. Podsumowanie	1750
2. Prawo dowodowe w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka	1752
2.1. Wprowadzenie	1752

2.2. Wykrywanie i zabezpieczanie dowodów	1761
2.2.1. Wprowadzenie	1761
2.2.2. Przeszukanie i zatrzymanie rzeczy	1764
2.2.3. Kontrola korespondencji, rozmów i innych przekazów informacji	1772
2.2.4. Ustalanie w celach dowodowych lokalizacji danej osoby	1781
2.2.5. Pozyskiwanie próbek i przedmiotów z ludzkiego ciała oraz utrwalanie wizerunku osoby na potrzeby procesu karnego	1783
2.2.6. Zbieranie danych o jednostce na potrzeby procesu karnego	1787
2.2.7. Okazanie	1795
2.2.8. Uzyskiwanie oświadczeń od osobowych źródeł dowodowych	1795
2.2.9. Gromadzenie dowodów a ochrona swobody wypowiedzi	1799
2.2.10. Problematyka prywatnego gromadzenia dowodów	1808
2.3. Wprowadzanie dowodów do procesu karnego	1810
2.3.1. Wprowadzenie	1810
2.3.2. Dowody uzyskane z naruszeniem art. 3 EKPC	1813
2.3.3. Dowody uzyskane z naruszeniem art. 8 EKPC	1818
2.3.4. Dowody uzyskane w wyniku nielegalnej prowokacji policyjnej	1822
2.3.5. Dowody uzyskane z naruszeniem prawa do nieobciążania się	1831
2.3.6. Dowody uzyskane z naruszeniem prawa dostępu do adwokata	1844
2.3.7. Podsumowanie	1853
2.4. Przeprowadzanie dowodów w procesie karnym	1858
2.4.1. Wprowadzenie	1858
2.4.2. Domniemanie niewinności i jego implikacje dla przeprowadzania dowodów	1859
2.4.3. Równość broni stron	1870
2.4.4. Osobowe źródła dowodowe w procesie karnym	1872
2.4.4.1. Prawo do przesłuchania lub spowodowania przesłuchania świadców oskarżenia oraz żądania obecności i przesłuchania świadców obrony na takich samych warunkach jak świadków oskarżenia (art. 6 ust. 3 lit. d EKPC)	1872
2.4.4.1.1. Uwagi wprowadzające	1872
2.4.4.1.2. Świadcowie, którzy nie zostali przesłuchani w obecności oskarżonego lub jego obrońcy	1876
2.4.4.1.3. Świadcowie anonimowi i narażeni na pokrzywdzenie (<i>vulnerable witnesses</i>)	1888
2.4.4.2. Przesłuchanie a prawo do poszanowania życia rodzinnego	1893
2.4.5. Dowód z opinii biegłego	1895
2.5. Ocena dowodów w procesie karnym	1899
2.6. Podsumowanie	1900

DZIAŁ III. Zakazy dowodowe

ROZDZIAŁ 22. Zakazy dowodowe w ogólności	1905
1. Pojęcie zakazu dowodowego	1906
2. <i>Ratio legis</i> zakazów dowodowych	1913
3. Charakter prawny zakazów dowodowych	1917

4. Klasyfikacja zakazów dowodowych	1921
4.1. Uwagi ogólne	1921
4.2. Podział z uwagi na element procesu dowodzenia, którego dotyczy zakaz (tezy dowodowej, źródła lub środka dowodowego bądź sposobu dowodzenia)	1922
4.2.1. Wprowadzenie	1922
4.2.2. Zakazy odnoszące się do tezy dowodowej (zupełne)	1923
4.2.3. Zakazy odnoszące się do źródła lub środka dowodowego (niezupełne, w tym quasi-niezupełne)	1925
4.2.4. Zakazy odnoszące się do sposobu dowodzenia	1929
4.2.5. Problem zakazów wykorzystania dowodów	1930
4.3. Podział z uwagi na rygoryzm związania (zakazy bezwarunkowe i warunkowe)	1934
4.3.1. Wprowadzenie	1934
4.3.2. Zakazy bezwarunkowe (bezwzględne)	1934
4.3.3. Zakazy warunkowe (względne)	1935
4.4. Inne kryteria podziału	1937
ROZDZIAŁ 23. Zakazy odnoszące się do tezy dowodowej (zupełne)	1939
1. Zakaz dowodzenia stanu prawnego lub stosunku prawnego wbrew wiążącemu rozstrzygnięciu sądu lub innego organu	1941
2. Zakaz dowodzenia przebiegu narady i głosowania nad orzeczeniem (art. 108 § 1 k.p.k.)	1955
3. Zakaz dowodzenia treści oświadczenia oskarżonego dotyczącego zarzucanego mu czynu, złożonego wobec biegłego lub lekarza udzielającego mu pomocy medycznej (art. 199 k.p.k.)	1958
4. Zakaz dowodzenia okoliczności ochrony świadka koronnego (art. 14 ust. 4 u.ś.k.)	1965
ROZDZIAŁ 24. Zakazy odnoszące się do źródła lub środka dowodowego (niezupełne, w tym quasi-niezupełne)	1969
1. Zakaz przesłuchania oskarżonego odmawiającego składania wyjaśnień (art. 175 k.p.k.)	1982
1.1. Charakter i zakres zakazu	1982
1.2. Problem wyjaśnień podejrzanego złożonych pod nieobecność obrońcy	1992
2. Zakaz przesłuchania obrońcy albo adwokata lub radcy prawnego osoby zatrzymanej (art. 178 pkt 1 k.p.k.)	1996
2.1. <i>Ratio legis</i> i charakter zakazu	1996
2.2. Zakres podmiotowy	2000
2.2.1. Obrońca	2000
2.2.2. Adwokat lub radca prawny udzielający pomocy prawnej zatrzymanemu	2003
2.3. Zakres przedmiotowy	2005
3. Zakaz przesłuchania duchownego (art. 178 pkt 2 k.p.k.)	2007
3.1. <i>Ratio legis</i> i charakter zakazu	2007
3.2. Zakres podmiotowy	2009
3.3. Zakres przedmiotowy	2012
4. Zakaz przesłuchania mediatora (art. 178a k.p.k.)	2015
5. Zakaz przesłuchania świadka związanego tajemnicą informacji niejawnych z klauzulą „ściśle tajne” i „tajne” (art. 179 k.p.k.)	2018
5.1. <i>Ratio legis</i> i charakter zakazu	2018

5.2. Zakres zakazu	2020
5.3. Zwolnienie świadka z tajemnicy	2023
5.3.1. Uwagi ogólne	2023
5.3.2. Organ uprawniony do zwolnienia w trybie art. 179 k.p.k.	2026
5.3.3. Regulacje zawarte w ustawach szczególnych	2031
6. Prawo odmowy zeznań co do informacji niejawnych z klauzulą „poufne” i „zastrzeżone” oraz tajemnicy związanej z wykonywaniem zawodu lub funkcji (art. 180 § 1 k.p.k.)	2033
6.1. <i>Ratio legis</i> i charakter zakazu	2033
6.2. Obowiązek zachowania tajemnicy jako podstawa odmowy zeznań	2036
6.2.1. Wprowadzenie	2036
6.2.2. Informacje niejawne z klauzulą „poufne” i „zastrzeżone”	2037
6.2.3. Tajemnica związana z wykonywaniem zawodu lub funkcji	2039
6.3. Oświadczenie świadka i jego skutki	2044
6.4. Uchylenie zakazu – zwolnienie z tajemnicy przez sąd lub prokuratora	2046
6.4.1. Uwagi ogólne	2046
6.4.2. Przesłanka zwolnienia z tajemnicy	2047
6.4.3. Tryb zwolnienia z tajemnicy	2049
6.5. Zwolnienie z tajemnicy na podstawie art. 180 § 1 k.p.k. a ustawy zawodowe	2052
6.5.1. Uwagi ogólne	2052
6.5.2. Regulacje uchylające tajemnicę zawodową z mocy prawa	2054
6.5.3. Prawo bankowe i inne szczególne regulacje dotyczące uchylenia tajemnicy zawodowej	2057
7. Zakaz przesłuchania osób związanych tajemnicą notarialną, adwokacką, radcy prawnego, doradcy podatkowego, lekarską, dziennikarską, statystyczną lub tajemnicą Prokuraturii Generalnej (art. 180 § 2 k.p.k.)	2059
7.1. Charakter zakazu	2059
7.2. Zakres zakazu	2063
7.3. Uchylenie zakazu przesłuchania	2068
7.3.1. Teoretyczne uzasadnienie uchylenia zakazu – relatywność obowiązku dyskrekcji	2068
7.3.2. Zwolnienie świadka z tajemnicy przez jej dysponenta	2073
7.3.3. Przesłanki uchylenia zakazu przesłuchania	2076
7.4. Szczególna ochrona dziennikarskiego anonimatu	2081
7.5. Tryb zwolnienia z tajemnicy	2088
8. Prawo odmowy zeznań (art. 182 k.p.k.)	2092
8.1. Charakter zakazu	2092
8.2. Osoba najbliższa dla oskarżonego (art. 182 § 1 k.p.k.)	2095
8.2.1. <i>Ratio legis</i> prawa odmowy zeznań osoby najbliższej dla oskarżonego	2095
8.2.2. Zakres podmiotowy	2097
8.2.3. Zakres przedmiotowy	2105
8.3. Świadek oskarżony o współudział w przestępstwie będącym przedmiotem postępowania (art. 182 § 3 k.p.k.)	2108
8.3.1. <i>Ratio legis</i> prawa odmowy zeznań osoby oskarżonej o współudział w przestępstwie	2108
8.3.2. Zakres zakazu	2109

8.4. Oświadczenie świadka i jego skutki	2113
9. Prawo uchylecia się od odpowiedzi na pytanie ze względu na grożącą odpowiedzialność za przestępstwo lub przestępstwo skarbowe (art. 183 k.p.k.)	2123
9.1. <i>Ratio legis</i> i charakter zakazu	2123
9.2. Zakres zakazu	2126
9.3. Oświadczenie świadka	2131
10. Zakaz przesłuchania osoby zwolnionej z obowiązku zeznawania lub odpowiedzi na pytanie ze względu na szczególnie bliski stosunek osobisty do oskarżonego (art. 185 k.p.k.)	2136
10.1. Charakter i zakres zakazu	2136
10.2. Zwolnienie z obowiązku zeznawania i jego skutki	2141
11. Zakaz dowodzenia za pomocą zeznań osoby, która skorzystała z prawa odmowy zeznań lub została zwolniona od zeznawania (art. 186 <i>in fine</i> k.p.k.)	2146
11.1. <i>Ratio legis</i> i charakter zakazu	2146
11.2. Zakres zakazu	2148
11.3. Powstanie zakazu	2156
12. Zakaz poddania oględzinom pokrzywdzonego, który odmówił złożenia zeznań lub został zwolniony od ich złożenia (art. 192 § 3 k.p.k.)	2161
13. Zakaz powoływania niektórych osób na biegłego (art. 196 § 1 k.p.k.)	2165
14. Zakaz dowodzenia za pomocą opinii sporządzonych przez osoby wyłączone od pełnienia funkcji biegłego (art. 196 § 2 k.p.k.)	2171
15. Zakaz zatrzymania dokumentów zawierających tajemnicę związaną z wykonywaniem obrony (art. 225 § 3 k.p.k.)	2173
16. Zakazy wykorzystania dokumentów zawierających informacje niejawne lub tajemnicę zawodową (art. 226 w zw. z art. 178–181 k.p.k.)	2177
16.1. Uwagi ogólne	2177
16.2. Dokumenty zawierające okoliczności związane z obroną, spowiedzią i mediacją (art. 226 w zw. z art. 178–178a k.p.k.) oraz zawierające tajemnicę psychiatryczną (art. 226 k.p.k. w zw. z art. 52 u.o.z.p.)	2184
16.3. Dokumenty związane z tajemnicą informacji niejawnych lub tajemnicą zawodową lub funkcyjną (art. 226 w zw. z art. 179 i 226 w zw. z art. 180 § 1–2 k.p.k.)	2186
17. Zakaz dowodzenia za pomocą protokołu zeznań złożonych przez oskarżonego (<i>a contrario ex</i> art. 389 § 1 k.p.k.)	2190
18. Zakaz powoływania na świadka, biegłego lub tłumacza osób korzystających z immunitetu dyplomatycznego lub konsularnego (art. 581–582 k.p.k.)	2194
18.1. Wprowadzenie	2194
18.2. Osoby korzystające z immunitetu dyplomatycznego	2194
18.3. Osoby korzystające z immunitetu konsularnego	2198
18.4. Poczta dyplomatyczna i dokumenty konsularne	2201
19. Zakaz przesłuchania osób związanych tajemnicą psychiatryczną oraz biegłych na okoliczność wypowiedzi pacjenta co do popełnienia przez niego czynu zabronionego (art. 52 u.o.z.p.)	2202
20. Zakaz dowodzenia za pomocą wyjaśnień złożonych przez podejrzanego mającego zostać świadkiem koronnym (art. 6 u.ś.k.)	2207

ROZDZIAŁ 25. Zakazy odnoszące się do sposobu dowodzenia	2213
1. Zakazy związane z wyłączeniem swobody wypowiedzi przy przesłuchaniu	2219
1.1. Swoboda wypowiedzi jako gwarancja przesłuchania	2219
1.2. Zakaz stosowania określonych metod przy przesłuchaniu (art. 171 § 5 k.p.k.)	2230
1.2.1. Charakter i zakres zakazu	2230
1.2.2. Zakaz na tle aktów prawa międzynarodowego	2235
1.3. Zakaz odbierania wyjaśnień, zeznań i oświadczeń w warunkach wyłączonej swobody wypowiedzi (art. 171 § 7 k.p.k.)	2240
1.4. Wyłączenie swobody wypowiedzi	2244
1.4.1. Uwagi ogólne	2244
1.4.2. Zakłócenie świadomości (<i>vis absoluta</i>)	2245
1.4.2.1. Uwagi ogólne	2245
1.4.2.2. Hipnoza	2247
1.4.2.3. Środki chemiczne wpływające na procesy psychiczne	2254
1.4.2.3.1. Narkoanaliza	2254
1.4.2.3.2. Przesłuchanie osoby pozostającej pod wpływem środków chemicznych	2257
1.4.2.4. Poligraf (wariograf) i inne środki techniczne pozwalające śledzić reakcje organizmu	2261
1.4.3. Przymus, w tym groźba i obietnice (<i>vis compulsiva</i>)	2270
1.4.3.1. Przymus, groźba i obietnice jako niedozwolone metody przesłuchania	2270
1.4.3.2. Inne przyczyny wyłączenia swobody wypowiedzi	2288
1.4.4. Problem podstępu	2291
1.4.5. Problem sugestii	2301
2. Zakaz zastępowania wyjaśnień i zeznań treścią pism, zapisków i notatek (art. 174 k.p.k.)	2304
ROZDZIAŁ 26. Zakazy wykorzystania dowodów	2317
1. Zakaz wykorzystania dowodów bezpośrednio nielegalnych	2328
1.1. Wprowadzenie	2328
1.2. Nielegalnie uzyskany dowód – zagadnienia terminologiczne	2329
1.3. Wadliwość nielegalnie uzyskanego dowodu i jej skutki procesowe – zagadnienia węzłowe	2347
1.4. Dowody bezpośrednio nielegalne w ujęciu prawnoporównawczym	2355
1.4.1. Wprowadzenie	2355
1.4.2. Źródła norm prawnych regulujących status nielegalnie uzyskanych dowodów w procesie karnym	2357
1.4.2.1. Wprowadzenie	2357
1.4.2.2. Konstytucjonalizacja statusu nielegalnie uzyskanych dowodów w procesie karnym	2359
1.4.2.3. Regulacja statusu nielegalnie uzyskanych dowodów w procesie karnym w aktach prawnych rangi ustawowej	2361
1.4.2.4. Kreowanie statusu nielegalnie uzyskanych dowodów w procesie karnym w orzecznictwie sądowym	2379

1.4.3. Zakres nielegalnie uzyskanych dowodów, których wykorzystanie w procesie karnym jest zabronione	2393
1.4.4. Zakres swobody organu orzekającego o wykorzystaniu nielegalnie uzyskanego dowodu w procesie karnym	2397
1.4.5. Podmiot pozyskujący nielegalnie dowód a jego status w procesie karnym	2406
1.4.6. Reakcja procesowa na nielegalne pozyskanie dowodu	2411
1.4.7. Podsumowanie	2414
1.5. Dowody bezpośrednio nielegalne w polskim procesie karnym w ujęciu historycznym	2418
1.5.1. Dowody bezpośrednio nielegalne na gruncie kodeksu postępowania karnego z 1928 r.	2418
1.5.2. Dowody bezpośrednio nielegalne na gruncie kodeksu postępowania karnego z 1969 r.	2427
1.6. Dowody bezpośrednio nielegalne w polskim procesie karnym w świetle Konstytucji RP oraz standardu prawnomiędzynarodowego	2454
1.6.1. Wprowadzenie	2454
1.6.2. Konstytucyjny standard dotyczący dowodów bezpośrednio nielegalnych ...	2455
1.6.3. Wiążący polską standard międzynarodowy dotyczący dowodów bezpośrednio nielegalnych	2476
1.7. Dowody bezpośrednio nielegalne w polskim procesie karnym na gruncie kodeksu postępowania karnego z 1997 r.	2480
1.7.1. Poglądy doktrynalne i orzecznicze dotyczące statusu dowodów bezpośrednio nielegalnych w kodeksie postępowania karnego z 1997 r.	2480
1.7.1.1. Wprowadzenie	2480
1.7.1.2. Dowody bezpośrednio nielegalne a problematyka wadliwości czynności gromadzenia informacji dla celów dowodowych	2483
1.7.1.3. Możliwość wykorzystania w procesie karnym dowodu uzyskanego z naruszeniem zakazu dowodowego – zagadnienia ogólne	2495
1.7.1.4. Dowód uzyskany w warunkach określonych w art. 168a k.p.k.	2497
1.7.1.5. Dowód uzyskany w warunkach określonych w art. 171 § 7 k.p.k.	2515
1.7.1.6. Dowód uzyskany z naruszeniem prawa do informacji (art. 16 k.p.k.)	2522
1.7.1.7. Możliwość wykorzystania w procesie karnym dowodu uzyskanego z naruszeniem pozytywnie określonych warunków legalności czynności dowodowej	2527
1.7.1.8. Możliwość wykorzystania w procesie karnym dowodu uzyskanego z naruszeniem przepisów regulujących przeprowadzanie czynności operacyjno-rozpoznawczych	2541
1.7.1.9. Możliwość wykorzystania w procesie karnym dowodu uzyskanego z naruszeniem innych przepisów	2558

1.7.1.10. Możliwość wykorzystania w procesie karnym nielegalnie uzyskanego dowodu korzystnego dla oskarżonego	2561
1.7.1.11. Podsumowanie	2565
1.7.2. Dowody bezpośrednio nielegalne na gruncie kodeksu postępowania karnego z 1997 r. – uwagi <i>de lege lata</i>	2570
1.7.2.1. Założenia ogólne warunkujące dokonywanie ustaleń w przedmiocie statusu nielegalnie uzyskanych dowodów	2570
1.7.2.2. Dowody uzyskane z naruszeniem zakazu dowodowego	2580
1.7.2.2.1. Unormowanie z art. 168a k.p.k.	2580
1.7.2.2.1.1. Geneza i charakter unormowania z art. 168a k.p.k.	2580
1.7.2.2.1.2. Zakaz uznania dowodu za niedopuszczalny wyłącznie z tego powodu, że został on uzyskany z naruszeniem przepisów postępowania lub za pomocą czynu zabronionego, o którym mowa w art. 1 § 1 k.k.	2585
1.7.2.2.1.3. Niedopuszczalność dowodu uzyskanego w związku z pełnieniem przez funkcjonariusza publicznego obowiązków służbowych, w wyniku: zabójstwa, umyślnego spowodowania uszczerbku na zdrowiu lub pozbawienia wolności	2599
1.7.2.2.1.4. Podsumowanie	2603
1.7.2.2.2. Dowód uzyskany z naruszeniem zakazu dowodowego z art. 171 § 7 k.p.k.	2605
1.7.2.2.3. Dowód uzyskany z naruszeniem obowiązku pouczenia o prawach i obowiązkach procesowych	2609
1.7.2.2.4. Dowód uzyskany z naruszeniem innych zakazów dowodowych	2618
1.7.2.3. Dowód uzyskany z naruszeniem pozytywnie określonych warunków legalności czynności dowodowej	2626
1.7.2.4. Informacje uzyskane z naruszeniem przepisów regulujących przeprowadzanie czynności operacyjno-rozpoznawczych	2648
1.7.2.5. Informacje uzyskane przez osoby prywatne z naruszeniem prawa	2666
1.7.2.6. Problematyka kierunku dowodu uzyskanego nielegalnie	2670
1.7.2.7. Podsumowanie	2671
2. Zakaz wykorzystania dowodów pośrednio nielegalnych.	
Doktryna owoców zatrutego drzewa	2677
2.1. Wprowadzenie	2677

2.2. Dowody pośrednio nielegalne w ujęciu prawoporównawczym	2678
2.2.1. Doktryna owoców zatrutego drzewa (<i>fruit of the poisonous tree doctrine</i>)	2678
2.2.2. Dowody pośrednio nielegalne w porządkach prawnych państw świata	2697
2.3. Dowody pośrednio nielegalne w polskim procesie karnym w ujęciu historycznym	2709
2.4. Dowody pośrednio nielegalne w polskim procesie karnym na gruncie kodeksu postępowania karnego z 1997 r.	2713
2.5. Podsumowanie	2734
ROZDZIAŁ 27. Eliminowanie z procesu karnego dowodów uzyskanych w sposób spreczny z prawem	2737
1. Wstęp	2740
2. Ustawowy standard eliminowania z procesu karnego dowodów sprzecznych z prawem	2742
3. Konstytucyjny standard eliminowania z procesu karnego dowodów sprzecznych z prawem	2749
4. Prawnomiędzynarodowy (europejski) standard eliminowania z procesu karnego dowodów sprzecznych z prawem	2758
5. Stan dogmatyki prawa procesowego w kwestii eliminowania z procesu dowodów sprzecznych z prawem	2761
5.1. Prawo karne procesowe	2761
5.2. Procesowe prawo cywilne	2772
6. Źródła wadliwości dowodu sprzecznego z prawem	2778
7. Kryteria oceny wadliwości dowodów sprzecznych z prawem	2779
8. Eliminowanie z procesu karnego dowodów sprzecznych z prawem	2799
Skorowidz przedmiotowy	2807
Autorzy	2815

TOM VIII część 1 (skrócony spis)

Wykaz skrótów	27
Wykaz podstawowej literatury podawanej wyłącznie w zapisie skróconym	33
Wprowadzenie	43

DZIAŁ I. Podstawy prawa dowodowego

ROZDZIAŁ 1. Pojęcie prawa dowodowego i nauki o dowodach	49
ROZDZIAŁ 2. System prawa dowodowego	101
ROZDZIAŁ 3. Źródła prawa dowodowego	119
ROZDZIAŁ 4. Doniosłość prawa dowodowego	137
ROZDZIAŁ 5. Pojęcie dowodu w dyskusji naukowej	141

ROZDZIAŁ 6. Systematyka dowodów w dyskusji naukowej	209
ROZDZIAŁ 7. Rodzaje dowodów	243
ROZDZIAŁ 8. Konwencjonalizm i formalizm postępowania dowodowego	489
ROZDZIAŁ 9. Dowodzenie w procesie karnym. Zagadnienia ogólne	597
ROZDZIAŁ 10. Udowodnienie oraz surogaty udowodnienia	647

DZIAŁ II. Ewolucja prawa dowodowego i teorii dowodów

ROZDZIAŁ 11. Początki prawa dowodowego	689
ROZDZIAŁ 12. Prawo dowodowe w starożytnej Grecji	707
ROZDZIAŁ 13. Prawo dowodowe w starożytnym Rzymie	717
ROZDZIAŁ 14. Prawo dowodowe w okresie średniowiecza	745
ROZDZIAŁ 15. Prawo dowodowe w czasach nowożytnych	835
ROZDZIAŁ 16. Prawo dowodowe w okresie oświecenia	883
ROZDZIAŁ 17. Prawo dowodowe we współczesnym procesie karnym od początku XIX do połowy XX w.	935
ROZDZIAŁ 18. Prawo dowodowe w polskim procesie karnym w XX w. (do 1997 r.)	971
ROZDZIAŁ 19. Prawo dowodowe w wybranych współczesnych procesach karnych	999
Skorowidz przedmiotowy	1557
Autorzy	1567

TOM VIII część 3 (skrócony spis)

Wykaz skrótów

Wykaz podstawowej literatury podawanej wyłącznie w zapisie skróconym

Wprowadzenie

DZIAŁ IV. Zasady postępowania dowodowego

Rozdział 28. Pojęcie, funkcje i systematyka zasad postępowania dowodowego
Rozdział 29. Zasady postępowania dowodowego

DZIAŁ V. Postępowanie dowodowe

Rozdział 30. Poszukiwanie dowodów
Rozdział 31. Zabezpieczenie i utrwalenie dowodów
Rozdział 32. Wprowadzanie dowodów do procesu karnego

Rozdział 33. Prawo obrońcy, pełnomocnika i prokuratora do pozaprosesowego pozyskiwania dowodów lub informacji o znaczeniu dowodowym

Rozdział 34. Pojęcie i systematyka czynności dowodowych

Rozdział 35. Poszukiwawcze czynności dowodowe

Skorowidz przedmiotowy

Autorzy

TOM VIII część 4 (skrócony spis)

Wykaz skrótów

Wykaz podstawowej literatury podawanej wyłącznie w zapisie skróconym

DZIAŁ V. Postępowanie dowodowe (cd.)

Rozdział 36. Czynności ujawniające dowody

Rozdział 37. Czynności kontrolujące dowody

Rozdział 38. Wrażliwe czynności dowodowe

Skorowidz przedmiotowy

Autorzy

WYKAZ SKRÓTÓW

1. AKTY PRAWNE

- CCC – Constitutio Criminalis Carolina (Carolina) – niemiecka kodyfikacja karna z 1532 r.
- CCT – Constitutio Criminalis Theresiana – austriacka kodyfikacja karna z 31 grudnia 1768 r.
- CIC – Code d’instruction criminelle – francuski kodeks postępowania karnego z 18 listopada 1808 r.
- CJA 2003 – Criminal Justice Act 2003 – angielska ustawa o wymiarze sprawiedliwości w sprawach karnych
- CJPOA 1994 – Criminal Justice and Public Order Act 1994 – angielska ustawa o wymiarze sprawiedliwości w sprawach karnych i porządku publicznego z 1994 r.
- CP – Code pénal – francuski kodeks karny
- CPIA 1996 – Criminal Procedure and Investigations Act 1996 – angielska ustawa o procedurze karnej i postępowaniu przygotowawczym
- CPP – Code de procédure pénale – francuski kodeks postępowania karnego z 31 grudnia 1957 r.
- EKPC – Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.)
- FRCP – Federal Rules of Criminal Procedure – Federalne Reguły Postępowania Karnego
- FRE – Federal Rules of Evidence – Federalne Reguły Dowodowe
- GG – Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland – Ustawa Zasadnicza Republiki Federalnej Niemiec
- IPA 2016 – Investigatory Powers Act 2016
- k.c. – ustawa z 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (tekst jedn. Dz.U. z 2019 r., poz. 1145)
- k.k. – ustawa z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (tekst jedn. Dz.U. z 2018 r., poz. 1600 ze zm.)
- k.k. z 1932 r. – rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 11 lipca 1932 r. – Kodeks karny (Dz.U. Nr 60, poz. 571 ze zm.)
- k.k. z 1969 r. – ustawa z 19 kwietnia 1969 r. – Kodeks karny (Dz.U. Nr 13, poz. 94 ze zm.)

Wykaz skrótów

- k.k.s. – ustawa z 10 września 1999 r. – Kodeks karny skarbowy (tekst jedn. Dz.U. z 2018 r., poz. 1958 ze zm.)
- k.k.w. – ustawa z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (tekst jedn. Dz.U. z 2019 r., poz. 676 ze zm.)
- Konstytucja RP – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.)
- k.p.a. – ustawa z 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (tekst jedn. Dz.U. z 2018 r., poz. 2096 ze zm.)
- k.p.c. – ustawa z 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (tekst jedn. Dz.U. z 2018 r., poz. 1360 ze zm.)
- k.p.k. – ustawa z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (tekst jedn. Dz.U. z 2018 r., poz. 1987 ze zm.)
- k.p.k. z 1928 r. – rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 19 marca 1928 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. Nr 33, poz. 313 ze zm.)
- k.p.k. z 1969 r. – ustawa z 19 kwietnia 1969 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. Nr 13, poz. 96 ze zm.)
- k.p.w. – ustawa z 24 sierpnia 2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (tekst jedn. Dz.U. z 2019 r., poz. 1120 ze zm.)
- k.r.o. – ustawa z 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 682 ze zm.)
- k.w. – ustawa z 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń (tekst jedn. Dz.U. z 2019 r., poz. 821 ze zm.)
- LEC – Ley de Enjuiciamiento Criminal – hiszpańska ustawa o postępowaniu karnym z 14 września 1882 r.
- MPPOiP – Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych otwarty do podpisu w Nowym Jorku dnia 19 grudnia 1966 r. (Dz.U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167, zał.)
- nowelizacja z 7 lipca 2005 r. – ustawa z 7 lipca 2005 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz ustawy – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Dz.U. Nr 143, poz. 1203)
- nowelizacja z 4 lutego 2011 r. – ustawa z 4 lutego 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 53, poz. 273)
- nowelizacja z 27 września 2013 r. – ustawa z 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1247 ze zm.)
- nowelizacja z 20 lutego 2015 r. – ustawa z 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 396)
- nowelizacja z 11 marca 2016 r. – ustawa z 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 437 ze zm.)
- nowelizacja z 23 marca 2017 r. – ustawa z 23 marca 2017 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 768)
- nowelizacja z 10 stycznia 2018 r. – ustawa z 10 stycznia 2018 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 201)
- PACE – Police and Criminal Evidence Act – angielska ustawa o policji i dowodach w sprawach karnych z 1984 r.

Wykaz skrótów

- pr.adw. – ustawa z 26 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze (tekst jedn. Dz.U. z 2018 r., poz. 1184 ze zm.)
- pr.not. – ustawa z 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie (tekst jedn. Dz.U. z 2019 r., poz. 540 ze zm.)
- pr.pras. – ustawa z 26 stycznia 1984 r. – Prawo prasowe (tekst jedn. Dz.U. z 2018 r., poz. 1914)
- regul.prok. – rozporządzenie z 7 kwietnia 2016 r. Ministra Sprawiedliwości – Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 1206 ze zm.)
- RIPA 2000 – Regulation of Investigatory Powers Act 2000
- Statut Rzymski – Rzymski Statut Międzynarodowego Trybunału Karnego sporządzony w Rzymie dnia 17 lipca 1998 r. (Dz.U. z 2003 r. Nr 78, poz. 708 ze zm.)
- StGB – Strafrechtsgesetzbuch – niemiecki kodeks karny z 13 listopada 1998 r.
- StPO – Strafprozessordnung – niemiecki kodeks postępowania karnego z 1 lutego 1877 r.
- u.o.i.n. – ustawa z 5 sierpnia 2010 r. o ochronie informacji niejawnych (tekst jedn. Dz.U. z 2019 r., poz. 742)
- u.o.z.p. – ustawa z 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (tekst jedn. Dz.U. z 2018 r., poz. 1878 ze zm.)
- u.r.p. – ustawa z 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (tekst jedn. Dz.U. z 2018 r., poz. 2115 ze zm.)
- u.s.f.n. – ustawa z 21 czerwca 1996 r. o szczególnych formach sprawowania nadzoru przez ministra właściwego do spraw wewnętrznych (tekst jedn. Dz.U. z 2018 r., poz. 2216 ze zm.)
- ustawa o ABW – ustawa z 24 maja 2002 r. o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu (tekst jedn. Dz.U. z 2018 r., poz. 2387 ze zm.)
- ustawa o CBA – ustawa z 9 czerwca 2006 r. o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym (tekst jedn. Dz.U. z 2018 r., poz. 2104 ze zm.)
- ustawa o Policji – ustawa z 6 kwietnia 1990 r. o Policji (tekst jedn. Dz.U. z 2019 r., poz. 161 ze zm.)
- ustawa o Prokuraturii Generalnej – ustawa z 15.12.2016 r. o Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. poz. 2261 ze zm.)
- u.ś.k. – ustawa z 25 czerwca 1997 r. o świadku koronnym (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 1197)
- u.z.l. – ustawa z 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentystry (tekst jedn. Dz.U. z 2019 r., poz. 537 ze zm.)
- YJCEA 1999 – Youth Justice and Criminal Evidence Act 1999

2. CZASOPISMA I PUBLIKATORY

- AUMCS – Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska
- AUW – Acta Universitatis Wratislaviensis
- BGBL – Bundesgesetzblatt

Wykaz skrótów

BGHSt	– Entscheidungen des Bundesgerichtshofes in Strafsachen
BVerfG EuGRZ	– Bundesverfassungsgericht. Europäische Grundrechte-Zeitschrift
BVerfGE	– Entscheidungen des Bundesverfassungsgerichts
CzPKiNP	– Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych
DJT	– Deutscher Juristentag
DRiZ	– Deutsche Richterzeitung
Dz.U.	– Dziennik Ustaw
GA	– Goldammer's Archiv für Strafrecht
GS	– Der Gerichtssaal, Zeitschrift für volkstümliches Recht
GSP	– Gdańskie Studia Prawnicze
GSP-Prz.Orz.	– Gdańskie Studia Prawnicze – Przegląd Orzecznictwa
HRRS	– Höchst Richterliche Rechtsprechung zum Strafrecht
JA	– Juristische Arbeitsblätter
JR	– Juristische Rundschau
JURA	– Juristische Ausbildung
JuS	– Juristische Schulung
JZ	– Juristenzeitung
KritV	– Kritische Vierteljahresschrift für Gesetzgebung und Rechtswissenschaft
KZS	– Krakowskie Zeszyty Sądowe
MDR	– Monatsschrift für Deutsches Recht
MoP	– Monitor Prawniczy
NJW	– Neue Juristische Wochenschrift
NKPK	– Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego
NP	– Nowe Prawo
NStZ	– Neue Zeitschrift für Strafrecht
NStZ-RR	– Neue Zeitschrift für Strafrecht – Rechtsprechungs-Report
OLG	– Oberlandesgericht
OSA	– Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych
OSAB	– Orzecznictwo Sądów Apellacji Białostockiej
OSN(K)	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego (Izba Karna)
OSNCK	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izby Cywilnej i Izby Karnej
OSNCP	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izby Cywilnej, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
OSNKW	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Karna i Wojskowa
OSNPG	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Wydawnictwo Prokuratury Generalnej
OSNwSK	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego w Sprawach Karnych
OSP	– Orzecznictwo Sądów Polskich
OSPiKA	– Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych
OTK	– Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego
OTK-A	– Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego; zbiór urzędowy, Seria A

Wykaz skrótów

Pal.	– Palestra
PiP	– Państwo i Prawo
PPK	– Przegląd Prawa Karnego
Prob. Krym.	– Problemy Kryminalistyki
Prok. i Pr.	– Prokuratura i Prawo
Prok. i Pr.-wkł.	– Prokuratura i Prawo – wkładka
Prz. Polic.	– Przegląd Policyjny
Prz. Sejm.	– Przegląd Sejmowy
PS	– Przegląd Sądowy
RPEiS	– Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny
SC	– Studia Cywilne
St. Praw.	– Studia Prawnicze
StraFo	– Strafverteidiger-Forum
StRR	– StrafRechtsReport
StV	– Der Strafverteidiger
U.E.A.	– Uniform Evidence Acts
U.S.C.	– United States Code – Kodeks Stanów Zjednoczonych (zbiór federalnych aktów prawnych)
WPP	– Wojskowy Przegląd Prawniczy
Zb. Orz.	– Zbiór Orzeczeń Sądu Najwyższego
ZIS	– Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik
ZJS	– Zeitschrift für das Juristische Studium
ZNIBPS	– Zeszyty Naukowe Instytutu Badania Prawa Sądowego
ZNUJ	– Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego
ZNUŁ	– Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego
ZStW	– Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft

3. INNE

ABW	– Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego
BGH	– Bundesgerichtshof – niemiecki Trybunał Federalny
BVerfG	– Bundesverfassungsgericht – Federalny Trybunał Konstytucyjny
CA-DC	– The Court of Appeal Criminal Division – Izba Karna Sądu Apelacyjnego Anglii i Walii
CBA	– Centralne Biuro Antykorupcyjne
EKomPC	– Europejska Komisja Praw Człowieka
END	– europejski nakaz dochodzeniowy
ETPC	– Europejski Trybunał Praw Człowieka
MTK	– Międzynarodowy Trybunał Karny
MTKJ	– Międzynarodowy Trybunał Karny do spraw byłej Jugosławii

Wykaz skrótów

MTKR	– Międzynarodowy Trybunał Karny do spraw Rwandy
MTW	– Międzynarodowe Trybunały Wojskowe
RPDP	– Revue Pénitentiaire et de Droit Pénal
RPiD	– Reguły Procesowe i Dowodowe
SA	– Sąd Apelacyjny
SN	– Sąd Najwyższy
TK	– Trybunał Konstytucyjny
UKSC	– The UK Supreme Court – Sąd Najwyższy Zjednoczonego Królestwa

WYKAZ PODSTAWOWEJ LITERATURY PODAWANEJ WYŁĄCZNIE W ZAPISIE SKRÓCONYM

1. PODRĘCZNIKI

- Artymiak, Rogalski, *Proces. Część ogólna*
G. Artymiak, M. Klejnowska, C.P. Kłak, M. Rogalski, Z. Sobolewski, K. Sowiński, *Proces karny. Część ogólna*, red. G. Artymiak, M. Rogalski, Z. Sobolewski, Warszawa 2007; red. G. Artymiak, M. Rogalski, Warszawa 2012
- Artymiak, Rogalski, *Proces. Część szczególna*
G. Artymiak, M. Klejnowska, C.P. Kłak, M. Rogalski, Z. Sobolewski, A. Masłowska, *Proces karny. Część szczególna*, red. G. Artymiak, M. Rogalski, Z. Sobolewski, Warszawa 2007; red. G. Artymiak, M. Rogalski, Warszawa 2012
- Bulsiewicz i inni, *Przebieg*
A. Bulsiewicz, M. Jeż -Ludwichowska, D. Kala, D. Osowska, A. Lach, *Przebieg procesu karnego*, Toruń 1996, 2003
- Cieślak, *Podstawowe założenia*
M. Cieślak, *Polska procedura karna. Podstawowe założenia teoretyczne*, Warszawa 1971, 1973, 1984
- Cieślak, *Podstawowe założenia. Dzieła wybrane*
M. Cieślak, *Polska procedura karna. Podstawowe założenia teoretyczne*, w: M. Cieślak, *Dzieła wybrane*, t. II, red. S. Waltoś, Kraków 2011
- Cieślak, *Zagadnienia dowodowe*
M. Cieślak, *Zagadnienia dowodowe w procesie karnym*, Warszawa 1955
- Cieślak, *Zarys*
M. Cieślak, *Postępowanie karne. Zarys instytucji*, Warszawa 1982
- Daszkiewicz, *Zagadnienia*, t. I
W. Daszkiewicz, *Prawo karne procesowe. Zagadnienia ogólne*, t. I, Bydgoszcz 2000
- Daszkiewicz, *Zagadnienia*, t. II
W. Daszkiewicz, *Prawo karne procesowe. Zagadnienia ogólne*, t. II, Bydgoszcz 2001
- Daszkiewicz, Nowak, Stachowiak, *Proces*
W. Daszkiewicz, T. Nowak, S. Stachowiak, *Proces karny. Część szczególna*, Poznań 1996
- Gardocka, *Podręcznik*
T. Gardocka, *Postępowanie karne. Podręcznik akademicki*
- Glaser, *Polski proces*
S. Glaser, *Polski proces karny w zarysie wraz z prawem o ustroju sądów powszechnych*, Kraków 1934
- Grajewski, *Przebieg procesu*
J. Grajewski, *Przebieg procesu karnego*, Warszawa 2001, 2008, 2012

Wykaz podstawowej literatury podawanej wyłącznie w zapisie skróconym

- Grajewski i inni, *Prawo* K. Papke-Olszauskas, S. Steinborn, K. Woźniewski, *Prawo karne procesowe. Część ogólna*, red. J. Grajewski, Warszawa 2009, 2011
- Grzegorzczuk, Tylman, *Postępowanie* T. Grzegorzczuk, J. Tylman, *Polskie postępowanie karne*, Warszawa 1998, 1999, 2001, 2003, 2005, 2007, 2009, 2011, 2014
- Hofmański, Zabłocki, *Elementy metodyki* P. Hofmański, S. Zabłocki, *Elementy metodyki pracy sędziego w sprawach karnych*, Kraków 2006, Warszawa 2011
- Kalinowski, *Polski proces* S. Kalinowski, *Polski proces karny*, Warszawa 1970, 1971
- Kalinowski, *Postępowanie. Zarys części ogólnej* S. Kalinowski, *Postępowanie karne. Zarys części ogólnej*, Warszawa 1963
- Kalinowski, *Postępowanie. Zarys części szczególnej* S. Kalinowski, *Postępowanie karne. Zarys części szczególnej*, Warszawa 1964
- Kmiecik, Skrętowicz, *Proces* R. Kmiecik, E. Skrętowicz, *Proces karny. Część ogólna*, Kraków–Lublin 1998, 1999, Kraków 2002, 2003, 2004, 2006, Warszawa 2009
- Kruszyński i inni, *Wykład* B. Bieńkowska, P. Kruszyński, C. Kulesza, P. Piszczek, S. Pawelec, *Wykład prawa karnego procesowego*, red. P. Kruszyński, Białystok 1998, 2003, 2012
- Lipczyńska, *Proces*, cz. 1 M. Lipczyńska, *Polski proces karny. Zagadnienia ogólne*, cz. 1, Warszawa 1971, 1986
- Lipczyńska, *Proces*, cz. 2 M. Lipczyńska, *Polski proces karny. Zagadnienia szczególne*, cz. 2, Warszawa 1986
- Marszał, *Proces* K. Marszał, *Proces karny*, Katowice 1992, 1995, 1997, 1998
- Marszał, *Zagadnienia* K. Marszał, *Proces karny. Zagadnienia ogólne*, Katowice 2008, 2013
- Marszał, Zagrodnik, *Proces* K. Zgryzek, R. Koper, J. Zagrodnik, K. Marszał, *Proces karny*, red. K. Marszał, J. Zagrodnik, Warszawa 2017
- Marszał i inni, *Proces* K. Marszał, S. Stachowiak, K. Zgryzek, *Proces karny*, red. K. Marszał, Katowice 2003, 2005, 2008
- Marszał i inni, *Przebieg* K. Marszał, S. Stachowiak, K. Sychta, J. Zagrodnik, K. Zgryzek, *Proces karny. Przebieg postępowania*, red. K. Marszał, Katowice 2008, 2012
- Prusak, *Postępowanie* F. Prusak, *Postępowanie karne*, Warszawa 2001
- Schaff, *Proces* L. Schaff, *Proces karny Polski Ludowej. Wykład zasad ogólnych*, Warszawa 1953
- Siewierski, Tylman, Olszewski, *Postępowanie* M. Siewierski, J. Tylman, M. Olszewski, *Postępowanie karne w zarysie*, Warszawa 1971, 1974
- Skorupka, *Postępowanie. Część ogólna* Z. Świda, J. Skorupka, R. Ponikowski, W. Posnow, *Postępowanie karne. Część ogólna*, red. J. Skorupka, Warszawa 2012
- Skorupka, *Proces karny* D. Gruszecka, K. Kremens, K. Nowicki, J. Skorupka, *Proces karny*, red. J. Skorupka, Warszawa 2017, 2018
- Śliwiński, *Polski proces* S. Śliwiński, *Polski proces karny przed sądem powszechnym. Zasady ogólne*, Warszawa 1948, 1959, 1961

Wykaz podstawowej literatury podawanej wyłącznie w zapisie skróconym

- Śliwiński, *Proces. Przebieg* S. Śliwiński, *Proces karny. Przebieg procesu i postępowanie wykonawcze*, Warszawa 1948
- Świda, *Postępowanie* Z. Świda, J. Skorupka, R. Ponikowski, W. Posnow, *Postępowanie karne. Część szczególna*, red. Z. Świda, Warszawa 2011; red. J. Skorupka, Warszawa 2013
- Świda, *Postępowanie. Część ogólna* Z. Świda, R. Ponikowski, W. Posnow, *Postępowanie karne. Część ogólna*, red. Z. Świda, Warszawa 2008
- Waltoś, *Proces* S. Waltoś, *Proces karny. Zarys systemu*, Warszawa 1985, 1995, 1996, 2000, 2001, 2002, 2003, 2005, 2008, 2009
- Waltoś, Hofmański, *Proces* S. Waltoś, P. Hofmański, *Proces karny. Zarys systemu*, Warszawa 2013, 2016, 2017, 2018

2. KOMENTARZE

- Angerman, Nowotny, Przeworski, *Komentarz* K. Angerman, J. Nowotny, J. Przeworski, *Komentarz do kodeksu postępowania karnego wraz z dotyczącymi ustawami i rozporządzeniami*, Warszawa 1930
- Boratyńska, Górski, Królikowski, Sakowicz, Warchoń, Ważny, *Kodeks* K.T. Boratyńska, A. Górski, M. Królikowski, A. Sakowicz, M. Warchoń, A. Ważny, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. A. Sakowicz, Warszawa 2015
- Boratyńska, Górski, Sakowicz, Ważny, *Kodeks* K.T. Boratyńska, A. Górski, A. Sakowicz, A. Ważny, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2005, 2007, 2012, 2013, 2014
- Gostyński i inni, *Kodeks*, t. I J. Bratoszewski, Z. Gostyński, L. Gardocki, S.M. Przyjemski, R.A. Stefański, S. Zabłocki, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. Z. Gostyński, t. I, Warszawa 1998, 2003
- Gostyński i inni, *Kodeks*, t. II J. Bratoszewski, Z. Gostyński, L. Gardocki, S.M. Przyjemski, R.A. Stefański, S. Zabłocki, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. Z. Gostyński, t. II, Warszawa 1998, 2004
- Gostyński i inni, *Kodeks*, t. III J. Bratoszewski, Z. Gostyński, L. Gardocki, S.M. Przyjemski, R.A. Stefański, S. Zabłocki, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. Z. Gostyński, t. III, Warszawa 1998, 2004
- Grajewski, Paprzycki, Steinborn, *Kodeks*, t. I J. Grajewski, L.K. Paprzycki, S. Steinborn, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. I, *Komentarz do art. 1–424 K.P.K.*, red. J. Grajewski, Kraków 2006, Warszawa 2010; red. L.K. Paprzycki, Warszawa 2013
- Grajewski, Paprzycki, Steinborn, *Kodeks*, t. II J. Grajewski, L.K. Paprzycki, S. Steinborn, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. II, red. J. Grajewski, Kraków 2006, Warszawa 2010; red. L.K. Paprzycki, Warszawa 2013
- Grajewski, Paprzycki, Steinborn, *Komentarz aktualizowany do art. 425–673* J. Grajewski, S. Steinborn, L.K. Paprzycki, *Komentarz aktualizowany do art. 425–673 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (Dz.U.97.89.555)*, red. L.K. Paprzycki, LEX/el. 2014, 2015

Wykaz podstawowej literatury podawanej wyłącznie w zapisie skróconym

- Grajewski, Skrętowicz, *Kodeks* J. Grajewski, E. Skrętowicz, *Kodeks postępowania karnego z komentarzem*, Gdańsk 1995, 1996
- Grzegorzcyk, *Kodeks* T. Grzegorzcyk, *Kodeks postępowania karnego wraz z komentarzem do ustawy o świadku koronnym*, Kraków 2003, 2004, 2005, Warszawa 2008, 2010
- Grzeszczyk, *Kodeks* W. Grzeszczyk, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa, 2003, 2005, 2007, 2012, 2014
- Hofmański, Sadzik, Zgryzek, *Kodeks*, t. I P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks postępowania karnego*, t. I, *Komentarz do artykułów 1–296*, red. P. Hofmański, Warszawa 1999, 2004, 2007, 2011
- Hofmański, Sadzik, Zgryzek, *Kodeks*, t. II P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks postępowania karnego*, t. II, *Komentarz do artykułów 297–467*, red. P. Hofmański, Warszawa 1999, 2004, 2007, 2011
- Hofmański, Sadzik, Zgryzek, *Kodeks*, t. III P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks postępowania karnego*, t. III, *Komentarz do artykułów 468–682*, red. P. Hofmański, Warszawa 2007, 2010, 2012
- Hofmański, Sadzik, Zgryzek, *Kodeks*, t. IV P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks postępowania karnego*, t. IV, *Aktualizacje*, red. P. Hofmański, Warszawa 2008
- Kalinowski, Siewierski, *Kodeks* S. Kalinowski, M. Siewierski, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 1960, 1966
- Lipczyńska, Ponikowski, *Mały komentarz* M. Lipczyńska, R. Ponikowski, *Mały komentarz do kodeksu postępowania karnego*, Warszawa 1986
- Mazur, *Kodeks* *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. M. Mazur, Warszawa 1971, 1976
- Partyk, *Czynności adwokackie* A. Partyk, T. Partyk, *Rozporządzenie w sprawie opłat za czynności adwokackie. Komentarz*, LEX/el. 2016
- Partyk, *Czynności radców prawnych* A. Partyk, T. Partyk, *Rozporządzenie w sprawie opłat za czynności radców prawnych. Komentarz*, LEX/el. 2016
- Peiper, *Komentarz* L. Peiper, *Komentarz do kodeksu postępowania karnego i przepisów wprowadzających tenże kodeks*, Kraków 1929, 1933
- Prusak, *Komentarz* F. Prusak, *Komentarz do kodeksu postępowania karnego*, t. I, II, Warszawa 1999
- Sakowicz i inni, *Kodeks* K.T. Boratyńska, P. Czarnecki, A. Górski, M. Królikowski, A. Sakowicz, M. Warchoła, A. Ważny, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. A. Sakowicz, Warszawa 2016
- Skorupka, *Kodeks* *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Skorupka, Warszawa 2015, 2016, 2017, 2018
- Świecki, *Kodeks* B. Augustyniak, K. Eichstaedt, M. Kurowski, D. Świecki, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. I, II, red. D. Świecki, Warszawa 2013, 2014, 2015, 2017, 2018
- Świecki, *Komentarz do zmian 2016* K. Eichstaedt, B. Augustyniak, M. Kurowski, D. Świecki, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do zmian 2016*, Warszawa 2016

- Zabłocki, *Postępowanie* S. Zabłocki, *Postępowanie kasacyjne w nowym kodeksie postępowania karnego. Komentarz praktyczny*, Warszawa 1998

3. KOMENTARZE DO INNYCH USTAW

- Bojarski, Skrętowicz, *Nieletni* T. Bojarski, E. Skrętowicz, *Ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich. Komentarz*, Warszawa 2007, 2011, 2014
- Garlicki, *Konwencja*, t. I L. Garlicki, P. Hofmański, A. Wróbel, *Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. Komentarz*, t. I, *Komentarz do artykułów 1–18*, red. L. Garlicki, Warszawa 2010
- Garlicki, *Konwencja*, t. II L. Garlicki, P. Hofmański, A. Wróbel, R. Degener, M. Krzyżanowska-Mierzevska, I. Kondak, K. Ryngielewicz, *Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. Komentarz*, t. II, *Komentarz do artykułów 19–59 oraz Protokołów dodatkowych*, red. L. Garlicki, Warszawa 2011
- Grzegorzczak, *K.k.s.* T. Grzegorzczak, *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, Warszawa 2000, 2001, 2006, 2009
- Grzegorzczak, *K.p.u.* T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia. Komentarz*, Warszawa 2002, 2008, 2012
- Kardas, Łabuda, Razowski, *K.k.s.* P. Kardas, G. Łabuda, T. Razowski, *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, Warszawa 2012
- Prusak, *K.k.s.* F. Prusak, *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, t. I (art. 1–53), t. II (art. 54–191), Warszawa 2006
- Skowron, *K.p.u.* A. Skowron, *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia. Komentarz*, Warszawa 2010

4. MATERIAŁY POKONFERENCYJNE

- Bojarski, *Rozwój nauk* *Rozwój nauk penalnych w sześćdziesięciolecie Wydziału Prawa i Administracji UMCS. Materiały z konferencji naukowej zorganizowanej przez pracowników Katedry Prawa Karnego i Kryminologii UMCS w Lublinie w dn. 23–24 kwietnia 2009 r.*, red. T. Bojarski, Lublin 2009
- Bojarski, Skrętowicz, *Problemy* *Problemy reformy prawa karnego: materiały z sesji naukowej, Lublin–Kazimierz Dolny, 20–22 września 1993 r.*, red. T. Bojarski, E. Skrętowicz, Lublin 1993
- Ćwiąkalski, Artymiak, *Karnomaterialne* *Karnomaterialne i procesowe aspekty naprawienia szkody w świetle kodyfikacji karnych z 1997 r. i propozycji ich zmian*, red. Z. Ćwiąkalski, G. Artymiak, Warszawa 2010
- Ćwiąkalski, Artymiak, *Współzależność* *Współzależność prawa karnego materialnego i procesowego: w świetle kodyfikacji karnych z 1997 r. i propozycji ich zmian. Materiały z konferencji naukowej odbytej w dniach 11–13 października 2007 r. w Czarnej, poświęconej pamięci Profesora Zbigniewa Sobolewskiego*, red. Z. Ćwiąkalski, G. Artymiak, Warszawa 2009

Wykaz podstawowej literatury podawanej wyłącznie w zapisie skróconym

- Dynia, Kłak, *Europejskie standardy* *Europejskie standardy ochrony praw człowieka a ustawodawstwo polskie*, red. E. Dynia, C.P. Kłak, Rzeszów 2005
- Gruszecka, Skorupka, *Granice procesu* *Granice procesu karnego. Legalność działań uczestników postępowania*, red. D. Gruszecka, J. Skorupka, Warszawa 2015
- Hofmański, *Węzłowe problemy* *Węzłowe problemy procesu karnego*, red. P. Hofmański, Warszawa 2010
- Kasprzak, Młodziejowski, *Wybrane problemy* *Wybrane problemy procesu karnego i kryminalistyki*, red. J. Kasprzak, B. Młodziejowski, Olsztyn 2010
- Kremens, Skorupka, *Pojęcie* *Pojęcie, miejsce i znaczenie prawdy w polskim procesie karnym. Materiały Wrocławskiego Seminarium Karnoprosesowego 2013*, red. K. Kremens, J. Skorupka, Wrocław 2013
- Kruszyński, *Postępowanie karne w XXI wieku* *Postępowanie karne w XXI wieku: materiały z ogólnopolskiej konferencji naukowej. Popowo 26–28 października 2001 r.*, red. P. Kruszyński, Warszawa 2002
- Kulesza, *Ocena funkcjonowania* *Ocena funkcjonowania porozumień procesowych w praktyce wymiaru sprawiedliwości*, red. C. Kulesza, Warszawa 2009
- Kulesza, *System* *System wymiaru sprawiedliwości a media*, red. C. Kulesza, Białystok 2009
- Mozgawa, Dudka, *Kodeks: ocena i perspektywy zmian* *Kodeks karny i kodeks postępowania karnego po dziesięciu latach obowiązywania: ocena i perspektywy zmian*, red. M. Mozgawa, K. Dudka, Warszawa 2009
- Skorupka, *Jawność procesu* *Jawność procesu karnego*, red. J. Skorupka, Warszawa 2012
- Skorupka, Drozd, *Nowe spojrzenie* *Nowe spojrzenie na model zakazów dowodowych w procesie karnym*, red. J. Skorupka, A. Drozd, Warszawa 2015
- Skorupka, Hayduk-Hawrylak, *Współczesne tendencje* *Współczesne tendencje w rozwoju procesu karnego z perspektywy dogmatyki oraz teorii i filozofii prawa*, red. J. Skorupka, I. Hayduk-Hawrylak, Warszawa 2011
- Skრეტowicz, *Nowy kodeks* *Nowy kodeks postępowania karnego. Zagadnienia węzłowe. Materiały z konferencji naukowej „Kodeks postępowania karnego” zorganizowanej w dniach 8–10 września 1997 r.*, red. E. Skრეტowicz, Kraków 1998
- Sobolewski, Artymiak, Kłak, *Problemy* *Problemy znowelizowanej procedury karnej. Materiały konferencji naukowej, Rzeszów–Czarna, 17–18 października 2003 r.*, red. Z. Sobolewski, G. Artymiak, C.P. Kłak, Kraków 2004
- Szwarc, *Porozumiewanie się* *Porozumiewanie się i uzgadnianie rozstrzygnięć przez uczestników postępowania karnego*, red. A. Szwarc, Warszawa–Poznań 1993
- Szwarc, *Przestępczość przygraniczna* *Przestępczość przygraniczna. Postępowanie karne przeciwko cudzoziemcom w Polsce. Konferencja międzynarodowa (niemiecko-polska), Poznań, 24–27 czerwca 1999 roku*, red. A. Szwarc, Poznań 2000

5. KSIĘGI JUBILEUSZOWE (PAMIĄTKOWE)

- Księga Bojarskiego* *Teoretyczne i praktyczne problemy współczesnego prawa karnego. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Tadeuszowi Bojarskiemu*, red. A. Michalska-Warias, I. Nowikowski, J. Piórkowska-Flieger, Lublin 2011
- Księga Buchały* *Problemy odpowiedzialności karnej. Księga pamiątkowa ku czci Prof. Kazimierza Buchały*, red. Z. Cwiąkański, M. Szewczyk, S. Waltoś, A. Zoll, Kraków 1994
- Księga Bulsiewicza* *Współczesne problemy procesu karnego i jego efektywności. Księga pamiątkowa Profesora Andrzeja Bulsiewicza*, red. A. Marek, Toruń 2004
- Księga Cieślaka* *Problemy kodyfikacji prawa karnego. Księga ku czci Profesora Mariana Cieślaka*, red. S. Waltoś, Kraków 1993
- Księga Daszkiewiczza* *Nowe prawo karne procesowe. Zagadnienia wybrane. Księga ku czci Profesora Wiesława Daszkiewiczza*, red. T. Nowak, Poznań 1999
- Księga Dody* *Środki zaskarżenia w procesie karnym. Księga pamiątkowa ku czci Prof. Zbigniewa Dody*, red. A. Gaberle, S. Waltoś, Kraków 2000
- Księga Filara* *Nauki penalne wobec szybkich przemian socjokulturowych. Księga jubileuszowa Profesora Mariana Filara*, red. A. Adamski, J. Bojarski, P. Chrzczonowicz, M. Leciak, Toruń 2012
- Księga Gaberle* *Nauki penalne wobec problemów współczesnej przestępczości. Księga jubileuszowa z okazji 70. rocznicy urodzin Profesora Andrzeja Gaberle*, red. K. Krajewski, Warszawa 2007
- Księga Gostyńskiego* *Kompensacyjna funkcja prawa karnego. Księga poświęcona pamięci Profesora Zbigniewa Gostyńskiego*, red. S. Waltoś, B. Nita, P. Trzaska, M. Żurek, CzPKiNP 2002, nr 2
- Księga Górniok* *Problemy nauk penalnych. Prace ofiarowane Profesor Oktawii Górniok*, red. L. Tyszkiewicz, Katowice 1996
- Księga Grajewskiego* *Aktualne problemy prawa i procesu karnego. Księga ofiarowana Profesorowi Janowi Grajewskiemu*, red. M. Płachta, GSP 2003, nr 11
- Księga Hołdy* *Problemy penologii i praw człowieka na początku XXI stulecia. Księga poświęcona pamięci Profesora Zbigniewa Hołdy*, red. B. Stańdo-Kawecka, K. Krajewski, Warszawa 2011
- Księga Kaftala* *Problemy prawa i procesu karnego. Księga poświęcona pamięci Profesora Alfreda Kaftala*, red. G. Rejman, B.T. Bieńkowska, Z. Jędrzejowski, P. Mierzejewski, Warszawa 2008
- Księga Kalinowskiego* *Rozprawa główna. Problemy podstawowe. Praca zbiorowa ku czci Profesora Stanisława Kalinowskiego*, red. A. Murzynowski, „Studia Iuridica” 1985, t. XIII
- Księga Kmicieka* *Iudicium et Scientia. Księga jubileuszowa Profesora Romualda Kmicieka*, red. A. Przyborowska-Klimczak, A. Taracha, Warszawa 2011

Wykaz podstawowej literatury podawanej wyłącznie w zapisie skróconym

- Księga Korcyl-Wolskiej* *W kręgu prawa nieletnich. Księga pamiątkowa ku czci Profesor Marianny Korcyl-Wolskiej*, red. P. Hofmański, S. Waltoś, Warszawa 2009
- Księga Kulickiego* *Doctrina multiplex veritas una. Księga jubileuszowa ofiarowana Profesorowi Mariuszowi Kulickiemu twórcy Katedry Kryminalistyki z okazji 35-lecia powołania Katedry na Wydziale Prawa i Administracji UMK*, red. A. Bulsiewicz, A. Marek, V. Kwiatkowska-Darul, Toruń 2004
- Księga Kunickiej-Michalskiej* *Reforma prawa karnego. Propozycje i komentarze. Księga pamiątkowa Profesor Barbary Kunickiej-Michalskiej*, red. J. Jakubowska-Hara, C. Nowak, J. Skupiński, Warszawa 2008
- Księga Kruszyńskiego* *Wokół gwarancji współczesnego procesu karnego. Księga jubileuszowa Profesora Piotra Kruszyńskiego*, red. B.T. Bieńkowska, H. Gajewska-Kraczkowska, M. Rogacka-Rzewnicka, Warszawa 2015
- Księga Leleńtala* *Aktualne problemy prawa karnego, kryminologii i penitencjarystyki. Księga ofiarowana Profesorowi Stefanowi Leleńtalowi w 45 roku pracy naukowej i dydaktycznej*, red. K. Indeck, Łódź 2004
- Księga Marka* *Węzłowe problemy prawa karnego, kryminologii i polityki kryminalnej. Księga pamiątkowa ofiarowana Profesorowi Andrzejowi Markowi*, red. V. Konarska-Wrzošek, J. Lachowski, J. Wójcikiewicz, Warszawa 2010
- Księga Marszał* *Współczesne problemy procesu karnego i wymiaru sprawiedliwości. Księga ku czci Profesora Kazimierza Marszał*, red. P. Hofmański, K. Zgryzek, Katowice 2003
- Księga Murzynowskiego* *Węzłowe zagadnienia procedury karnej. Księga ku czci Profesora Andrzeja Murzynowskiego*, red. P. Kruszyński, „Studia Iuridica” 1997, t. XXXIII
- Księga Nowaka* *Współczesny polski proces karny. Księga ofiarowana Profesorowi Tadeuszowi Nowakowi*, red. S. Stachowiak, Poznań 2002
- Księga Rejman* *Gaudium in litteris est. Księga jubileuszowa ofiarowana Pani Profesor Genowefie Rejman z okazji osiemdziesiątych urodzin*, red. L. Gardocki, M. Królikowski, A. Walczak-Żochowska, Warszawa 2005
- Księga Skrętowicza* *Problemy stosowania prawa sądowego. Księga ofiarowana Profesorowi Edwardowi Skrętowiczowi*, red. I. Nowikowski, Lublin 2007
- Księga Skupińskiego* *Problemy wymiaru sprawiedliwości karnej. Księga jubileuszowa Profesora Jana Skupińskiego*, red. A. Błachnio-Parzych, J. Jakubowska-Hara, J. Kosonoga, H. Kuczyńska, Warszawa 2013
- Księga Stachowiaka* *Skargowy model procesu karnego. Księga ofiarowana Profesorowi Stanisławowi Stachowiakowi*, red. A. Gerecka-Żołyńska, P. Górecki, H. Paluszkiwicz, P. Wiliński, Warszawa 2008

Wykaz podstawowej literatury podawanej wyłącznie w zapisie skróconym

- Księga Szwarca* *Aktualne problemy prawa karnego. Księga pamiątkowa z okazji Jubileuszu 70. urodzin Profesora Andrzeja J. Szwarca*, red. Ł. Pohl, Poznań 2009
- Księga Świdy* *Rzetelny proces karny. Księga jubileuszowa Profesora Zofii Świdy*, red. J. Skorupka, Warszawa 2009
- Księga Tylmana, 2011* *Funkcje procesu karnego. Księga jubileuszowa Profesora Janusza Tylmana*, red. T. Grzegorzczak, Warszawa 2011
- Księga Tylmana, 2014* *Polski proces karny i materialne prawo karne w świetle nowelizacji z 2013 roku. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Januszowi Tylmanowi z okazji Jego 90. urodzin*, red. T. Grzegorzczak, J. Izydorczyk, R. Olszewski, D. Świecki, M. Zbrojewska, Warszawa 2014
- Księga Tyszkiewiczza* *U progu nowych kodyfikacji karnych. Księga pamiątkowa ofiarowana Profesorowi Leonowi Tyszkiewiczowi*, red. O. Górniok, Katowice 1999
- Księga Waltosia* *Zasady procesu karnego wobec wyzwań współczesności. Księga ku czci Profesora Stanisława Waltosia*, red. J. Czapska, A. Gaberle, A. Światłowski, A. Zoll, Warszawa 2000
- Księga Wąska* *W kręgu teorii i praktyki prawa karnego. Księga poświęcona pamięci Profesora Andrzeja Wąska*, red. L. Leszczyński, E. Skrzętołowicz, Z. Hołda, Lublin 2005
- Księga Weigend* *Księga dedykowana dr Ewie Weigend*, red. S. Waltoś, CzPKiNP 2011, t. XV
- Księga Zabłockiego* *Fiat iustitia pereat mundus. Księga jubileuszowa poświęcona Sędziemu Sądu Najwyższego Stanisławowi Zabłockiemu z okazji 40-lecia pracy zawodowej*, red. P. Hofmański przy współpracy P. Kardasa i P. Wilińskiego, Warszawa 2014
- Księga Zbrojewskiej* *Verba volant, scripta manent. Proces karny, prawo karne skarbowe i prawo wykroczeń po zmianach z lat 2015–2016. Księga pamiątkowa poświęcona Profesor Monice Zbrojewskiej*, red. T. Grzegorzczak, R. Olszewski, Warszawa 2016
- Księga Zolla* *Państwo prawa i prawo karne. Księga jubileuszowa Profesora Andrzeja Zolla*, red. P. Kardas, T. Sroka, W. Wróbel, t. I i II, Warszawa 2012

6. SYSTEMY PRAWA KARNEGO PROCESOWEGO

- System*, t. I, cz. 1 *System Prawa Karnego Procesowego*, red. naczelny P. Hofmański, t. I, *Zagadnienia ogólne*, cz. 1, red. P. Hofmański, Warszawa 2013
- System*, t. I, cz. 2 *System Prawa Karnego Procesowego*, red. naczelny P. Hofmański, t. I, *Zagadnienia ogólne*, cz. 2, red. P. Hofmański, Warszawa 2013
- System*, t. II *System Prawa Karnego Procesowego*, red. naczelny P. Hofmański, t. II, *Proces karny – rozwiązania modelowe w ujęciu prawnoporównawczym*, red. P. Kruszyński, Warszawa 2014

Wykaz podstawowej literatury podawanej wyłącznie w zapisie skróconym

- System*, t. III, cz. 1 *System Prawa Karnego Procesowego*, red. naczelny P. Hofmański, t. III, *Zasady procesu karnego*, cz. 1, red. P. Wiliński, Warszawa 2014
- System*, t. III, cz. 2 *System Prawa Karnego Procesowego*, red. naczelny P. Hofmański, t. III, *Zasady procesu karnego*, cz. 2, red. P. Wiliński, Warszawa 2014
- System*, t. IV *System Prawa Karnego Procesowego*, red. naczelny P. Hofmański, t. IV, *Dopuszczalność procesu*, red. M. Jeż-Ludwichowska, A. Lach, Warszawa 2015
- System*, t. V *System Prawa Karnego Procesowego*, red. naczelny P. Hofmański, t. V, *Sądy i inne organy postępowania karnego*, red. Z. Kwiatkowski, Warszawa 2015
- System*, t. VI *System Prawa Karnego Procesowego*, red. naczelny P. Hofmański, t. VI, *Strony i inni uczestnicy postępowania karnego*, red. C. Kulesza, Warszawa 2016
- System*, t. VIII *System Prawa Karnego Procesowego*, red. naczelny P. Hofmański, t. VIII, *Dowody*, red. J. Skorupka, Warszawa 2019
- System*, t. X *System Prawa Karnego Procesowego*, red. naczelny P. Hofmański, t. X, *Postępowanie przygotowawcze*, red. Ryszard A. Stefański, Warszawa 2016
- System*, t. XIV *System Prawa Karnego Procesowego*, red. naczelny P. Hofmański, t. XIV, *Tryby szczególne*, red. F. Prusak, Warszawa 2015
- System*, t. XVIII *System Prawa Karnego Procesowego*, red. naczelny P. Hofmański, t. XVIII, *Koszty procesu w sprawach karnych*, red. M. Klejnowska, Warszawa 2018

DZIAŁ II

**EWOLUCJA
PRAWA DOWODOWEGO
I TEORII DOWODÓW**

(cd.)

ROZDZIAŁ 20

KSZTAŁTOWANIE SIĘ EUROPEJSKIEGO (UNIJNEGO) PRAWA DOWODOWEGO

1. Uwagi wstępne	1617
2. Tradycyjny mechanizm współpracy w zakresie prawa dowodowego według przepisów kodeksu postępowania karnego	1622
2.1. Sporządzenie czynności dowodowej „na wniosek polskiego sądu lub prokuratora” jako przesłanka wykorzystania dowodu z zagranicy	1623
2.2. Niesprzeczność sposobu przeprowadzenia czynności dowodowej z zasadami porządku prawnego Rzeczypospolitej Polskiej	1626
2.3. Zachowanie wymogów, od spełnienia których zależy dopuszczalność odstąpienia w postępowaniu karnym od zasady bezpośredniości (art. 389, 391 i 393 k.p.k.)	1628
3. Ponadpaństwowe inicjatywy dotyczące prawa dowodowego	1629
3.1. Pierwsze instrumenty Rady Europy i pierwsze inicjatywy unijne	1630
3.2. Przepisy kodeksu postępowania karnego implementujące decyzję ramową w sprawie wykonywania w Unii Europejskiej orzeczeń o zajęciu mienia i środków dowodowych	1634
3.3. Wspólny zespół śledczy jako forma międzynarodowej współpracy w zakresie prawa dowodowego	1646
3.4. Od europejskiego nakazu dowodowego do europejskiego nakazu dochodzeniowego	1655
4. <i>Ratio</i> ograniczeń korzystania z dowodów przeprowadzonych przez obce organy	1668
5. Ograniczenia dopuszczalności wykorzystywania dowodów przeprowadzonych przed obcym organem w świetle orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu	1671
6. Ograniczenia dopuszczalności wykorzystywania dowodów nieprzeprowadzonych bezpośrednio przed organem orzekającym w świetle orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego	1677
7. Podsumowanie	1680

Literatura: **K. Ambosa**, *Transnationale Beweiserlangung – 10 Thesen zum Gruenbuch der EU-Kommission „Erlangung verwertbarer Beweise in Strafsachen aus einem anderen Mitgliedstaat”*, „Zeitschrift fuer Internationale Strafrechtsdogmatik” 2010, nr 9; **Z. Barwina**, *Zasada wzajemnego uznawania w sprawach karnych*, Warszawa 2012; **I. Bentekas**, *The Principle of Mutual Recognition in EU Criminal Law*, „European Law Review” 2007, nr 3; **G. Bogdan, A. Nita, A. Raglewski, A.R. Świątłowski**, *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, Gdańsk 2007; **M. Böse**, *Das Prinzip der gegenseitigen Anerkennung in der transnationalen Strafrechtspflege in der EU, w: Fragmentarisches Strafrecht. Beiträge zum Strafrecht, Strafprozeßrecht und zur Strafrechtsvergleichung. Festschrift für Manfred*

Mainwald, red. C. Momsen, R. Bloy, P. Rackow, Frankfurt am Main 2003; M. Böse, *Die Verwertung im Ausland gewonnener Beweismittel im deutschen Strafverfahren*, „Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft” 2002, nr 114; **S. Buczma**, *Zasada wzajemnego uznawania orzeczeń między państwami członkowskimi Unii Europejskiej. Etapy kształtowania, zakres funkcjonowania i podstawowe cele*, „Ius Novum” 2009, nr 2; **S. Buczma, R. Kierzyńska**, *Europejski nakaz dochodzeniowy. Nowy model współpracy w sprawach karnych w Unii Europejskiej*, Warszawa 2018; **J. Christensen**, *Wspólne zespoły dochodzeniowe – doświadczenia fińskie*, w: *Organy ścigania i wymiaru sprawiedliwości a ochrona interesów finansowych Wspólnoty Europejskiej. Materiały z międzynarodowej konferencji naukowej (Warszawa, 15–17.11.2007 r.)*, red. C. Nowak, Warszawa 2008; **A. Demenko, P. Nalewajko**, *Transfer dowodów między państwami Unii Europejskiej*, w: *Unijna polityka karna*, red. A. Szwarc, Poznań 2009; **Europäisches Strafrecht post-Lissabon**, red. K. Ambos, Goettingen 2011; **A. Gaberle**, *Dowody w procesie karnym*, Kraków 2007; **S. Gless**, *Die „Verkehrsfähigkeit von Beweisen” im Strafverfahren*, „Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft” 2003, nr 115; **A. Gruszczyk**, *EUROPOL – Europejski Urząd Policji*, w: *Zwalczanie przestępczości w Unii Europejskiej. Współpraca sądowa i policyjna w sprawach karnych*, red. A. Górski, A. Sakowicz, Warszawa 2006; **W. Hermeliński, B. Nita**, *Orzekanie reformatoryjne na podstawie nowych ustaleń faktycznych w postępowaniu karnym*, PiP 2009, z. 4; **P. Hofmański, A. Sakowicz**, *Reguły kolizyjne w obszarze międzynarodowej współpracy w sprawach karnych*, PiP 2006, z. 11; **K. Karsznicki**, *Wspólne zespoły śledcze*, Prok. i Pr. 2011, nr 7–8; **T. Kleinknecht, L. Meyer-Goßner**, *Strafprozessordnung. Kommentar*, München 2001; **M. Klejnowska**, *Praca wspólnego zespołu śledczego w świetle przepisów Kodeksu postępowania karnego*, Prz. Polic. 2005, nr 3; **C.P. Kłak**, *Międzynarodowy zespół śledczy w świetle prawa polskiego*, Prok. i Pr. 2008, nr 5; **B. Kolasiński**, *Pomoc prawna i doręczenia w postępowaniu karnym*, Prok. i Pr. 1999, nr 11–12; **P. König**, *Zur Einführung strafrechtlicher Verantwortlichkeit für juristische Personen und Personenverbände*, w: *Reform des Sanktionenrechts*, t. III, *Verbandsstrafe*, red. M. Hettinger, Baden-Baden 2002; **K. Krysiak**, *Wspólne zespoły dochodzeniowe – doświadczenia polskie*, w: *Organy ścigania i wymiaru sprawiedliwości a ochrona interesów finansowych Wspólnoty Europejskiej. Materiały z międzynarodowej konferencji naukowej (Warszawa, 15–17.11.2007 r.)*, red. S. Nowak, Warszawa 2008; **G. Krzysztofiuk**, *Europejski nakaz dochodzeniowy*, Prok. i Pr. 2012, nr 2; **A. Lach**, *Europejska pomoc prawna w sprawach karnych*, Toruń 2007; **A. Lach**, *Zabezpieczenie dowodów i mienia na terytorium Unii Europejskiej*, w: *Zwalczanie przestępczości w Unii Europejskiej. Współpraca sądowa i policyjna w sprawach karnych na obszarze Unii Europejskiej*, red. A. Górski, A. Sakowicz, Warszawa 2006; **A. Michór**, *Międzynarodowa pomoc prawna w sprawach karnych. Zagadnienia wybrane*, NKPK 2004, t. XV; **A. Murzynowski**, *Istota i zasady procesu karnego*, Warszawa 2004; **U. Neumann**, *Materiale und prozedurale Gerechtigkeit im Strafverfahren*, „Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaften” 1989, nr 1; **B. Nita**, *Orzeczenie ETPCz jako podstawa wznowienia postępowania karnego*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2010, nr 9; **B. Nita**, *Postępowanie karne z udziałem Prokuratora Europejskiego*, w: *Ochrona interesów finansowych Wspólnoty Europejskiej a przemiany instytucjonalne Unii Europejskiej. Materiały z międzynarodowej konferencji naukowej, Warszawa, 7–9 maja 2009 r.*, red. C. Nowak, Warszawa

2009; B. Nita, *Rozstrzygnięcie problemów wiążących się z kolizją jurysdykcji karnej pomiędzy państwami członkowskimi Unii Europejskiej w oparciu o zasadę ne bis in idem*, Centrum Europejskie – Natolin, Forum – Wymiar Sprawiedliwości i Sprawy Wewnętrzne UE, Warszawa 2006, seria „Materiały Robocze” nr 6(10); B. Nita, *Zasada ne bis in idem w międzynarodowym obrocie karnym*, PiP 2005, z. 3; B. Nita, A. Świątłowski, *Odczytanie w postępowaniu karnym protokołu czynności dowodowej przeprowadzonej przed obcym organem*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2013, nr 2; B. Nita-Świątłowska, *Ograniczenia w wykorzystywaniu w postępowaniu karnym dowodów przeprowadzonych przez obce organy/Einschränkungen der Verwertbarkeit von den durch fremde Organe durchgeführten Beweisaufnahmen im Strafverfahren*, w: *Pozaprocesowe pozyskiwanie dowodów i ich wykorzystanie w procesie karnym/Ausserprozessuale Beweiserhebung und Ihre Verwertung im Strafprozess*, red. P. Hofmański, D. Szumiło-Kulczycka, P. Czarnecki, Warszawa 2015; B. Nita-Świątłowska, *Wykorzystywanie dowodów pozyskanych za granicą/Verwertung der im Ausland erhobenen Beweise*, w: *Pozaprocesowe pozyskiwanie dowodów i ich wykorzystanie w procesie karnym/Ausserprozessuale Beweiserhebung und Ihre Verwertung im Strafprozess*, red. P. Hofmański, D. Szumiło-Kulczycka, P. Czarnecki, Warszawa 2015; K. Nowicki, *Wyjątki od zasady bezpośredniości w procesie karnym*, PS 2009, nr 2; M. Płachta, *Glosa do uchwały SN z 25 października 2000 r., I KZP 30/00*, OSP 2001, z. 5, poz. 74; M. Płachta, *Glosa do postanowienia SN z 14 stycznia 2004 r., V KK 319/03*, OSP 2004, z. 11, poz. 144; C. Rijken, G. Vermeulen, *Joint Investigation Teams in the European Union. From Theory to Practice*, The Hague 2006; C. Roxin, *Strafverfahrensrecht*, München 1998; S. Steinborn, *Współpraca sądowa państw członkowskich UE w zakresie wykonywania orzeczeń o zabezpieczeniu mienia i orzeczeń o konfiskacie mienia jako środek ochrony interesów finansowych WE*, w: *Organy ścigania i wymiaru sprawiedliwości a ochrona interesów finansowych Wspólnoty Europejskiej. Materiały z międzynarodowej konferencji naukowej Warszawa, 15–17.11.2007 r.*, red. C. Nowak, Warszawa 2008; M. Wróblewski, *Wspólne zespoły dochodzeniowo-śledcze*, Prok. i Pr. 2006, nr 9.

1. UWAGI WSTĘPNE

Pomoc prawna w zakresie zabezpieczania i przekazywania dowodów jest jednym z elementów współpracy międzynarodowej w sprawach karnych. Kwestii tej dotyczą zarówno przepisy rangi ustawowej, zawarte w dziale XIII k.p.k., jak i umowy międzynarodowe wiążące Rzeczpospolitą Polską. Niektóre spośród relewantnych tu uregulowań ustawowych, zawartych w dziale XIII k.p.k., są wynikiem implementacji przepisów prawa unijnego. W konsekwencji współpraca międzynarodowa w sprawach karnych na podstawie przyjętych zobowiązań międzynarodowych jest realizowana w oparciu o mechanizmy dwojakiego rodzaju, przy czym do niedawna jeszcze, tj. do dnia wejścia w życie ustawy z 10 stycznia 2018 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz

niektórych innych ustaw¹, wprowadzającej europejski nakaz dochodzeniowy, zdecydowanie dominującym mechanizmem była tu pomoc prawna w sprawach karnych (mechanizm tradycyjny), uzupełniającym – wzajemne uznawanie dowodów².

Dopuszczalność wykorzystania w postępowaniu karnym dowodów uzyskanych w drodze pomocy prawnej ogranicza się do takich tylko sytuacji, w których z uregulowań zawartych w kodeksie postępowania karnego lub z wiążących Rzeczpospolitą Polską umów międzynarodowych wynika wyraźna podstawa do wykorzystywania w Polsce dowodów przeprowadzonych przez organ innego państwa.

Szczegółowe rozważania dotyczące europejskiego prawa dowodowego należy poprzedzić kilkoma uwagami o charakterze ogólnym. Z art. 91 ust. 2 Konstytucji RP oraz z art. 615 k.p.k. wynika, że przepisy zawarte w dziale XIII k.p.k. mają, co do zasady, charakter subsydiarny wobec uregulowań wynikających z wiążących Polskę umów międzynarodowych. Nie oznacza to, że znajdują one zastosowanie wtedy tylko, gdy w odniesieniu do danej kwestii nie ma uregulowania prawnomiędzynarodowego; aktualizują się także wówczas, gdy wiążąca Rzeczpospolitą Polską umowa międzynarodowa nie zawiera szczegółowej regulacji dotyczącej konkretnej kwestii. W takim wypadku przepisy kodeksowe mają znaczenie uzupełniające³. Ze względu na uregulowania zawarte w wiążącej Polskę umowie międzynarodowej może zatem dojść do wyłączenia przepisów kodeksu postępowania karnego albo w całości, albo w pewnym tylko zakresie⁴. W tym kontekście w piśmiennictwie trafnie wskazuje się na niedopuszczalność przyjmowania, że w odniesieniu do kwestii, których nie reguluje wiążąca Polskę umowa międzynarodowa, automatycznie niejako stosują się przepisy działu XIII k.p.k. Nie każde bowiem pominięcie w umowie międzynarodowej upraw-

¹ Dz.U. z 2018 r., poz. 201. Wskazana ustawa weszła w życie 8 lutego 2018 r.

² Trafnie zwraca na to uwagę G. Krzysztofiuk, *Europejski nakaz...*, s. 82; zob. także K. Ambosa, *Transnationale Beweiserlangung...*, s. 557 i nast.; zob. także A. Demenko, P. Nalewajko, *Transfer dowodów...*, s. 95.

³ Por. Hofmański, Sadzik, Zgryzek, *Kodeks*, t. III, 2012, s. 1083–1084.

⁴ Zob. uchwała SN z 24 września 1997 r., I KZP 14/97, OSNKW 1997, nr 11–12, poz. 94; postanowienie SN z 8 czerwca 2009 r., IV KK 461/08, OSNwSK 2009, nr 1, poz. 1264. Myśl o subsydiarnym charakterze przepisów zawartych w rozdziale XIII k.p.k. w stosunku do wiążących Polskę umów międzynarodowych została wyrażona także w wyroku SN z 20 października 2016 r., III KK 230/16, OSNKW 2017, nr 1, poz. 6, w kontekście przejścia ścigania realizowanego na podstawie Umowy między Polską Rzeczpospolitą Ludową a Czechosłowacką Republiką Socjalistyczną o pomocy prawnej i stosunkach prawnych w sprawach cywilnych, rodzinnych, pracowniczych i karnych, podpisaną w Warszawie 21 grudnia 1987 r. (Dz.U. z 1989 r. Nr 39, poz. 210), zmienionej i uzupełnionej umową sporządzoną 30 października 2003 r. w Mojmirovcach między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Czeską (Dz.U. z 2005 r. Nr 222, poz. 1911).

nia państwa, będące jej stronami, do stosowania norm prawa wewnętrznego w kwestii nieuregulowanej. Dopuszczalność stosowania tu przepisów prawa wewnętrznego zależy od dodatkowego warunku – stwierdzenia, że dana kwestia nie została celowo pominięta w umowie międzynarodowej, niejako na zasadzie „unormowania negatywnego”⁵.

Podkreślenia wymaga, że przy odczytywaniu zasady pierwszeństwa umów międzynarodowych należy mieć na względzie nie tylko uregulowania wynikające z wiążących Polskę umów międzynarodowych, lecz także powszechnie obowiązujące normy zwyczajowe prawa międzynarodowego⁶.

We współpracy międzynarodowej z państwami spoza UE istotne znaczenie ma zasada wzajemności. Zgodnie z tą zasadą, określoną w art. 615 § 3 k.p.k., można odstąpić od stosowania przepisów działu XIII k.p.k. wobec państwa obcego, z którym Polski w danej kwestii nie wiąże umowa międzynarodowa, jeżeli państwo to nie zapewnia wzajemności. Przesłanka niezwiązania w danej kwestii umową międzynarodową oraz przesłanka braku wzajemności muszą w takim wypadku wystąpić łącznie⁷.

Przepisy unijne nie uzależniają obowiązku implementacji oraz stosowania transponowanych przepisów od przesłanki wzajemności. Współpraca międzynarodowa z państwami członkowskimi UE w coraz liczniejszych dziedzinach jest realizowana w oparciu o zasadę wzajemnego uznawania, która wiąże się z założeniem, że tradycyjna współpraca w zakresie wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości powinna zostać zastąpiona przez system swobodnego przepływu orzecznictwa sądowego w sprawach karnych, obejmujący zarówno decyzje prawomocne, jak i nieprawomocne⁸.

Stanowiąc zasadę pierwszeństwa umów międzynarodowych, art. 615 § 2 k.p.k. nie zawiera szczególnej regulacji w odniesieniu do kolizji z umową międzynarodową takich przepisów działu XIII k.p.k., które są wynikiem implementacji prawa unijnego. W tym kontekście w piśmiennictwie trafnie podkreśla się, że gdyby wskazany powyżej przepis interpretować czysto literalnie, stosowanie instrumentów, na których opiera się współpraca w sprawach karnych pomiędzy państwami członkowskimi UE, byłoby niemożliwe ze względu na równoczesne związanie państw członkowskich UE umowami międzynarodowymi.

⁵ Zob. M. Płachta, *Glosa do postanowienia SN z 14 stycznia 2004 r., V KK 319/03*; por. także S. Steinborn, w: Grajewski, Paprzycki, Steinborn, *Kodeks*, t. II, 2013, s. 1431–1432.

⁶ Zob. M. Płachta, *Glosa do uchwały SN z 25 października 2000 r., I KZP 30/00*.

⁷ Bliżej zob. B. Nita, w: Skorupka, *Kodeks*, 2015, s. 1847 i nast.

⁸ Bliżej na temat zasady wzajemnego uznawania zob. I. Bentekas, *The Principle...*, s. 265–285; M. Böse, *Das Prinzip...*, s. 236 i nast., a w polskim piśmiennictwie Z. Barwina, *Zasada wzajemnego uznawania...*, *passim* oraz S. Buczma, *Zasada wzajemnego uznawania...*, s. 64 i nast.

Wobec brzmienia art. 91 ust. 2 Konstytucji RP nie wydaje się, że rozwiązaniem tego problemu mogłoby być zapisanie w art. 615 k.p.k. zasady pierwszeństwa przepisów kodeksu postępowania karnego będących wynikiem implementacji decyzji ramowych wobec uregulowań wynikających z umów międzynarodowych⁹. Konieczna jest tu odpowiednia interpretacja przepisów Konstytucji RP, a zwłaszcza art. 9 („Rzeczpospolita Polska przestrzega wiążącego ją prawa międzynarodowego”) oraz art. 90 ust. 1 („Rzeczpospolita Polska może na podstawie umowy międzynarodowej przekazać organizacji międzynarodowej lub organowi międzynarodowemu kompetencje organów władzy państwowej w niektórych sprawach”).

Korzystanie z pomocy prawnej w zakresie prawa dowodowego ma charakter subsydiarny. Zgodnie z art. 586 § 1 k.p.k. o doręczenie pisma przebywającej za granicą osobie, która ma obywatelstwo polskie, lub o przesłuchanie takiej osoby w charakterze oskarżonego, świadka lub biegłego, sąd lub prokurator zwraca się w pierwszej kolejności do polskiego przedstawicielstwa dyplomatycznego lub urzędu konsularnego. Dopiero w razie niemożności dokonania czynności w sposób określony w art. 586 § 1 k.p.k. można zwracać się o dokonanie tych czynności do sądu, prokuratury lub innego właściwego organu państwa obcego. Protokoły czynności dowodowych przeprowadzonych za pośrednictwem polskiego przedstawicielstwa dyplomatycznego lub urzędu konsularnego w trybie wskazanego powyżej przepisu podlegają odczytaniu – odpowiednio – na podstawie art. 389, 391 i 393 k.p.k.

Podkreślenia wymaga, że zakres podmiotowy art. 586 § 1 k.p.k. jest ograniczony podmiotowo wyłącznie do przebywających za granicą osób mających obywatelstwo polskie. Tylko w odniesieniu do tych osób dopuszczalne jest dokonywanie czynności za granicą za pośrednictwem polskich przedstawicielstw dyplomatycznych lub urzędów konsularnych.

Kwestią sporną jest natomiast to, czy wskazany powyżej przepis ma zastosowanie wyłącznie do czynności wymienionych w nim *expressis verbis*, tj. do doręczania pism oraz przesłuchania w charakterze oskarżonego, świadka, biegłego, czy też dotyczy również czynności innych niż wyraźnie w nim wskazane. Za szeroką interpretacją analizowanego przepisu wypowiedział się w szczególności S. Steinborn¹⁰. W ocenie tego autora przekonuje o tym treść zdania drugiego art. 586 § 2 k.p.k., odnoszącego się do przeszukania, zajęcia i wydania przedmiotu, pominiętych w art. 586 § 1 k.p.k., bo umieszczenie tego uregulowania

⁹ Z taką propozycją wystąpili P. Hofmański i A. Sakowicz. Zob. Hofmański, Sadzik, Zgryzek, *Kodeks*, t. III, 2012, s. 1085 oraz P. Hofmański, A. Sakowicz, *Reguły kolizyjne...*, s. 29 i nast.

¹⁰ Zob. S. Steinborn, w: Grajewski, Paprzycki, Steinborn, *Kodeks*, t. II, 2013, s. 1431–1432.

Recenzenci:

Prof. dr hab. Zbigniew Kwiatkowski

Prof. dr hab. Ryszard A. Stefański

Wydawcy: *Małgorzata Stańczak, Klaudia Szawłowska-Milczarek*

Redaktor prowadzący: *Małgorzata Jarecka*

Opracowanie redakcyjne: *Katarzyna Szubińska – Violet Design*

Projekt okładki i stron tytułowych: *Agnieszka Tchórznicka*

Łamanie: *Violet Design Wioletta Kowalska*

© Copyright by

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2019

ISBN 978-83-8107-995-2 – tom VIII (całość)

ISBN 978-83-8107-998-3 – tom VIII część 1 i 2

ISBN 978-83-8107-999-0 – tom VIII część 3 i 4

ISBN 978-83-8160-597-7 – tom VIII część 1

ISBN 978-83-8107-996-9 – tom VIII część 2

ISBN 978-83-8160-461-1 – tom VIII część 3

ISBN 978-83-8107-997-6 – tom VIII część 4

ISBN 978-83-278-0080-0 – tom I-III

ISBN 978-83-264-8814-6 – tom IV-XVIII

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. 22 535 82 19

e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

Zamówienia:

infolinia 801 04 45 45, fax 22 535 80 01

zamowienia@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl

księgarnia internetowa: www.profinfo.pl

9788381079983 W01P01

Tom VIII cz. 1 i 2

ISBN 978-83-8107-998-3

9 788381 079983

Cena 399 zł (w tym 5% VAT)